

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

57 tomas

2014 m. rugsėjo 12 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

498-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2014 m. balandžio 29–30 d.

2014/C 311/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl skirtingų kartų ir kultūrų sąveika grindžiamų priemonių, skatinančių kitoje valstybėje narėje pradedančių dirbti jaunųjų ES piliečių socialinę integraciją (nuomonė savo iniciatyva)	1
2014/C 311/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Jaunimo įsidarbinimo galimybių. Mokymo ir pramonės poreikių derinimas griežto taupymo laikotarpiu	7
2014/C 311/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pramonės sugrąžinimo į ES vykdant reindustrializaciją	15
2014/C 311/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pramonės permainų Europos farmacijos sektoriuje	25
2014/C 311/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl Priverčiamojo darbo šalinimo Europoje ir pasaulyje. ES vaidmuo. EESRK indėlis į 2014 m. TDO konferenciją (nuomonė savo iniciatyva)	31
2014/C 311/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl vartotojų apsaugos ir tinkamo labai didelio įsiskolinimo problemos sprendimo siekiant užkirsti kelią socialinei atskirčiai (tiriamoji nuomonė)	38

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

498-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2014 m. balandžio 29–30 d.

2014/C 311/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dėl Europos pramonės atgimimo“ COM(2014) 14 final	47
---------------	---	----

2014/C 311/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos reglamentų (EB) Nr. 715/2007 ir (EB) Nr. 595/2009 nuostatos dėl kelių transporto priemonių išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo COM(2014) 28 <i>final</i> – 2014/0012 (COD)	55
2014/C 311/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES piliečių balsavimo teisės praradimas naudojantis laisvo judėjimo teise. Pasekmės ir galimi sprendimai“ COM(2014) 33 <i>final</i>	59
2014/C 311/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informavimo apie žemės ūkio produktus ir jų propagavimo priemonių vidaus rinkoje ir trečiojoje šalyse COM(2013) 812 <i>final</i> – 2013/0398 COD	63
2014/C 311/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl įpareigojimo iškrauti visas sužvejotas žuvis iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 850/98, (EB) Nr. 2187/2005, (EB) Nr. 1967/2006, (EB) Nr. 1098/2007, (EB) Nr. 254/2002, (EB) Nr. 2347/2002 ir (EB) Nr. 1224/2009 ir panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1434/98 COM(2013) 889 <i>final</i> – 2013/0436 (COD)	68
2014/C 311/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl ūkiniais tikslais laikomų ir dauginamų galvijų, kiaulių, avių, ožkų ir arklinių šeimos gyvūnų klonavimo COM(2013) 892 <i>final</i> – 2013/0433 (COD) pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl maisto produktų, pagamintų iš gyvūnų klonų, pateikimo rinkai COM(2013) 893 <i>final</i> – 2013/0434 (APP) pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl naujų maisto produktų COM(2013) 894 <i>final</i> – 2013/0435 (COD)	73
2014/C 311/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato „Pagrindinio transporto tinklo kūrimas. Pagrindinio tinklo koridoriai ir Europos infrastruktūros tinklų priemonė“ COM(2013) 940 <i>final</i>	82

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

498-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2014 M. BALANDŽIO 29–30 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl skirtingų kartų ir kultūrų sąveika grindžiamų priemonių, skatinančių kitoje valstybėje narėje pradedančių dirbti jaunųjų ES piliečių socialinę integraciją (nuomonė savo iniciatyva)

(2014/C 311/01)

Pranešėja **Renate Heinisch**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 19 straipsnio 2 dalimi, 2013 m. rugsėjo 19 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Skirtingų kartų ir kultūrų sąveika grindžiamų priemonių, skatinančių kitoje valstybėje narėje pradedančių dirbti jaunųjų ES piliečių socialinę integraciją

(nuomonė savo iniciatyva).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. balandžio 7 d. priėmė savo nuomonę.

498-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (2014 m. balandžio 30 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 187 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 9 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pripažįsta, kad augantis jaunųjų ES piliečių judumas darbo tikslais yra svarbus ir sveikintinas žingsnis pasinaudojant viena iš pagrindinių Europos Sąjungos teisių ir jį vis dažniau lemia poreikis. Judumas darbo tikslais padeda spręsti kritinės padėties atvejus tiek kilmės šalių, tiek priimančiųjų šalių darbo rinkose. Jaunieji darbo migrantai prisideda prie priimančiosios šalies ekonominio ir socialinio vystymosi ir taip pat suteikia jai nematerialinių gėrybių: įvairovė atveria naujų galimybių įmonėms ir visuomenei.

1.2 Nors jaunieji darbo migrantai ir pasinaudoja jiems prieinamomis profesinėmis galimybėmis, nepaisant sėkmingos integracijos darbo vietoje priimančiojoje šalyje jiems dažnai kyla rimtų neprofesinės socialinės integracijos į naująją gyvenamąją aplinką problemų. Kitose nei jų kilmės šalies valstybėse narėse dirbantys jaunieji Europos piliečiai yra labai skirtingi. Visi jie turi teisę gauti paramą integracijos etape, ypač turintys menkus kalbos įgūdžius ir ribotas finansines galimybes.

1.3 EESRK mano, kad daugiau dėmesio reikia skirti konkrečioms jaunųjų ES piliečių, pradėjusių dirbti kitoje valstybėje narėje ir apsistojusių joje ilgesniam laikui, poreikiams ir sunkumams, susijusiems su dalyvavimu visuomenės gyvenime. Kitaip gali kilti labai rimtų problemų tiek jiems patiems, tiek priimančiosioms šalims.

1.4 EESRK išpėja ES institucijas ir valstybes nares, kad plinta prieš mažumas ir migrantus nukreipta ksenofobija ir rasizmas, ir reikalauja imtis ryžtingų veiksmų prieš tokių elgesį ir jį skatinančias grupuotes.

1.5 Europos Komisija raginama remti valstybių narių pastangas nustatyti veiksmingesnę integracijos politiką šiai jaunųjų ES migrantų, jau radusių darbą kitoje Europos Sąjungos valstybėje, grupei, skatindama patirties mainus ir dialogą. Šiuo tikslu EESRK ragina stiprinti pagal projektą „Tavo pirmasis EURES darbas“ finansuojamas programas.

1.6 Integracija yra socialinio pobūdžio procesas, kurio pagrindą sudaro asmenų ir jų grupių santykiai. Jis yra dvikryptis, todėl susijęs ne tik su imigrantais, bet ir su priimančiąja visuomene.

1.7 Pirmiausia Europos Komisija turėtų sudaryti palankias sąlygas keistis gerąja praktika ir registruoti sėkmingai įgyvendintas strategijas ir praktiką, remiančias šių jaunųjų darbo migrantų pastangas integruotis į visuomenę. Visų pirma būtų galima pripažinti ir pabrėžti skirtingų kultūrų ir kartų sąveika grindžiamų strategijų ir projektų, kaip šalių „priėmimo kultūros“ iniciatyvų, svarbą, nes tai yra perspektyvios skatinamosios priemonės.

1.8 ES patvirtino naujas prieš laisvo judėjimo teise besinaudojančių Europos Sąjungos piliečių diskriminaciją nukreiptas priemones, kurios turi būti veiksmingai taikomos nacionaliniu lygmeniu, kadangi visuomenės, kuri leidžia diskriminuoti imigrantus, negalima laikyti integruojančia.

1.9 Su šiomis patikrintomis koncepcijomis ir projektais Komisija turėtų supažindinti valstybes nares, rekomenduodama sekti jų pavyzdžiu kūrybiškai. Valstybės narės turėtų būti raginamos Europos Komisijai pranešti apie įvairių subjektų sėkmingai įgyvendintas priemones siekiant gerinti duomenų kaupimą, taigi ir plėsti patirties mainus.

1.10 EESRK rekomenduoja Komisijai vėliau išnagrinėti, ar galimi atitinkami tolesni veiksmai ir kaip juos būtų galima įgyvendinti. Visų pirma ji turėtų sukurti koncepciją, kaip naudojantis esamomis Sąjungos programomis, platformomis, fondais ir iniciatyvomis būtų galima taikyti patikrintas ir novatoriškas strategijas ir jas remti.

1.11 EESRK siūlo Komisijai remti socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės veiksmus, kurie atlieka didžiulį vaidmenį imigrantų integravimo juos priimančios ir užtikrinant jų dalyvavimą srityje.

1.12 EESRK mano, kad Europos Komisijai turėtų būti svarbu per pilietinės visuomenės organizacijas įtraukti jaunuolius į svarbius šios srities planavimo ir sprendimų priėmimo procesus, kad būtų galima tinkamai įvardyti šios tikslinės grupės poreikius ir sunkumus, taigi ir sėkmingai juos spręsti.

1.13 Didelė atsakomybė, be abejo, tenka socialiniams partneriams ir pačioms įmonėms, kuriose dirba užsienio jaunuoliai. EESRK nuomone, jie turėtų aktyviau dalyvauti rengiant jaunų darbuotojų poreikius atitinkančias integracijos programas.

2. Įžanga

2.1 Jaunųjų ES piliečių judumas intensyvėja, ir daugelis palieka savo gimtąją šalį – dažnai dėl beviltingos padėties darbo rinkoje (tačiau nebūtinai tik dėl šios priežasties) – tikėdamiesi rasti darbą kitoje ES valstybėje narėje. Taigi jie pasinaudoja savo pagrindine laisvo judėjimo Europos Sąjungoje teise, įgyvendina ES tikslą didinti judumą darbo tikslais ir pasinaudoja atsirandančiomis galimybėmis. Jie turi tokių patį teisinį statusą kaip ir priimančiosios šalies piliečiai, tačiau susiduria su ypatingais iššūkiais ir turi specialią poreikių.

2.2 Kitose nei jų kilmės šalis valstybėse narėse dirbantys jaunieji Europos piliečiai yra labai skirtingi. Tai ne tik iš tikrųjų gerai išsilavinę jaunuoliai, bet ir žemą išsilavinimo lygį ir ekonominių sunkumų turintys žmonės, kurie ryžtasi kurti ateitį ne savo gimtojoje šalyje. Ypač pastarieji susiduria su didžiausiais integracijos sunkumais, kadangi dažnai neturi tinkamų kalbos įgūdžių ir finansinių galimybių, reikalingų užtikrintai įsitvirtinti kelionės tikslo šalies visuomenėje.

2.3 Būtina užtikrinti šiems jaunuoliams galimybę lengvai integruotis į visuomenę, kad jie galėtų dalyvauti priimančiosios šalies visuomenės gyvenime, kuris tik atvykus į šalį buvo nežinomas arba menkai žinomas, ir būti aktyviais nariais, t. y. patirti svarbiausius pilietybės aspektus naujoje aplinkoje.

2.4 Inicatyva „Tavo pirmasis EURES darbas“, numatyta pavyzdinėse iniciatyvose „Judus jaunimas“ ir Jaunimo galimybių iniciatyvoje, Europos Komisija skatina jaunimo profesinį judumą, kad būtų galima įgyvendinti strategijoje „Europa 2020“ nustatytą tikslą, t. y. pasiekti 75 proc. užimtumo lygį ir pagerinti Europos darbo rinkų veikimą.

2.5 Šioje savo iniciatyva rengiamoje nuomonėje nagrinėjami iki šiol ne tokiais svarbiais laikyti sunkumai, susiję su socialine ir kultūrine integracija į naują gyvenamąją aplinką kuo aktyviau dalyvaujant priimančiosios visuomenės gyvenime. Tačiau kartu EESRK pripažįsta, kad reikia papildomoje nuomonėje išnagrinėti socialines išlaidas ir kitas pasekmes, kurias kilmės šalims ir regionams sukelia judumas darbo tikslais ir migracija, visų pirma jaunuolių.

2.6 Nuomone siekiama skatinti didesnę informuotumą apie šį svarbų jaunųjų ES migrantų integracijos aspektą tiek priimančiosiose ir kilmės šalyse, tiek Sąjungos lygmeniu. Atitinkamų veiksmų būtinybė pabrėžiama siekiant parengti įrodymais pagrįstas ir perspektyvias koncepcijas valstybėse narėse ir jas propaguoti Sąjungos mastu palyginant atskirus metodus ir tam tikrą patirtį.

2.7 Priimančiosios šalys ir įmonės jau iš dalies teikia veiksmingą paramą, tačiau ji iš esmės orientuota į su darbo vieta susijusius aspektus. Tačiau tik išimtiniais atvejais šią paramą papildė bendros „priėmimo kultūros“ strategijos. Inicatyva „Tavo pirmasis EURES darbas“ skatinamos darbdavių organizuojamos jaunų darbuotojų integracijos programos (kalbų ir mokymo integruoti kursai padedant administracijai, parama perkėlimo atveju). Dar trūksta tinkamų strategijų, struktūrų, metodų ir patirties, kad būtų galima šiems jaunuoliams padėti integruotis į priimančiosios šalies visuomenę ir kultūrą ir užtikrinti, kad ši pagalba būtų veiksminga, skatinanti, tačiau kartu ir keltų jiems iššūkius.

2.8 Atitinkamos koncepcijos ir priemonės turėtų būti grindžiamos skirtingų kartų ir kultūrų sąveika. Jos gali būti labai svarūs indėlis į integraciją ir naudojimąsi Sąjungos pilietybe priimančiojoje šalyje. Reikėtų kiek galima labiau pasinaudoti vyresnių kartų sukauptomis žiniomis. Visų pirma jau sėkmingai integravęsi skirtingų tautybių imigrantai dėl savo skirtingos kultūrinės kilmės gali pasiūlyti novatorišką tarpusavio pagalbą ir specifinių solidarumo formų.

2.9 Nesėkminga socialinė integracija ir nepakankamas šių asmenų tapatybės ir jų specialių poreikių pripažinimas gali sukelti labai opių problemų tiek patiems jaunuoliams, tiek priimančiajai visuomenei. Žlugus viltims ir kylant naujoms abejonėms dėl perspektyvų dažnai dingsta buvęs teigiamas nusistatymas priimančios šalies atžvilgiu ir netgi gali susiformuoti agresyvus ir radikalus nusistatymas ir elgesys.

2.10 Todėl šie jaunuoliai turi pajusti, kad „jie yra vertingi, laukiami ir jiems bus padėta“, kad nesusidarytų įspūdis, jog „jie tik kelia problemų ir trukdo“. Ypač reikėtų vengti nusivylusių kompetentingų ir motyvuotų jaunuolių išvykimo į trečiąsias šalis ir stengtis, kad Europos Sąjunga jų neprarastų.

3. Iššūkiai ir sunkumai, su kuriais jaunuoliai susiduria svetimoje šalyje

3.1 Jau yra taikomos geros Europos Sąjungos konsultavimo ir paramos sistemos ES darbo ieškantiems jaunuoliams, pavyzdžiui, „Judus jaunimas“, EURES, Europos profesinio judumo portalas ir pan., ir priimančiosios šalys yra parengusios daug priemonių šioje srityje, tačiau šios programos daugiausia, o gal net išimtinai, orientuotos į darbo rinkos aspektus arba yra susietos su darbo vietomis. Visos kitos jaunuolių gyvenimo sritys, sunkumai ir specialūs poreikiai dažniausiai lieka pamiršti, kitaip tariant, nėra paramos pasiūlymų arba jų nepakanka.

3.2 Didžiausias sunkumas, su kuriuo priimančiojoje šalyje susiduria naujieji atvykėliai yra tai, kad jie pradžioje nežino valstybės struktūrų ir procedūrų ir nepakankamai supranta visuomenės įpročius ir kultūrą. Tai, o daugeliu atvejų dar ir nepakankamos kalbos žinios, ypač sumažina galimybes pasinaudoti teisėmis ir viešosiomis paslaugomis ir kelia pavojų, kad šie asmenys ekonominiu ir socialiniu požiūriu liks nuskriausti, visų pirma neprofesinėje srityje.

3.3 Kasdieniame gyvenime gali kilti įvairių sunkumų, pavyzdžiui, dėl būsto, galimybės gauti bendro pobūdžio ir specialias paslaugas, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros ir socialinės paramos srityje, gali atsirasti ir įvairiausių kitokių asmeninių poreikių, įskaitant laisvalaikį ir tikėjimo išpažinimą. Su tokiais sunkumais susiduria visi, kurie dirba kitoje nei jų kilmės šalis.

3.4 Kai nepakanka galimybių dalyvauti visuomenės gyvenime arba sunku jomis pasinaudoti, kyla izoliacijos grėsmė. Tai gali lengvai prasidėti nuo paprastų kasdiniųjų situacijų ir baigtis atskirtimi, diskriminacija bei išstūmimu iš socialinio gyvenimo ir gali turėti sunkių psichologinių pasekmių, vedančių į socialinį ir emocinį izoliuotumą. Šiems jaunuoliams tokia situacija yra ypač sunki, nes jie negali tikėtis paramos iš buvusios artimos aplinkos, pavyzdžiui, jų šalyje likusios šeimos, įprasto draugų rato ar bendraamžių grupės.

3.5 Taigi, vienas iš svarbiausių būdų socialinei integracijai į priimančios šalies visuomenę užtikrinti – veiksmingas dalyvavimas bendrame visuomenės gyvenime išitraukiant į socialinę, politinę, kultūrinę, sportinę veiklą ar išpažįstant tikėjimą, pavyzdžiui, per klubus, draugijas, asociacijas, partijas ar profesines sąjungas. Tačiau dažnai užsienio jaunimui į šią veiklą įsilieti trukdo įvairios kliūtys, be to, dažnai trūksta būtinų priemonių juos įtraukti, paraginti ir supažindinti su šia veikla. O tai gali lengvai pastūmėti į nematerialųjį jaunųjų migrantų nuskurdimą, kurio padariniai taip pat gali būti pražūtingi.

3.6 Todėl EESRK mano, kad būtina stiprinti EURES tinklą, kuris iki šiol turi trūkumų ne tik pasiūlos ir paklausos susiejimo, bet ir paramos įtraukčiai ir integracijai požiūriu. Neseniai išplėtus EURES tinklą, kuris jau apima profesinę praktiką ir pameistrystę, pastarasis aspektas tampa vis svarbesnis, kadangi galima daryti prielaidą, kad Europos judumo procesuose dalyvaus vis daugiau labai jaunų žmonių.

3.7 Plėtojant integracijos programas esminį vaidmenį gali atlikti priimančiosios ir kilmės šalies bendradarbiavimas, kuris, laikantis holistinio požiūrio, skatina „sąmoningą migraciją“ ir taip sudaro palankias sąlygas kurti jauniems dirbantiems migrantams prieinamus tarptautinius kultūrinius tinklus ir gali būti svarus indėlis įgyvendinant integracijos programas.

4. Svarbios jaunųjų darbo migrantų apsaugos ir paramos sritys

4.1 Su darbo vieta nesusijusioje aplinkoje jauniems darbo migrantams labai padėtų, jei būtų remiamas jų noras jungtis į tinklus. Tai galima pasiekti struktūruota komunikacija arba organizuojant vietos ar regioninius renginius, kuriuose būtų inicijuojami ir remiami patirties, informacijos apie teises ir pareigas, sunkumus ir nesklandumus, sprendimo galimybes ir pan., mainai. Kuriant naujus pažįstamųjų tinklus svarbus vaidmuo tenka socialinei žiniasklaidai.

4.2 Kadangi jaunieji darbo migrantai dažniausiai yra labai motyvuoti ir norintys dalyvauti, reikėtų jiems suteikti įvairių galimybių ir paprastų būdų, padedančių patiems susikurti verslo projektus, juos išplėtoti ir įgyvendinti. Siekiant šio tikslo jiems galėtų padėti patyrę vyresni asmenys, visų pirma rinkos galimybių, techninių ir administracinių sąlygų, finansavimo, personalo įdarbinimo ir pan. klausimais priimančiosios šalies socialinėje ir ekonominėje srityje.

4.3 Jaunųjų užsienio darbuotojų dalyvavimas už darbo aplinkos ir integracija yra plati ir svarbi sritis, kuriai praktiškai neskiriama dėmesio ir kurioje būtinos paramos ir skatinimo priemonės. Nepakanka, kad jaunuoliai kursuose įgytų bazinių priimančiosios šalies kalbos įgūdžių, o darbo vietoje įvaldytų profesinę kalbą.

4.4 Norint susiorientuoti naujoje gyvenamojoje aplinkoje, patenkinti asmeninius poreikius ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, reikia daug daugiau. Visų pirma reikia patikimos informacijos, tinkamo orientavimo, tikro santykio su kalba įvairiose gyvenimiškose situacijose ir ilgalaikės patikimos asmeninės paramos nesėkmės ir nusivylimo atveju.

4.5 Konsultacijos ir parama ypač svarbios ieškant būsto, kilus konfliktui gyvenamojoje aplinkoje, apskritai tvarkant kasdienes reikalus, finansų ir mokesčių srityje, siekiant toliau mokytis, dalyvauti socialinėje, kultūrinėje, religinėje ar sportinėje veikloje, organizuojant laisvalaikį, naudojantis piliečio teisėmis ir dalyvaujant politikoje. Visais šiais atvejais ypač vertingą pagalbą gali suteikti kiti jauni užsieniečiai ir priimančiojoje šalyje jau ilgiau gyvenantys tėvynainiai, taip pat vyresni priimančiosios šalies piliečiai, kurie yra pasirengę padėti asmeniškai.

4.6 Kuriant paramos ir konsultacines priemones reikia priimti sprendimus dėl labai įvairių sunkumų ir poreikių. Pradžioje dažnai susiduriama su pirminėmis teisinio, materialinio ar techninio pobūdžio problemomis, kurias, suteikus tinkamą pagalbą, galima palyginti lengvai išspręsti. Tačiau daug sunkiau pašalinti socialinės integracijos proceso kliūtis – tam gali prireikti ilgalaikės ir patikimos pagalbos.

4.7 Sudėtingose situacijose, kai reikia priimti sprendimą, ar kilus konfliktui gali būti labai svarbu jauniems imigrantams skirti „globėją“ arba „mentorį“, ar net EURES programos konsultantą, į kurį jaunuoliai galėtų kreiptis patarimo ir su kuriuo galėtų užmegzti pasitikėjimu grindžiamus santykius. Labai svarbu, kad tokie asmenys, pirma, turėtų patirties dirbant su įvairiomis kultūromis, taigi, ir reikiamą supratimą, ir, antra, galėtų veiksmingai bendrauti ir gebėtų teikti pagalbą, kuri taptų savipagalba.

5. Paramos priemonių teikėjai ir dalyviai

5.1 Didelė atsakomybė, be abejo, tenka socialiniams partneriams ir pačioms įmonėms, kuriose dirba užsienio jaunuoliai. Neprofesinėje srityje jie be kita ko gali pasiūlyti konsultacijas ir konkrečią pagalbą, pavyzdžiui, motyvuodami visų pirma vyresnius darbuotojus tapti bendradarbiaujančiais, konsultuojančiais „mentoriais“ ar „globėjais“ įmonėje dirbantiems jaunesiems darbo migrantams, kartu jiems padėti visų pirma su darbo aplinka nesusijusiais klausimais. Neskiriant finansavimo mažosiose ir vidutinėse įmonėse tai beveik neįmanoma, todėl reikia ieškoti sprendimų šiam ypatingam iššūkiui įveikti, pavyzdžiui, numatyti tokio pobūdžio veiklą pagal iniciatyvą „Tavo pirmasis EURES darbas“ finansuojamose programose.

5.2 Pilietinės visuomenės organizacijos tradiciškai imasi spręsti daugiausia su profesine veikla nesusijusias žmonių problemas ir sukuria galimybes gerinti socialinę integraciją ir stiprinti visuomenės sanglaudą. Kurdamos bendrą savo veiklos viziją, šios organizacijos turėtų visų pirma su socialine, kultūrine, sportine ir kita laisvalaikio veikla susijusiomis priemonėmis, tikslingai orientuotomis į konkrečius jaunųjų darbo migrantų sunkumus ir poreikius, artimiau bendradarbiauti su šia ateičiai svarbia grupe.

5.3 Tiek darbo aplinkoje, tiek ir neprofesinėje srityje labai naudinga sudaryti galimybę patyrusiems vyresniems žmonėms bendrauti su jaunaisiais migrantais. Labai vertingos yra vyresnių žmonių sukauptos žinios ir gebėjimas vertinti, kuriais jie noriai dalijasi su jaunimu. Tai gali ne tik padėti spręsti problemas, bet ir yra svarbi dialogo, skatinančio visuomenės sanglaudą, forma. Be to, tai duoda abipusės naudos. O jei dialogo partneriai dar yra įvairių kultūrų, tai suteikia svarbios patirties atviroje ir daugialypėje visuomenėje, kuri visiems užtikrina prieigą ir dalyvavimo galimybes.

5.4 Nepaisant visų egzistuojančių institucinių pagalbos ir paramos programų, ypač svarbus sėkmingo priemonių įgyvendinimo veiksnys yra asmeninių santykių lygmuo. Asmeninė patirtis, tiesioginis bendravimas, asmeniniai išpareigojimai, pasitikėjimas kito gebėjimais ir bendri potyriai paspartina daug vilčių teikiančią išitraukimą į naują darbo pasaulį ir visų pirma į kitokią visuomenę. Užtikrinti tokią kiekvienam pritaikytą asmeninę pagalbą per tiesioginius žmonių ryšius yra svarbi užduotis, kurią atlikti galima visų pirma struktūruotai organizuojant savanorišką veiklą. Kas už tai galėtų ar turėtų būti atsakingas, priklauso nuo atitinkamos priimančiosios šalies kultūros.

5.5 Svarbu, kad nebūtų bandoma nacionaliniu ar Europos lygmeniu reikalauti taikyti vienodus sprendimus. Tai yra žmogiški poreikiai ir sunkumai, kuriems nėra nustatytų standartų, tačiau kuriems reikia įvairiapusių, lanksčių ir visada novatoriškų sprendimų atsižvelgiant į atitinkamų asmenų kilmę, vietos sąlygas ir atitinkamą individo padėtį.

5.6 Labai sėkmingai taikoma asmeninės pagalbos forma yra vadinamosios „vyresniųjų ekspertų paslaugos“⁽¹⁾. Tai į pensiją išėjusių asmenų savanoriškais pagrindais jaunimui suteikiamos profesinės žinios ir patirtis labai įvairiose darbo srityse. Vyresnių asmenų kompetencijos perdavimas ir asmeniniai išpareigojimai skatina abipusį supratimą ir kartų tarpusavio bendradarbiavimą bei pagarbą, o tai yra labai svarbus indėlis į socialinę visuomenės sanglaudą.

5.7 Kad strategijos būtų perspektyvios, svarbu, kad egzistuojančios galimybės ir sėkminga praktika būtų sistemingai registruojama, vertinama remiantis rezultatais, gerai koordinuojama ir viešinama tam skirtomis informavimo priemonėmis. Tam būtinas glaudus visų subjektų ir atsakingų organizacinių vienetų bendradarbiavimas ir nuolatinis visiems suinteresuotiesiems dalyviams atstovaujančių organizacijų ir suinteresuotų asmenų dalyvavimas. Visų pirma reikia siekti, kad būtų teisingai nustatyti specialūs jaunųjų darbo migrantų poreikiai ir sunkumai, tikslingai kuriamos strategijos ir priemonės, tinkamai naudojami ištekliai ir užtikrinama rezultatų kontrolė. Jauniesiems darbo migrantams reikia sudaryti sąlygas dalyvauti priimančius visus sprendimus ir atliekant vertinimus.

6. Išvalgos ir galimi Europos Komisijos žingsniai

6.1 Jaunųjų darbuotojų judumas atspindi vieną iš Europos Sąjungos pagrindinių teisių. Jaunuoliai naudojami darbo jėgos migracijos teikiama galimybe. Tokiu būdu galima gerokai sušvelninti ne tik kilmės, bet ir priimančiųjų šalių darbo rinkos problemas. Reikėtų rinkti išsamius duomenis, juos analizuoti ir suprasti ypatingą kitose ES valstybėse narėse dirbančių jaunųjų ES migrantų, kurie yra labai svarbūs Europos atečiai, padėtį.

6.2 Visų pirma reikėtų daugiau dėmesio skirti neprofesinei jaunuolių iš kitų ES valstybių narių integracijai į priimančiosios šalies, kurioje jie rado darbą, visuomenę, nes integracija susijusi su dideliais iššūkiais ir sunkumais. Europos Komisija turėtų šioje srityje didinti šalių informuotumą, kaupti duomenis ir skatinti keitimąsi patirtimi bei dialogą.

6.3 Atsižvelgiant į tai Europos Komisija turėtų būti raginama imtis žingsnių, kad būtų kaupiami duomenys apie sėkmingą praktiką mažinant ypatingus jaunųjų darbo migrantų sunkumus, su kuriais jie susiduria norėdami dalyvauti priimančiosios šalies visuomenės gyvenime. Šiuo tikslu daug dėmesio reikėtų skirti skirtingų kultūrų ir kartų sąveika grindžiamoms priemonėms, remiančiomis šių iš kitų ES šalių atvykusių jaunuolių pastangas efektyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, kaip svarbiam „priėmimo kultūros“ aspektui.

6.4 Europos Komisija turėtų skatinti valstybes nares sekti jų pavyzdžiu kūrybiškai. Valstybės narės taip pat turėtų būti raginamos pranešti Europos Komisijai apie savo išbandytas novatoriškas tiek viešųjų, tiek privačių subjektų strategijas, programas ir konkrečias priemones, skirtas palengvinti ir paremti socialinę jaunųjų darbuotojų iš kitų valstybių narių integraciją, kad būtų galima intensyviau dalytis informacija apie įvairias paramos formas ir galimybes.

6.5 Europos Komisija, remdamasi šia Europos šalių teikiama informacija, turėtų išanalizuoti, kurioje srityje ir kokių gali tekti imtis veiksmų. Be to, ji turėtų sukurti koncepciją, kaip naudojantis esamomis Sąjungos programomis, platformomis, fondais ir iniciatyvomis būtų galima taikyti patikrintas ir novatoriškas strategijas ir jas remti.

6.6 Europos Komisija turėtų užtikrinti, kad patys jaunuoliai per savo pilietinės visuomenės organizacijas aktyviai dalyvautų, siekiant užtikrinti, kad jų poreikiai ir sunkumai būtų tinkamai fiksuojami, suvokiami ir galiausiai sprendžiami teikiant tikslingą paramą.

2014 m. balandžio 30 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

⁽¹⁾ <http://www.ses-bonn.de/>.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Jaunimo įsidarbinimo galimybių.
Mokymo ir pramonės poreikių derinimas griežto taupymo laikotarpiu**

(2014/C 311/02)

Pranešėjas **Dumitru Fornea**

Bendrapranešėjis **Tommaso Grimaldi**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2013 m. liepos 11 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Jaunimo įsidarbinimo galimybių. Mokymo ir pramonės poreikių derinimas griežto taupymo laikotarpiu.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. balandžio 8 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (balandžio 30 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 156 nariams balsavus už ir 2 – prieš.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Sunkios jaunimo nedarbo krizės sąlygomis būtina, kad vyriausybės, darbdaviai, darbuotojai ir pilietinė visuomenė ryžtingiau veiktų ir kartu skatintų, kurtų ir išlaikytų deramas ⁽¹⁾ ir ilgalaikes darbo vietas. Šis klausimas tapo ir politiniu, ir ekonominiu iššūkiu. EESRK jau yra pabrėžęs, kad ES ir nacionaliniu lygmeniu būtina tikra augimo strategija, kad būtų galima sukurti geresnių ir stabilesnių darbo vietų jaunimui. Komiteto nuomone, ypatingai svarbu, kad vyriausybės imtųsi itin plataus masto taisomųjų veiksmų, kurie neleistų krizei gilėti.

1.2 Kaip Europos Vadovų Taryba patvirtino savo 2013 m. birželio mėn. išvadose, EESRK mano, kad valstybės narės turėtų dėti visas pastangas siekdamas užtikrinti, kad Jaunimo užimtumo iniciatyvą ir Jaunimo garantijų iniciatyvą būtų galima visapusiškai įgyvendinti nedelsiant. Švietimui ir profesiniam mokymui, jaunimo užimtumui ir ilgalaikio nedarbo problemai spręsti būtina skirti kur kas daugiau nacionalinių ir ES lėšų.

1.3 EESRK primygtinai rekomenduoja reguliariai vertinti valstybių narių jau patvirtintus konkrečius veiksmų planus, skirtus jaunimo nedarbo problemai spręsti ir jaunimo įsidarbinimo galimybėms didinti, ir į šiuos vertinimus įtraukti pilietinę visuomenę. Komitetas mano, kad šiuose planuose ir programose reikėtų numatyti konkrečių priemonių, kad jauni absolventai galėtų įgyti praktinių darbo įgūdžių, įskaitant vadovavimą, komandinio darbo, problemų sprendimo, kūrybingumo ir panašius gebėjimus, kurie padidintų jų universalumą ir galimybes darbo rinkoje.

⁽¹⁾ Deramo darbo sąvoką suformulavo TDO šalys – vyriausybės, darbdaviai ir darbuotojai – remdamosi bendra nuostata, kad darbas užtikrina asmens orumą, socialinę sanglaudą, bendruomenės santarvę, demokratiją ir ekonomikos augimą, kuris suteikia daugiau galimybių susirasti kokybišką darbo vietą, o įmonėms – plėsti veiklą. TDO, www.ilo.org.

1.4 EESRK rekomenduoja valstybėms narėms ir visoms susijusioms institucijoms įsidarbinimo galimybes laikyti nuolatiniu procesu, vykstančiu visą profesinį gyvenimą. Valstybės narės turėtų iš anksto numatyti ir kurti priemones bei sąlygas, kurios padėtų žmonėms atnaujinti, pagerinti ir įvertinti savo įsidarbinimo galimybių lygį. Svarbu gerinti įgūdžių ir kvalifikacijų pripažinimą ir didinti skaidrumą siekiant darbo ieškančio jaunimo įsidarbinimo galimybes ir jo judumą priderinti prie rinkos poreikių. EESRK pritaria ES politikai, skirtai gerinti įgūdžių, gebėjimų ir kvalifikacijų pripažinimą ir didinti skaidrumą bei susijusioms priemonėms, tokioms kaip Europos kvalifikacijų sandara (EQF), Europos įgūdžių, gebėjimų ir profesijų sistema (ESCO), Europasas ir Kokybės užtikrinimo bei kreditų sistemos.

1.5 EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad atsakomybė už įsidarbinimo galimybes tenka ne tik individualiam asmeniui. Įsidarbinimo galimybės – tai sritis, kuria turi rūpintis ir už ją atsakyti visi suinteresuotieji subjektai: vyriausybės, socialiniai partneriai, universitetai, mokyklos, vietos valdžios institucijos, pavieniai darbuotojai ir kiti. Primygtinai rekomenduojama gerinti įmonių ir švietimo įstaigų partnerystės ryšius; šioje srityje reikėtų skatinti kokybiškas profesinio mokymo programas įmonėse, vadovaujantis Europos pameistrystės aljanso ir siūlomos stažuotių kokybės sistemos principais ir metodais;

1.6 Valstybės narės turėtų teikti paskatas tiems universitetams ir MTTP įstaigoms, kurių aukštojo mokslo studijų programa yra suderinta su globalizuotos rinkos poreikiais. Tai gali būti naudinga aukšto lygio specialistų kvalifikacijos propagavimui.

1.7 Susirūpinęs dėl pastarojo meto tendencijų kai kuriose valstybėse narėse mažinti švietimo biudžetą, EESRK rekomenduoja ES valstybėms narėms skirti pakankamai išteklių siekiant užtikrinti, kad švietimo darbuotojai suteiktų galimybę įgyti kokybišką išsilavinimą visiems. Europoje pedagogo profesija nelaikoma patrauklia ir mokytojų trūksta – ši problema artimiausioje ateityje gali aštrėti ⁽²⁾. Kad pedagogo profesija taptų patraukli, būtinos deramos darbo sąlygos, darbo užmokestis ir pensija.

1.8 EESRK pritaria Europos Komisijos sprendimui sukurti programą „Erasmus+“, kuria skatinamas tarpvalstybinis profesinis mokymas, ir tikisi, kad, kaip sutarta, ją bus pradėta nedelsiant visapusiškai vykdyti. Ypač palankiai vertinamas Europos Parlamento ir Tarybos pasiektas susitarimas dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo.

1.9 EESRK remia *Veiksmų jaunimo užimtumo srityje programą*, dėl kurios socialiniai partneriai susitarė 2013 m. birželio mėn. Ekonomikos ir socialinės krizės laikais Europa privalo visapusiškai išnaudoti visiems socialiniams ir ekonominiams sluoksniams priklausančių savo gyventojų potencialą, kartu užtikrindama ekonominę efektyvumą.

1.10 EESRK dar kartą pakartoja, jog yra įsitikinęs, kad ES iniciatyvos, skirtos jaunimo nedarbo problemai spręsti, turėtų tapti konkrečiomis priemonėmis, kurios skatins veiksmingą pramonės politiką, siekiančią tolesnio Europos pramonės vystymosi ir jos konkurencingumo didinimo socialiai priimtiniu ir tvarių būdų.

1.11 Komitetas rekomenduoja valstybėms narėms atkreipti ypatingą dėmesį į sistemingai sudaromų laikinų darbo sutarčių neigiamą poveikį jauniems žmonėms – tokia padėtis turi rimtų padarinių ir socialinio draudimo sistemoms (surenkama mažiau įmokų), ir valstybių narių socialinei sanglaudai.

1.12 EESRK laikosi nuomonės, kad investicijos jaunimo įsidarbinimo galimybėms gerinti turi lemiama reikšmė Europos šalių ekonomikos ir visuomenės atečiai. Patvirtintos iniciatyvos turėtų būti lengvai prieinamos visiems jaunuoliams, užtikrinant šių iniciatyvų nediskriminacinį pobūdį ir bešališkumą lyčių atžvilgiu, ir papildytos konkrečiomis įtraukties priemonėmis. Atitinkami suinteresuotieji subjektai (įskaitant socialinius partnerius ir jaunimo organizacijas) vietos, regionų ir nacionaliniu lygmeniu turėtų dalyvauti šių iniciatyvų kūrimo, įgyvendinimo ir rezultatų įvertinimo procese.

⁽²⁾ Žr. *Key Data on Teachers & School Leaders in Europe*. 2013 m. Eurydice ataskaita, Europos Komisija.

1.13 Reikia ir toliau kurti konkrečias nacionalines ir vietines priemones, kad būtų galima pasiūlyti visiems prieinamą visą gyvenimą trunkantį mokymąsi, į šį procesą įtraukiant socialinius partnerius bei pilietinę visuomenę ir reguliariai vertinant rezultatus.

1.14 Pagal mokymosi darbo vietoje modelius, pavyzdžiui, dualiojo (pakaitinio) mokymosi sistemas, didelė dalis profesinio mokymo vyksta įmonėse. Jauniems darbuotojams turėtų būti sudaryta galimybė pakaitomis mokytis ir švietimo įstaigoje, ir darbo vietoje įmonėje. EESRK yra įsitikinęs, kad dualiojo (pakaitinio) mokymo sistemos, kurios įgyvendinamos kai kuriose valstybėse narėse, bus tikrai sėkmingos. Bendra viešojo ir verslo atsakomybė investuoti į ateitį yra labai svarbi sėkmingoms pameistrystės programoms.

1.15 Komitetas rekomenduoja įgyvendinti veiksmus, skirtus užtikrinti siūlomos veiklos kokybę ir tikslumą, taip pat sukurti tinkamą sistemą, pagal kurią būtų aiškiai suformuluotos kiekvieno suinteresuotojo subjekto pareigos, teisės ir įsipareigojimai ir užtikrinamas jų praktinis įgyvendinimas. Reikia ir toliau plėtoti darbdavių ir profesinių sąjungų socialinį dialogą, kad jis taptų svarbia priemone siekiant nustatyti būsimas darbo rinkos perspektyvas, skatinti darbo vietų kūrimą, dalytis darbo rinkos poreikius geriau atitinkančia profesinio mokymo praktika ir skatinti jaunus vyrus bei moteris tobulinti savo įgūdžius ir gebėjimus, kad jie labiau atitiktų besikeičiančius pramonės poreikius.

1.16 Dabartinė ekonomikos ir socialinė krizė varžo ES valstybių narių, ypač tų, kuriose vykdomos fiskalinio koregavimo programos, biudžetinius sprendimus – tokią padėtį dar labiau pablogina pačios ES biudžeto sumažinimas. Atsižvelgdamas į tai, kad švietimui tenka pagrindinis vaidmuo kuriant įsidarbinimo galimybių sąlygas, EESRK rekomenduoja valstybėms narėms didinti kokybiškam švietimui skiriamus išteklius, kurie turėtų būti laikomi ne išlaidomis, bet esminėmis investicijomis krizei įveikti ir geresnei atečiai visiems sukurti. Todėl EESRK pritarė Europos piliečių iniciatyvai „Švietimas – tai investicija! Nelaikykime jo deficito dalimi“⁽³⁾. Komitetas išpėja, kad švietimui ir profesiniam mokymui skiriamo biudžeto sumažinimas kelia pavojų, kad gyvybiškai svarbios iniciatyvos ir pasiūlymai taps tik ketinimų deklaracijomis. Atsižvelgdamas į švietimo ir profesinio mokymo svarbą sprendžiant jaunimo nedarbo problemą, EESRK primygtinai rekomenduoja Europos Komisijai 2015 m. suorganizuoti „Europos švietimo ir mokymo dieną“.

1.17 EESRK mano, kad pramonės šakos ir įmonės turėtų investuoti į gamybos įrangą ir įgyvendinti savo darbo užmokesčio ir komunikacijos politiką, kad padidintų pramonės sektoriaus patrauklumą. Sklandesnis įmonių ir profesinio mokymo asociacijų dialogas galėtų būti svarbus žingsnis sprendžiant įsidarbinimo galimybių klausimą ir sumažintų paklausos ir pasiūlos neatitikimus.

1.18 Visas patvirtintas iniciatyvas, skirtas jaunimo įsidarbinimo galimybėms didinti, reikia pakankamai finansuoti ESF ir kitų struktūrinių fondų lėšomis. EESRK rekomenduoja naudojantis struktūriniais fondais specialų dėmesį skirti jaunimo įsidarbinimo galimybėms, įskaitant nepanaudotų lėšų perprogramavimo veiksmus, kai jie tikslingi.

2. Įžanga

2.1 Europos pramonės įmonės yra įvairiausių tipų, įskaitant stambias įmones, MVĮ ir labai mažas įmones, todėl ir jų darbuotojams keliai reikalavimai yra skirtingi. Įmonėms reikia skirtingų įgūdžių ir gebėjimų turinčių darbuotojų. Į šiuos skirtumus reikėtų atsižvelgti kuriant švietimo ir profesinio mokymo sistemas. Reikia ir toliau plėtoti darbdavių ir profesinių sąjungų socialinį dialogą, kad jis taptų svarbia priemone siekiant nustatyti būsimas darbo rinkos perspektyvas, skatinti darbo vietų kūrimą, dalytis darbo rinkos poreikius geriau atitinkančia profesinio mokymo praktika ir skatinti jaunus vyrus bei moteris tobulinti savo įgūdžius ir gebėjimus, kad jie labiau atitiktų besikeičiančius pramonės poreikius.

⁽³⁾ Ją inicijavo Graikijos piliečiai ir administruoja DIKTIO – Network.

2.2 Europos Sąjungai ir valstybėms narėms reikia tokios pramonės politikos, kuri sudarytų palankias sąlygas augimui ir skatintų naujų kokybiškų darbo vietų kūrimą⁽⁴⁾. Europos Komisija laikosi nuomonės, kad ES, valstybės narės ir pramonė turi plėtoti stiprius partnerystės ryšius siekdamos užtikrinti veiksmingo bendradarbiavimo sąlygas ir skatinti investicijas į technologijas bei žmogiškuosius išteklius, taip suteikdamos Europos pramonės sektoriui konkurencinių pranašumų prieš pasaulinius konkurentus. Siekiant spręsti šią problemą ir bendrą įsidarbinimo galimybių pramonėje klausimą, Europos Komisija⁽⁵⁾ patikino, kad vienas iš naujos pramonės politikos ramsčių bus investicijos į žmones ir įgūdžius.

2.3 2008 m. prasidėjusi finansų krizė skaudžiai kirtė daugelio Europos šalių ekonomikai – iki šiol ji atsigauna labai lėtai. Jaunimo nedarbo krizė gali dar labiau apsunkinti ekonomikos atsigavimą, o jos padariniai ateityje gali būti dar sunkesni, todėl vyriausybės, darbdaviai, darbuotojai ir pilietinė visuomenė privalo bendradarbiauti siekdami skatinti, kurti ir išsaugoti deramas ir našias darbo vietas.

2.4 Atrodo, kad Europos valstybių vadovai rimtai įvertino šią krizę, tačiau, kaip Komitetas yra pabrėžęs ankstesnėse nuomonėse⁽⁶⁾, naujos iniciatyvos nepadės įveikti šios problemos, jeigu nebus pakirstos jos šaknys. Šis klausimas tapo ir politiniu, ir ekonominiu iššūkiu. Būtų neteisinga kalbėti bendromis sąvokomis – padėtis skirtingose šalyse ir vietos lygiu tikrai nėra vienoda, tačiau daugelis jaunų europiečių, kurie baigia ar finansuoja savo studijas, kasdien patiria sunkumų norėdami susirasti tikrą darbą, o ne tik trumpalaikę darbo ar stažuotės vietą, pradėti savo projektą ar verslą, gyventi savarankiškai ar auginti vaikus. Nors nedarbo reiškinys Europoje nėra naujas, didėjantis jaunimo nedarbas – vienas akivaizdžiausių dabartinės ekonomikos krizės padarinių, atsiradusių tiek dėl naikinamų darbo vietų, tiek ir dėl nesukuriamų naujų⁽⁷⁾.

2.5 Daugelyje naudingų ES iniciatyvų (pavyzdžiui, Jaunimo garantijų iniciatyvoje) yra numatytas praktinis mokymas ir pameistrystės programos. Tačiau jos ne visada garantuoja įsidarbinimą. Čia išryškėja esminis neatitikimas: darbo vietos paprastai kuriamos augant ekonomikai. EESRK jau yra pabrėžęs, kad ES ir nacionaliniu lygmeniu būtina tikra augimo strategija, kad būtų galima sukurti geresnių ir stabilesnių darbo vietų jaunimui. EESRK mano, jog ypatingai svarbu, kad vyriausybės imtųsi itin plataus masto taisomųjų veiksmų, kurie neleistų krizei gilėti. Kaip nurodė Europos Komisija, „Europos ateities dinamiškumas ir klestėjimas yra jaunimo rankose“⁽⁸⁾.

2.6 „Įsidarbinimo galimybių“ sąvoka neturi vienos, visuotinai pripažįstamos apibrėžties; tai dinamiška koncepcija ir paprastai vyrauja tendencija ją išplėsti įtraukiant kontekstinius veiksnius. Nepaisant joms teikiamos svarbos svarstymuose darbo rinkos tema, įsidarbinimo galimybes sunku įvertinti ir jos apibrėžiamos labai įvairiai. Įsidarbinimo galimybėms poveikio turi ir su pasiūla, ir su paklausa susiję veiksniai, kurių individualus asmuo dažnai negali kontroliuoti. Ekonomikos ir socialinės krizės laikais Europa privalo visapusiškai išnaudoti visiems socialiniams ir ekonominiams sluoksniams priklausančių savo gyventojų kūrybiškumo, energijos ir gebėjimų potencialą, kartu užtikrindama socialinę ir ekonominę efektyvumą. Stiprios ir labai aktyvios pilietinės visuomenės organizacijos atlieka svarbų skatinamąjį vaidmenį.

⁽⁴⁾ Europos Komisija siūlo užtikrinti, kad iki 2020 m. pramonės sektoriaus sukuriama ES BVP dalis sudarytų 16 proc.

⁽⁵⁾ Europos Komisija, 2012 m. spalio 10 d., „Stipresnė Europos pramonė ekonomikos augimui ir atsigavimui skatinti“.

⁽⁶⁾ OL C 68/11, 2012 3 6, p. 11–14; OL C 143/94, 2012 5 22, p. 94–101; OL C 299/97, 2012 10 4, p. 97–102; OL C 11, 2013 1 15, p. 8–15; OL C 161, 2013 6 6, p. 67–72.

⁽⁷⁾ „Ekonomikos nuosmukio laikais jauni darbuotojai ne tik paskutiniai gauna darbą, bet ir pirmieji jo netenka, nes atleisti vyresnio amžiaus darbuotojus darbdaviai kainuoja brangiau. Jauniems darbuotojams įmonės rečiau siūlo dalyvauti mokymuose, jie turi mažiau įgūdžių ir dažnai dirba pagal terminuotas darbo sutartis.“ [...] „Net ir tada, kai jaunimas įdarbinamas, jie ne visada gauna geras darbo vietas. Išsivysčiusiose šalyse jie dažnai įdarbinami pagal terminuotas sutartis, kad juos būtų paprasčiau atleisti iš darbo, arba jie įdarbinami į tokias darbo vietas, kurioms reikia žemesnės nei jų turima kvalifikacija.“ (Pasaulio ekonomikos forumas – Jaunimo nedarbo vizualizacija 2013) <http://www.weforum.org/community/global-agenda-councils/youth-unemployment-visualization-2013>.

⁽⁸⁾ COM(2013) 447 final, 2013 m. birželio mėn.

2.7 Įsidarbinimo galimybes dažniausiai lemia nacionalinių ir vietos valdžios institucijų teikiamų švietimo ir profesinio mokymo paslaugų kokybė ir aktualumas. Nors EESRK pažymi, kad vietos valdžios institucijos stengiasi rasti tinkamą pusiausvyrą siekdamas pagerinti padėtį šioje srityje, jis mano, kad dabartinės švietimo ir mokymo sistemos ne visada nuosekliai atspindi Europos lygmeniu priimtus sprendimus. Nepaisant to, kad Komisija paragino vietos valdžios institucijas atvirojo koordinavimo metodo srityje dalytis savo instituciniais sprendimais, skirtais šalinti jaunimo judumo ir mokymo problemas, gerinti mokymo, sertifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo kokybę, tinkamai reaguoti į darbo rinkos poreikius, laikantis terminų įgyvendinti bendrus tikslus ir pasiekti lyginamuosius rodiklius bei rezultatus, analizuoti ir integruoti studijų ir mokslinių tyrimų rezultatus, vis dar išlieka pernelyg daug institucinių kliūčių ir trūksta realių išsipareigojimų tikrai Europos bendrai švietimo ir mokymo erdvei sukurti.

2.8 Darbdaviai gerai žino, kokių įgūdžių ir gebėjimų reikia šiandieniniams darbuotojams, tačiau jie turi geriau suprasti, kokių įgūdžių ir gebėjimų reikės būsimiems darbuotojams, dirbsiantiems sparčiai besikeičiančioje darbo aplinkoje, visų pirma kintančioje dėl technologijų plėtros, dėl kurios darbuotojams labai svarbu nuolat įgyti įgūdžių ir juos atnaujinti. Įmonių ypatumai ir poreikiai nėra vienodi, todėl turi būti sudarytos sąlygos švietimui ir profesiniam mokymui prisitaikyti ir lanksčiai reaguoti į ugdomus įgūdžius. Kaip EESRK pabrėžė nuomonėje SOC/476, būtinas glaudesnis ir tikslingesnis visų lygmenų švietimo įstaigų ir pramonės sektoriaus bendradarbiavimas.

2.9 Atsižvelgiant į tai, kad švietimas ir profesinis mokymas nėra vieninteliai dalykai, formuojantys asmens įsidarbinimo galimybes, dėmesio sutelkimas vien į švietimą būtų pernelyg siauras požiūris. Kokybiškos stažuotų programos, mokymasis darbo vietose (organizuojamas mokyklose ir įmonėse), pameistrystės ir tikslinės užimtumo programos turi būti vertinamos kaip pagrindiniai būdai įtraukti jaunus vyrus ir moteris į darbo rinką, tačiau šios programos negali būti laikomos galutiniu įsidarbinimo galimybių problemos sprendimu. Svarbu pripažinti, kad darbo rinkos yra integruotos į visuomenę ir kultūrą, kaip ir ekonominės institucijos, ir kad neformalios normos ir papročiai taip pat formuoja darbo rinkos praktiką.

2.10 EESRK nuomone, ES lygiu svarstyti ir patvirtinti švietimo ir mokymo srities nuostatų negalima paprasčiausiai nuvertinti iki keitimosi geriausia praktika. Šiuo požiūriu puoselėjamos viltys, kad profesinio mokymo sistemos sugebės patenkinti darbo rinkos poreikius ir parengs naujos kvalifikacijos turinčių specialistų, gebančių susidoroti su nuolatiniiais darbo organizavimo ir šiuolaikinės visuomenės pokyčiais. Todėl, atsižvelgdamas į strateginei programai „ET 2020“ ir Briugės deklaracijai nustatytus terminus, EESRK ragina įvertinti ir atidžiai ištirti praktinį išsipareigojimų ir tikslų įgyvendinimą.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Daugelyje savo nuomonių CCMI pabrėžė įvairius ekonominius, pramoninius ir socialinius klausimus, įskaitant įsidarbinimo galimybes ir perkvalifikavimą, ypač dabartinės krizės metu⁽⁹⁾. Remdamiesi sąsaja su siūloma *Jaunimo užimtumo garantijų* iniciatyva, kurią Europos Komisija patvirtino 2013 m. birželio mėn., Europos socialiniai partneriai⁽¹⁰⁾ pristatė *Bendrų veiksmų jaunimo užimtumo srityje programą*, kurioje pagrindinis dėmesys skiriamas žinioms, perėjimui iš švietimo sistemos į darbo rinką, užimtumui ir verslumo ugdymui.

3.2 Jaunimas – Europos dabartis ir ateitis, taip pat turtingas mūsų visuomenės dinamikos šaltinis. Tačiau jaunimo socialinei ir ekonominei įtraukčiai būtina ir reikalinga tam tikra sėkmingų perėjimų keičiant statusą darbo rinkoje seka. Tokiomis aplinkybėmis, kai perėjimas į suaugusiųjų pasaulį tapo sudėtingesnis, kokybiškas švietimas visiems ir įtraukiosios darbo rinkos yra pagrindinės priemonės tokių perėjimų sėkmei užtikrinti. Reikalingas holistinis požiūris skatinti į jaunimą orientuotas dinamiškas, atviras ir mobilias darbo rinkas, apimančias priemones ir atitinkamus išteklius, skirtus sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų, užtikrinti puikius mokymosi rezultatus ir geriau suderinti įgūdžių pasiūlą ir paklausą, įskaitant mokymosi darbo vietoje modelio plitimą visoje Europoje.

⁽⁹⁾ „Pramonės politika daro stiprų socialinį poveikį, kadangi ji veikia visus visuomenės sluoksnius: [...] švietimo sektorių ir universitetus, vartotojus ir piliečius. Pramonės politika neatsiejama ir nuo restruktūrizacijos ir prognozių. Ji turėtų užtikrinti šiuolaikišką išsilavinimą, profesinį rengimą ir informaciją bei skatinti technologijas, inovacijas, kūrybiškumą ir verslumą. Be to, reikia numatyti demografinius pokyčius ir tinkamai į juos reaguoti.“ OL C 327, 2013 11 12, p. 82.

⁽¹⁰⁾ Europos profesinių sąjungų konfederacija (ETUC), BUSINESS EUROPE, Europos amatų, mažųjų ir vidutinių įmonių asociacija (UEAPME) ir Europos viešąsias paslaugas teikiančių darbdavių ir įmonių centras (CEEP), 2013 birželio 11 d.

3.3 Pilietinės visuomenės organizacijos daugelyje valstybių narių (ypač tose, kurios labiausiai nukentėjo nuo dabartinės krizės) įvairiais būdais pabrėžė, kaip svarbu individualų požiūrį į darbo rinkos poreikius suderinti su kolektyviniu požiūriu (aplinkybės, aplinka, darbo organizavimas ir darbo sąlygos), kad būtų atsižvelgiama į jaunimo lūkesčius ir siekius. Kad tokios priemonės būtų visiškai veiksmingos, jas reikėtų skatinti skiriant Europos finansavimą ir įgyvendinant augimą skatinančias priemones, o ne apsiriboti 6–8 milijardų eurų suma, skiriama pagal Jaunimo užimtumo iniciatyvą; šią sumą reikėtų gerokai padidinti.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Europos pameistrystės aljanso ir stažuotčių kokybės sistemos principai ir darbo metodai sustiprina EESRK įsitikinimą, kad pameistrystė, stažuotės įmonėse ir mokomoji praktika yra svarbios priemonės, padedančios jaunimui įgyti įgūdžių ir darbo patirties, ir kad šios priemonės turėtų būti įtraukiamos į įmonių strategijas. Komitetas rekomenduoja valstybėms narėms ir pramonei užtikrinti siūlomos veiklos kokybę ir tikslingumą, taip pat sukurti tinkamą sistemą, pagal kurią būtų aiškiai suformuluotos kiekvieno suinteresuotojo subjekto pareigos, teisės ir įsipareigojimai ir užtikrinamas jų praktinis įgyvendinimas.

4.2 Atsižvelgdamas į tai, kad įgyti pripažįstamą skirtingų lygmenų universitetinį išsilavinimą yra svarbu, tačiau to nebepakanka, Komitetas mano, kad įgyvendinant Jaunimo garantijų planus ir programas reikėtų imtis konkrečių priemonių, kad jauni absolventai galėtų įgyti praktinių darbo įgūdžių, įskaitant vadovavimo, komandinio darbo, problemų sprendimo, kūrybiškumo ir panašius gebėjimus, kurie padidintų jų galimybes darbo rinkoje.

4.3 Pagal mokymosi darbo vietoje modelius, pavyzdžiui, dualiojo (pakaitinio) mokymosi sistemas, didelė dalis profesinio mokymo vyksta įmonėse. Jauniems darbuotojams turėtų būti sudaryta galimybė pakaitomis mokytis ir švietimo įstaigoje, ir darbo vietoje įmonėje. EESRK yra įsitikinęs, kad dualiojo (pakaitinio) mokymo sistemos, kurios įgyvendinamos kai kuriose valstybėse narėse, bus tikrai sėkmingos. Bendra viešojo ir verslo atsakomybė investuoti į ateitį yra labai svarbi sėkmingoms pameistrystės programoms.

4.4 Skatinti mokytis yra prasminga, su sąlyga, kad ši užduotis nepriklauso vien tik nuo pastangų, kurių gali ir privalo imtis kiekvienas žmogus. Kitaip visuomenės grupės, kurios jau yra nepalankiausioje padėtyje arba patiria atstumtį, kolektyviai išliks segreguotos. Reikia ir toliau kurti konkrečias nacionalines ir vietines priemones, kad būtų galima pasiūlyti visiems prieinamą visą gyvenimą trunkantį mokymąsi, į šį procesą įtraukiant socialinius partnerius bei pilietinę visuomenę ir reguliariai vertinant rezultatus.

4.5 Persvarstant švietimo ir profesinio mokymo sistemas svarbu užtikrinti, kad pedagogo profesija galėtų išlikti patraukli ir konkurencinga. Mokytojo profesijos atgaivinimas dera ir su darbo rinkos poreikių vystymu. Reikia labai motyvuotų ir gerai parengtų mokytojų, kad būtų galima tenkinti itin skirtingus visuomenės, pramonės ir besimokančiųjų poreikius.

4.6 Švietimas, profesinis mokymas ir profesinis orientavimas turėtų remti jaunus vyrus ir moteris, kad jie įgytų geresnį išsilavinimą, aukštesnę kvalifikaciją ir daugiau įgūdžių. Profesinio orientavimo medžiagoje turėtų būti išdėstyta aiški informacija apie darbo rinkoje esančias darbo vietas ir karjeros galimybes⁽¹¹⁾. EESRK pritarė Europos Komisijos sprendimui sukurti programą „Erasmus+“, skirtą skatinti ir tarpvalstybinį profesinį mokymąsi, ir tikisi, kad, kaip sutarta, ji bus pradėta visapusiškai vykdyti 2014 m. Ypač palankiai vertinamas Europos Parlamento ir Tarybos neseniai pasiektas susitarimas dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo.

⁽¹¹⁾ OL C 327, 2013 11 12, p. 58–64.

4.7 Valstybės narės turėtų teikti paskatas universitetams ir MTTP įstaigoms, kurių aukštojo mokslo studijų programa yra suderinta su globalizuotos rinkos poreikiais; tokios paskatos galėtų padėti propaguoti aukštą profesionalumo lygį.

4.8 Privalomo profesinio mokymo įgyvendinimas galėtų būti laikomas tam tikru „profesiniu draudimu“. Tačiau pameistrystė ir stažuotės jokių būdu negali tapti priemone pigiai ar veltui dirbančiai darbo jėgai plisti. Reikėtų pripažinti pramonės geriausią praktiką, o piktnaudžiavimo atvejų – netoleruoti. Kiekvieno studijų ar profesinio mokymosi laikotarpio pabaigoje būtina išduoti diplomą ar sertifikatą, kuriuo pripažįstama įgyta kvalifikacija.

4.9 Atsižvelgdamas į esamas nevienodas sąlygas jauniems vyrams ir moterims patekti į darbo rinkas, EESRK pabrėžia, kaip svarbu jaunimo nedarbo problemą spręsti tinkamai atsižvelgiant į lyčių aspektą, įskaitant konkrečius veiksmus, kai jų reikia. Tarybos rekomendacijoje dėl *Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo* konkrečiai nurodoma, kad Jaunimo garantijų iniciatyvose reikia atkreipti dėmesį į jaunimo, kuriam skirtos tos priemonės, lytį ir įvairovę⁽¹²⁾.

4.10 Siekiant gerinti įsidarbinimo galimybes, privaloma dėti visas pastangas, kad būtų atsižvelgta į realias sąlygas vietoje. Kuo labiau į tai bus atsižvelgta politikos priemonėse, tuo didesnė tikimybė, kad jos padidins įsidarbinimo galimybes. Visi veiksmai, skirti ekonomikos vystymui skatinti, privalo būti susieti su konkrečiomis sąlygomis vietoje, nes tai vienintelis būdas tvariems rezultatams pasiekti. Vietos partnerysčių kūrimas bus naudingas aktyvesniam dialogui užmegzti ir veiksmų kovojant su jaunimo nedarbu imtis. Toje pačioje vietovėje dirbančios vietinės įstaigos, universitetai, jaunimo organizacijos, valdžios institucijos ir profesinio mokymo centrai, profesinės sąjungos ir darbdaviai turėtų taip bendradarbiauti, kad nustatytų galimą bendrą strategiją. Vietiniai ypatumai ir poreikiai bus geriau pripažįstami ir jų paisoma siekiant pagerinti jaunimo įsidarbinimo galimybes.

4.11 Valstybės narės turėtų verslumo kursus įtraukti į bendrąsias mokymo programas ir skatinti verslumą mokymosi darbo vietoje modeliuose, atsižvelgdamos į naują, Europos Komisijos inicijuotą veiksmų planą „Verslumas 2020“. Verslumas turėtų būti laikomas plačia sąvoka, apimančia daug dalykų, o ne tik įmonių kūrimą. Žmonės turi išmokyti ir suprasti, kaip patiems nuo mažumės tapti versliais. Verslumo ugdymas turėtų parengti žmones gyvenimui, išmokant juos tapti iniciatyviais, atsakingais ir analitiškais. EESRK nuomone, tokių įgūdžių ir gebėjimų kaip kūrybiškumas, iniciatyvumas, atkaklumas ir komandinis darbas įgijimas yra labai svarbus visiems, o ne tik būsimiems verslininkams, ketinantiems pradėti savo verslą. Šiuos įgūdžius turi išsiugdyti visa karta, kad galėtų veiksmingai dirbti bet kuriame sektoriuje ir valdyti infrastruktūrą, reikalingą sėkmingam Europos ekonomikos veikimui.

4.12 Komisija pripažįsta, kad Europoje „turi vykti esminiai plataus masto kultūriniai pokyčiai“⁽¹³⁾, kad mokyklose būtų pradėta taikyti veiksminga verslumo įgūdžių ugdymo metodika. EESRK taip pat rekomenduoja keisti mokytojų rengimo metodiką, o valstybėms narėms patarti numatyti pakankamai priemonių mokytojų kvalifikacijai šioje srityje kelti. Politikos įgyvendinimas priklauso nuo tinkamo personalo, kurį reikia mokyti ir remti.

⁽¹²⁾ „Komisija pripažįsta, kad lytis – tai vienas iš aspektų, į kurį reikėtų atsižvelgti politikos priemonėse, siekiant veiksmingai kovoti su jaunimo nedarbu [...]. Jaunos moterys dažniau nei jauni vyrai niekur nedirba, nesimoko ir neatlieka praktikos [...]. Jauni vyrai dažniau sėkmingai įveikia perėjimų kelią (t. y. galiausiai sudaro nuolatinę darbo sutartį). Jaunos moterys dažniau gauna pasiūlymų dirbti ne visą darbo dieną arba pagal laikiną darbo sutartį ir pradeda dirbti būdamos dvigubai nestabilioje padėtyje kaip laikinos, ne visą darbo dieną dirbančios darbuotojos. Taigi, Tarybos rekomendacijoje dėl *Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo* konkrečiai nurodoma, kad Jaunimo garantijų iniciatyvose reikia atkreipti dėmesį į jaunimo, kuriam skirtos priemonės, lytį ir įvairovę.“ Už užimtumą, socialinius reikalus ir įtrauktį atsakingas Europos Komisijos narys László Andor, 2013 m. gegužės mėn.

⁽¹³⁾ Europos Komisijos komunikatas dėl veiksmų plano „Verslumas 2020“.

4.13 Ankstesnėse nuomonėse EESRK⁽¹⁴⁾ atkreipė dėmesį į padarinius jaunų vyrų ir moterų užimtumui, kuriuos lėmė mažesnis nuolatinių darbo sutarčių skaičius ir rekomendavo apsvarstyti dėl tokios padėties atsirandančią riziką. Laikinosios darbo sutartys, kurios dabar labai dažnai sudaromos su jaunais žmonėmis, ypač profesinės veiklos pradžioje, nulėmė labiau susiskaidžiusią darbo rinką. EESRK rekomenduoja valstybėms narėms atkreipti ypatingą dėmesį į šį aspektą, kuris turi rimtų padarinių minimalios socialinės apsaugos sistemoms (surenkama mažiau įmokų) ir valstybių narių visuomenės sanglaudai.

4.14 Dabartinė ekonomikos ir socialinė krizė varžo ES valstybių narių, ypač tų, kuriose vykdomos fiskalinio koregavimo programos, biudžetinius sprendimus – tokią padėtį dar pablogina pačios ES biudžeto sumažinimas. Komitetas išpėja, kad švietimui ir profesiniam mokymui skiriamo biudžeto sumažinimas kelia pavojų, kad gyvybiškai svarbios iniciatyvos ir pasiūlymai taps tik ketinimų deklaracijomis. Todėl EESRK pritaria Europos piliečių iniciatyvai „Švietimas – tai investicija! Nelaikykime jo deficito dalimi“.

4.15 Visas iniciatyvas, skirtas jaunimo įsidarbinimo galimybėms didinti, reikia pakankamai finansuoti ESF ir kitų struktūrinių fondų lėšomis. EESRK laikosi nuomonės, kad tai – esminė investicija į Europos šalių ekonomikos ir visuomenės ateitį. Šios iniciatyvos turėtų būti lengvai prieinamos visiems jaunuoliams, be jokios diskriminacijos. Atitinkami suinteresuotieji subjektai (įskaitant socialinius partnerius ir jaunimo organizacijas) vietos, regionų ir nacionaliniu lygmeniu turėtų dalyvauti įgyvendinimo ir rezultatų įvertinimo procese. EESRK rekomenduoja, kad naudojantis struktūriniais fondais ypatingas dėmesys turėtų būti skirtas jaunimo įsidarbinimo galimybėms, įskaitant nepanaudotų lėšų perprogramavimo veiksmus, kai jie tikslingi.

2014 m. balandžio 30 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė dėl „Jaunimo galimybių iniciatyvos“, OL C 299, 2012 10 4, p. 97–102.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pramonės sugrąžinimo į ES vykdant reindustrializaciją

(2014/C 311/03)

Pranešėjas **Edgardo Maria Iozia**Bendrapranešėjis **José Custódio Leirião**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2013 m. rugsėjo 19 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Pramonės sugrąžinimo į ES vykdant reindustrializaciją.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. balandžio 8 d. priėmė savo nuomonę.

498-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 139 nariams balsavus už ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK įsitikinęs, kad siekiant sustabdyti Sąjungos ekonomikos nuosmukį, reikia suteikti postūmį pramonei, visų pirma apdirbamajai, kuri yra svarbiausia visos pramonės struktūros grandis. Šioje nuomonėje savo iniciatyva siūloma keletas naudingų priemonių, skirtų paremti Europos Komisijos iniciatyvą reindustrializuoti Europos Sąjungą, įskaitant į kitas šalis įmonių perkeltos veiklos sugrąžinimą į ES. Europos Komisija taip pat pradėjo svarstyti į kitas šalis perkeltos veiklos sugrąžinimo į ES klausimą. EESRK teigiamai vertina tai, kad pradėjus rengti šią nuomonę Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondui (Eurofound) buvo pavesta pateikti duomenis, kurie padėtų suprasti į kitas šalis perkeltos veiklos sugrąžinimo reiškinį ir pasiūlyti galimus sprendimus.

1.2 Komitetas pritaria Europos Komisijos pirmininko pavaduotojo Antonio Tajani pasiūlytam planui sukurti Sąjungos reindustrializacijos politiką ir dabartinę ES BVP 15,1 proc. pramonės dalį padidinti bent jau iki 20 proc., taip pat siūlo išplėsti planą ir jį sustiprinti įtraukinat tikslą sudaryti Europos socialinį paktą dėl naujos tvarios ir konkurencingos pramonės. Neseniai paskelbtame komunikate ⁽¹⁾ Komisija nustatė šiuos prioritetus:

- stiprinti pramonės konkurencingumo aspektą, visų pirma, siekiant padidinti pramonės ir visos ES ekonomikos konkurencingumą, ypatingą dėmesį skiriant verslo paslaugų našumui,
- kuo labiau didinti vidaus rinkos potencialą kuriant reikiamas infrastruktūras, parengiant stabilią ir supaprastintą reglamentavimo sistemą ir
- ryžtingai įgyvendinti regionų vystymo priemones ir kartu taikyti nacionalines ir ES priemones, kuriomis būtų remiamos inovacijos, igūdžių ugdymas ir verslumas.

1.3 EESRK prašo ES šiais klausimais parengti Europos veiksmų planą ir norėtų pateikti savo konkrečias rekomendacijas:

- apibrėžti inovacijų spartinimo ir našumo didinimo politiką, kuri leistų padidinti konkurencinį pranašumą,
- nustatyti naujas bankų priemones, užtikrinančias palankesnes galimybes gauti finansavimą ir paspartinti reikalingas investicijas,

⁽¹⁾ COM(2014) 14 final.

- skatinti veiksmus, užtikrinančius Europos apdirbamosios pramonės dalyvavimą visuose vertės grandinės etapuose,
- reindustrializacijos ir į kitas šalis perkeltos įmonių veiklos sugrąžinimo klausimai turėtų būti įtraukti į tvarios Europos pramonės politiką, kuria dėmesys turėtų būti sutelktas į investicijas, technologijas, verslumą, švietimą, inovacijas, mokslinius tyrimus, energijos kainas, infrastruktūrą, prekybą ir t. t.,
- užtikrinti nuoseklų, pastovų ir suderintą reglamentavimą,
- užtikrinti veiksmingą vidaus rinkos veikimą,
- suderinti aplinkosaugos teisės aktus su Europos pramonės konkurencingumo ir investicijų ciklais,
- atnaujinti infrastruktūrą,
- skirti finansavimą įmonių poreikiams,
- remti Europos energetikos politiką,
- užtikrinti Europos rinkoje darbo vietas kvalifikuotiems darbuotojams,
- spręsti gebėjimų ir kvalifikacijos trūkumo apdirbamojoje pramonėje problemą,
- sukurti sistemą veiksmingam žmogiškųjų išteklių valdymui užtikrinti, profesinei veiklai, gebėjimams ir novatoriškumui skatinti, visų pirma panaudojant pilietinės visuomenės subjektų, pavyzdžiui, nacionalinių ir Europos mokslininkų ir inžinierių asociacijų kūrybinį potencialą.

EESRK ragina valstybes nares:

- kurti naujus pramoninius rajonus ir objektus arba atgaivinti tuos pramoninius rajonus, kurie sumažino savo veiklą dėl apdirbamosios pramonės perkėlimo į kitas šalis,
- modernizuoti ar atnaujinti gamybos priemones ir procesus, kad jie atitiktų naujus tvaraus vystymosi reikalavimus,
- sukurti labiau subalansuotą ir stabilesnę mokesčių sistemą siekiant skatinti vidaus vartojimą ir pritraukti tiesiogines užsienio investicijas,
- steigti specialius informacijos apie įmonių veiklos perkėlimą į kitas šalis ir jos sugrąžinimą centrus.

1.4 EESRK mano, kad ypač svarbu vykdyti integruotą pramonės politiką ir nustatyti aiškesnius Europos, nacionalinio, regionų ir vietos lygmens tikslus, kad ši politika padėtų pritraukti investicijas į visus (aukštųjų ir žemųjų technologijų) apdirbamosios pramonės sektorius. Pagrindinis šios politikos dėmesys turėtų būti sutelktas į bendrą vertės grandinę, taip pat apimti mokslinius tyrimus, inovacijas ir taikomąją plėtrą.

1.5 Komitetas yra įsitikinęs, kad būtina nustatyti plataus užmojo, tačiau realius, iki 2020 m. galimus įgyvendinti Europos reindustrializacijos tikslus. Į kitas šalis perkeltos gamybinės veiklos sugrąžinimą skatinanti politika gali padėti pasiekti minėtus tikslus.

1.6 Svarbiausiais gamybos sugrąžinimo iš Kinijos į Vakarų argumentais galima laikyti šiuos:

- didesnės nei numatyta veiklos sąnaudos užsienyje,
- įgyvendinamos tęstinio gerinimo programos leido daugeliui Vakarų šalių vietinių įmonių padidinti našumą, sumažinti sąnaudas ir pagerinti pajėgumus,
- noras lokalizuoti gamybą ir siekis užtikrinti glaudesnę bendradarbiavimą nacionaliniu lygmeniu,

- vis sudėtingesni produktai ir poreikis keisti pakuotes siekiant patenkinti klientų pageidavimus,
- energijos sąnaudų mažinimas JAV,
- aktyvesnės vyriausybės vykdomos augimo skatinimo iniciatyvos JAV,
- produkcijos pertekliaus poreikis siekiant užpildyti konteinerius,
- produkcijos laukimo terminai dėl neužtikrinto pristatymo, ne visada tinkama kokybė, muitinės procedūros,
- dėl plukdomų pusiau tuščių laivų išaugusios transporto sąnaudos,
- didelis atsargų kiekis siekiant atsižvelgti į prekių tranzitą, ciklus, atsargas sandėlyje, negarantuotą pristatymą ir kokybės kontrolę,
- didėjančios ypatingosios išlaidos,
- palyginti su vietiniais tiekimo šaltiniais kur kas dažniau pasitaikantys defektai, papildoma produktų ir leistinių nuokrypių patikra ir mažiau patenkinti klientai,
- sumažėjęs priimančiosios ir kilmės šalies (darbo ir transporto sąnaudos) sąnaudų skirtumas,
- šie veiklos aspektai: mažas veiklos lankstumas, pirkimo užsakymai, nelanksčios sąlygos po pristatymo, sankcijos už vėluojančius užsakymus,
- dėl konteinerio dydžio užsakymuose turi būti numatytas minimalus kiekis,
- ribotos galimybės reaguoti į klientų prašymus dėl gamybos ir plėtojimo centrų atskyrimo,
- gamyba ir pristatymas: poveikis produkto gyvavimo ciklui,
- padidėjusios tiekimo grandinės koordinavimo sąnaudos,
- kokybės problemos (prasta produkto kokybė),
- kompetencijos trūkumas (priimančiojoje šalyje trūksta gerai parengtų techninių darbuotojų ir kvalifikuotų darbuotojų),
- aukštas nedarbo lygis kilmės šalyje,
- valiutos kurso rizika.

1.7 Apdirbamajai pramonei svarbu užtikrintas ir lankstus tiekimas, kad jos galėtų konkuruoti šiuolaikinėse rinkose. Gamybos sugrąžinimas yra vienas galimų įmonių sprendimų minėtam poreikiui patenkinti. EESRK mano, kad svarbiausiose srityse vykdoma politika, kuria siekiama paremti apdirbamosios pramonės įmones, nusprendusias sugrąžinti į kitas šalis perkeltą veiklą arba išplėsti savo veiklą Europoje, turi būti sukuriamą palanki aplinka investuojančioms įmonėms, skatinama plėtoti profesinius įgūdžius, užtikrinti konkurencingas energijos kainas, galimybes gauti finansavimą ir patekti į rinkas.

1.8 Komisija nurodė, kad „2008–2012 m. pramonei taikomos ES mažmeninės elektros energijos kainos kasmet vidutiniškai didėjo 3,5 proc., o dujų kainos – 1 proc. Todėl ES pramonės mokamos elektros energijos kainos yra apytikriai du kartus didesnės nei JAV ir Rusijoje, ir 20 proc. didesnės nei Kinijoje, remiantis Tarptautinės energijos agentūros duomenimis ⁽²⁾. Dujų kainų skirtumai dar didesni: ES dujos ES pramonei tris keturis kartus brangesnės nei JAV, Rusijos ir Indijos konkurentams, 12 proc. brangesnės nei Kinijoje, tačiau pigesnės nei Japonijoje. Tačiau pramonės vartotojų faktiškai mokamos kainos skirtingose valstybėse narėse gali skirtis.“ ⁽³⁾

1.9 EESRK išsamiai išnagrinėjo daug energijos suvartojančių sektorių Europoje ⁽⁴⁾ klausimą ir pasiūlė priemonių bei rekomendacijų, kaip jiems užtikrinti galimybę toliau vykdyti gamybą Europoje; taip pat pakartoja raginimą Europos institucijoms sukurti bendrą energetikos politiką ir spręsti kapitalo ir energijos veiksnių konkurencingumo problemą. Ragina socialinius partnerius dar glaudžiau bendradarbiauti rengiant vystymosi paktą, kuriame būtų atsižvelgta į Europos socialinio modelio ypatumus ir užtikrinama jo gynyba, taip pat garantuojamas Lisabonos sutartyje iškeltų socialinės rinkos ekonomikos tikslų įgyvendinimas.

1.10 Labai svarbu derinti įvairių sričių politiką. Visų pirma atsižvelgiant į tai, kad tolesnis vystymasis siejamas su perėjimu prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ekonomika, o šiam tikslui pasiekti būtina derinti mokslinių tyrimų, reglamentavimo ir paramos programų politiką. Antra, šis derinimas svarbus socialiniu požiūriu tvariam vystymuisi, t. y. konkurencingumo ir užimtumo sąsajai: kvalifikuotos, įtraukios, visiems prieinamos darbo vietos, padeda siekti kokybiško vystymosi, taigi ir kurti pridėtinę vertę konkurencingumo požiūriu.

1.11 EESRK pabrėžia, kad geresni įmonių ir bankų santykiai, kurių tikslas realioji ekonomika, gali sukurti naudingą sinergiją ir suteikti galimybę pasinaudoti konkurenciniais jų dalyvavimo užsienio rinkose pranašumais.

1.12 Europos įmonės turėtų visų pirma dėmesį skirti inovacijoms ir savo gaminių kokybei, patikimumui, savybėms ir funkcionalumui, taip pat įvertinti savo produktų aplinkosauginį pėdsaką ir, galiausiai, savo gamybos procesuose taikyti įmonės socialinės atsakomybės principus. Vis dėlto, siekiant įmonių konkurencingumo, būtina kontroliuoti sąnaudas, visų pirma darbo ir energijos sąnaudas ir taikyti atitinkamas priemones.

1.13 ES gamybos, infrastruktūros ir ekonomikos sistemų perėjimas prie tvarumo principų, demografiniai pokyčiai, naujų kartų mokymas ir Europos darbo jėgos prisitaikymas prie tarptautinio darbo pasidalijimo – tai veiksniai, kuriems suderinti ir koordinuoti Europos lygmeniu būtinos didelės investicijos.

1.14 Svarbu išlaikyti platų ir įvairų Europos gamybos bazę, kad būtų išsaugoti įgūdžiai, kuriuos praradus bus sunku vėl sukurti. Žvelgiant plačiau, kai kuriuose apdirbamosios pramonės sektoriuose sukaupti specifiniai įgūdžiai galėtų būti labai naudingi kuriant naujus produktus.

1.15 Būtina stiprinti ir išlaikyti Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų gebėjimus, kurie užtikrina stabilų ir ilgalaikį tvarų vystymąsi, todėl reikėtų pažangių, veiksmingų ir efektyvių taisyklių, kurios padėtų užtikrinti geresnes sąlygas, užimti pirmaujančią poziciją technologijų srityje, kurti kokybiškas darbo vietas mokslinių tyrimų ir inovacijų bei apdirbamajame sektoriuje, skatinti saugumą ir tvarumą ⁽⁵⁾.

Veiklą į kitas šalis perkelti nusprendusios įmonės turi žinoti, ko jos siekia ir kaip gali įgyvendinti savo tikslą Europos Sąjungoje. Joms turi būti suteikta galimybė gauti patikimus duomenis, informaciją ir patarimus, kad galėtų numatyti veiklos perkėlimo privalumus ir trūkumus taip pat įvertinti realias susijusias sąnaudas. ES ir valstybių narių atstovybės, taip pat vietos ir regionų valdžios institucijos šiuo požiūriu svarbiose šalyse turėtų sustiprinti savo pagalbą. Tokie veiksmai leistų įmonėms įvertinti, ar jos galėtų pasiekti tokių pačių rezultatų vykdydamos veiklą ES.

⁽²⁾ Nurodant šias kainas neatsižvelgta į kokybės skirtumus, kadangi elektros energijos tiekimas ES yra patikimesnis ir rečiau pertraukiamas, nei nurodytose šalyse.

⁽³⁾ COM(2014) 14 final.

⁽⁴⁾ ces1857-2011_ac_lt.doc.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė INT/451 – „Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra konkurencingumui remti“, OL C 277, 2009 11 17, p. 1.

1.16 Svarbiausi veiksniai, skatinantys sugrąžinti į kitas šalis perkeltą veiklą, pateikti 1.6 punkte.

1.17 EESRK džiaugiasi, kad Europos Komisija į pramonės darbotvarkę įtraukė veiklos sugrąžinimo klausimą, nurodydama, kad tai yra vienas veiksnių, galinčių paspartinti pramonės veiklą ir naujų darbo vietų kūrimą, o apdirbamosios pramonės sektorių padaryti svarbiausia ES ateities varomąją jėga. Neseniai su Eurofound sudarytas susitarimas – tai pirmas mažas žingsnis teisinga kryptimi.

2. Įžanga

2.1 „Negalime ir toliau leisti mūsų pramonei trauktis iš Europos. Mūsų turimi duomenys aiškiai rodo, kad Europos pramonė gali skatinti ekonomikos augimą ir kurti darbo vietas. Šiandien nurodėme sąlygas, kurios būtinos tvariai Europos reindustrializacijai, investicijų į naujas technologijas skatinimui, pasitikėjimo ir verslumo aplinkos atkūrimui. Bendros pastangos ir sugrąžintas pasitikėjimas gali padėti mus sugrąžinti pramonę į Europą⁽⁶⁾.“

2.2 Pastaruosius keletą metų vyko laipsniškas Europos apdirbamosios pramonės perkėlimas iš Europos į trečiąsias šalis ir laipsniškas pramonės nykimas, kas lėmė pramonės dalies Europos BVP sumažėjimą: vos per keletą metų ji nuo 20 proc. sumažėjo iki 15 proc. Nuo 2008 m. ES apdirbamosios pramonės sektoriuje prarasta 3,5 mln. darbo vietų.

2.3 Nuo aštuntojo dešimtmečio ir vėliau sprendimas perkelti gamybos procesus į užsienio šalis (angl. *offshoring*) buvo viena labiausiai paplitusių apdirbamosios pramonės įmonių strategijų svarbiausiose pramoninėse Vakarų valstybėse. Dažnai tokių vadybos sprendimų lydėdavo apdirbamojo proceso perdavimas užsakovui (angl. *outsourcing*). Taip susiformuodavo tokie ekonomikos reiškiniai, kaip pasaulinis fabrikas (angl. *Global factory*), tarptautinė tiekimo grandinė (angl. *International supply chain*), pasaulinės prekių grandinės (angl. *Global commodity chains*), pastarosios vėliau buvo pervadintos pasaulinėmis vertės grandinėmis (angl. *Global value chains*)⁽⁷⁾.

2.4 Turto iš EBPO šalių perkėlimo į vidutinių pajamų ir daug gyventojų turinčias šalis procesas pradžioje daugiausia vyko Kinijoje ir Indijoje, tačiau į jį buvo įtrauktos ir kitos šalys, pavyzdžiui, Brazilija ir Pietų Afrikos Respublika. Pasaulyje nuo 1990 m. dvidešimt pagrindinių JAV ir ES (Vokietijos, Italijos, Prancūzijos, Jungtinės Karalystės, Ispanijos ir Nyderlandų) gamintojų labai sumažino savo pramoninę gamybą. JAV nuo 1987 m. privačiame apdirbamosios pramonės sektoriuje dirbančiųjų skaičius sumažėjo nuo 21 iki 11 proc.⁽⁸⁾

2.5 „Euro zonos šalių krizės įveikimo politika turi būti persvarstyta, kadangi ji gali dar labiau pabloginti padėtį.“ „Jei šios krizės priežastys glūdi didėjančiuose euro zonos šalių ekonomikos skirtumuose, turime keisti mūsų griežto taupymo politiką. Vien tik šia politika negalime išspręsti konkurencingumo trūkumo Europoje problemos, priešingai ji gali dar labiau pabloginti padėtį⁽⁹⁾.“

2.6 Dėl besitęsiančios ekonomikos ir valstybės skolos krizės šalyse, kuriose svarbus vaidmuo tenka apdirbamajam sektoriui, dar labiau sumažėjo antrinės pramonės veikla. Dėl aukštų energijos kainų buvo atsisakyta investicijų ir kai kuriais atvejais paskatino veiklą perkelti į kitas šalis, visų pirma daug energijos vartojančiuose sektoriuose (pvz., pieno gamybos).

⁽⁶⁾ „Pramonės revoliucija padės sugrąžinti pramonę į Europą“, 2012 m. gruodžio 10 d., Europos Komisijos narys Antonio Tajani.

⁽⁷⁾ *Centro Europa Ricerche* ataskaita dėl internacionalizavimo, Nr. 3/2013, p. 57.

⁽⁸⁾ *The Mechanics Behind Manufacturing Job Losses*, William T. Gavin, *Economic Synopses*, 2013 m., Nr. 20.

⁽⁹⁾ *Lectio Magistralis*, Londono ekonomikos mokykla, 2013 m. gruodžio 3 d.

2.7 Europos Sąjunga turėtų sutelkti pastangas į didelio poveikio technologijas ir automatizavimą. Ekologiškos ir pažangios gamybos technologijos, investicijos į pažangius tinklus, efektyvus energijos vartojimas ir tvarus judumas taip pat yra Europos pramonės ateičiai svarbūs veiksniai, kadangi trumpuoju laikotarpiu jie atveria galimybes kurti naujas darbo vietas.

3. Europos pramonės politika ir reindustrializacija

3.1 Dabartinės Europos Sąjungos pramonės politikos tikslas – pagerinti galiojančią teisinę sistemą ir padidinti įmonių konkurencingumą, kad jos ir toliau galėtų išlikti svarbiausiu tvaraus ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo veiksmu. ES pramonės politikos teisinis pagrindas – SESV 173 straipsnis.

Reindustrializacija apima iniciatyvas ir programas, kuriomis siekiama remti ekonomikos ir gamybos vystymąsi nuo pramonės, socialinės ir ekonomikos krizės nukentėjusiose teritorijose. Šiuo metu Europai labiau nei bet kada būtina, kad jos realioji ekonomika pradėdama naują reindustrializacijos etapą padėtų atgaivinti ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą. Pramonė turi didelį skatinamąjį poveikį. Remiantis skaičiavimais nurodoma, kad pramonės sektoriuje sukūrus 100 darbo vietų, tiek pat darbo vietų sukurama ir kituose ekonomikos sektoriuose⁽¹⁰⁾. Europos Komisija 2014 m. sausio 22 d. priimtame komunikate dėl Europos pramonės augimo ragina valstybes nares pripažinti labai didelę pramonės svarbą kuriant darbo vietas ir skatinant ekonomikos augimą, taip pat sistemingai įtraukti konkurencingumo aspektus į visas politikos sritis⁽¹¹⁾.

3.2 2012 m. Europos Komisija patvirtino Europos reindustrializacijos strategiją ir nustatė tikslą iki 2020 m. apdirbamosios pramonės BVP dalį Europos ekonomikoje nuo 15 proc. padidinti iki 20 proc. Ši iniciatyva pagrįsta keturiais veiksniais: didesnės investicijos į inovacijas, mokymas atsižvelgiant į įmonės poreikius, geresnė prieiga prie finansavimo ir rinkų⁽¹²⁾.

3.3 EESRK mano, kad Sąjunga turi parengti bendrą strategiją, t. y. Europos pramonės politiką, kuri leistų nustatyti sektorius, kuriems tenka strateginis vaidmuo siekiant stiprinti visą gamybos grandinę, apimančią ir galutinius produktus, ir pusgaminius. Komitetas parengė nuomonę⁽¹³⁾ dėl Komisijos komunikato dėl Europos plieno pramonės veiksmų plano⁽¹⁴⁾, kurioje apibrėžė konkrečias ir skubias priemones vienam iš svarbiausių gamybos sektorių paremti: užtikrinti aukštos kokybės pagrindinius produktus, kurie turi didelės pridėtinės vertės žemesnės grandies pramonės šakoms, visų pirma, mašinų gamybos, tiksliosios mechanikos, elektronikos, inžinerijos, automobilių, statybų pramonės ir laivų statybos ir dar daugeliui kitų.

3.4 Daugelyje nuomonių pramonės permainų tema EESRK pateikė pasiūlymus ir galimus būdus Europos pramonės veiklai sugrąžinti ir leisti atlikti jai priklausančią vaidmenį. Komitetas yra tvirtai įsitikinęs, kad pramonės atgaivinimas turės lemiamos įtakos ekonomikos vystymuisi, augimui ir gerovės kūrimui, t. y. pagrindiniams Europos socialinio modelio aspektams.

3.5 Apdirbamoji pramonė išlieka ekonomikos augimo variklis: regionuose, kuriuose išaugo gamybos mastas išaugo, padidėjo ir BVP. Tokį rezultatą galima paaiškinti tuo, kad produktų ir gamybos procesų inovacijos leidžia pasiekti didesnę našumą ne tik apdirbamosios pramonės, bet ir kituose sektoriuose, pavyzdžiui, paslaugų nebūtų pavykę kompiuterizuoti, jei nebūtų sukurtas toks produktas kaip kompiuteris. Juo labiau, kad būtent šiame sektoriuje daugiausia dėmesio skiriama moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai, kurie sudaro inovacijų pagrindą.“⁽¹⁵⁾⁽¹⁶⁾.

⁽¹⁰⁾ <http://www.labanconota.it/finanza/globalizzazione-delocalizzazione-reindustrializzazione.html>.

⁽¹¹⁾ <http://ec.europa.eu/enterprise/pharmaceuticals/pharmacovigilance/pharmacovigilance-key>.

⁽¹²⁾ Stipresnė Europos pramonės ekonomikos augimui ir atsigavimui skatinti. Komunikato dėl pramonės politikos atnaujinimas (COM(2012) 582 final), 2012 m. spalio 10 d.

⁽¹³⁾ Dar nepriimta. CCMI/117 – Europos plieno pramonės veiksmų planas.

⁽¹⁴⁾ COM(2013) 407 final.

⁽¹⁵⁾ Ar pramonė yra mokslinių tyrimų variklis? Teigiamas Europos regionų atsakymas (Pramonės scenarijai, Studijų centras Confindustria, 2011 m. birželis).

⁽¹⁶⁾ 4 skyrius, Gamybos pramonės uždaviniai ES: pramonės politikos vaidmuo. 2013 m. Europos konkurencingumo ataskaita „Siekiant žiniomis pagrįstos reindustrializacijos“.

3.6 Padidinti turimi Europos finansiniai ištekliai. Mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų programos „Horizontas 2020“ biudžetas padidintas nuo 54 iki 80 mlrd. EUR. Numatyta, kad valstybėms narėms investicijoms į inovacijas, atsižvelgiant į pramonės politikos prioritetus, iš Europos struktūrinių fondų ir investicijų fondo lėšų bus skirta apie 100 mlrd. EUR. Įmonių konkurencingumo ir MVĮ programos COSME biudžetui 2014–2020 m. laikotarpiu skirta 2,3 mlrd. EUR. SPIRE (angl. *Sustainable Process Industry through Resource and Energy Efficiency* – Tvari procesų pramonė efektyviai naudojant išteklius ir energiją) – tai nauja 2013 m. gruodžio mėn. patvirtinta ir pagal „Horizontas 2020“ programą įgyvendinama viešojo ir privataus sektorių partnerystė, kuriai per ateinančius septynerius metus Europa numatė skirti 900 mln. EUR biudžetą ⁽¹⁷⁾.

3.7 „Nanotechnologija, mikroelektronika ir nanoelektronika, taip pat puslaidininkiai, pažangiosios medžiagos, biotechnologijos ir fotonika, robotika ir trimatis spausdinimas – tai sritys, kuriose Europos Sąjungoje veikla vystoma labai sparčiai. Gebėjimas valdyti šias technologijas užtikrins galimybę pereiti prie žiniomis grindžiamos ir mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos ⁽¹⁸⁾.“

3.8 Europos Parlamento pranešimo dėl Europos reindustrializacijos siekiant skatinti konkurencingumą ir tvarumą projekte ⁽¹⁹⁾ pabrėžiama, kad „Europos pramonės jėga ateityje priklausys nuo strategijos „Pramonės renesansas kuriant tvarią Europą“ (angl. *RISE – Renaissance of Industry for a Sustainable Europe*), kuria siekiama per technologijų, verslo ir socialines inovacijas įvykdyti trečiąją pramonės revoliuciją, įskaitant ir modernizacijos kampaniją siekiant mažo anglies dioksido kiekio.“

3.9 Mūsų bendras ateities uždavinys – pasiekti, kad Europa taptų modernios pramonės regionu, tačiau tam būtinos ryžtingos pastangos modernizuoti bent jau šias penkias sritis: sustiprinti technologijų ir gamybos inovacijas investuojant į mokslinius tyrimus ir konkurencingumą; mažinti viešojo administravimo procedūrų vėlavimą, neskaidrumą ir sudėtingumą, supaprastinti sąlygas MVĮ; atkurti IT ir kelių infrastruktūrą (Europos infrastruktūros tinklų priemonė Ten-T, Ten-E ir Skaitmeninė darbotvarkė); užtikrinti kapitalo judėjimą, kad jis būtų prieinamas, naudojamas privačiojo sektoriaus lėšoms pritraukti ir siekti vidutinės trukmės investicinių tikslų.

4. Į kitas šalis perkeltos veiklos sugrąžinimas

4.1 Į kitas šalis perkeltos veiklos sugrąžinimas (angl. *reshoring*) yra savanoriška įmonių strategija, kuria jos siekia sugrąžinti į kilmės šalį arba regioną visą arba dalį anksčiau perkeltos (pačioje grupėje arba pas subrangovus) gamybos veiklos ⁽²⁰⁾. Perkėlimu įmonė siekia perkelti savo gamybą arba jos dalį iš Europos šalies į užsienio valstybę.

4.2 Pastaruosius keletą metų labai daug įmonių pradžioje norėdamos būti arčiau besiformuojančių rinkų, vėliau dėl mažesnių darbo sąnaudų ir išteklių artumo nusprendė perkelti dalį savo gamybos grandinės už Sąjungos ribų. Ši tendencija lėmė tai, kad šiuo metu 500 mln. gyventojų Europos rinkoje vartoja ne Europoje pagamintus pramonės produktus. Ar šie veiksniai galėtų turėti įtakos į kitas šalis perkeltos šių įmonių veiklos sugrąžinimui? Nacionaliniu ir ES lygmeniu dalies šių įmonių perkeltos veiklos sugrąžinimas galėtų būti naudingas šiais svarbiais aspektais: būtų kuriamos darbo vietos, prarandama mažiau praktinės patirties ir stiprinamas ženklas *made in*. Atsižvelgiant į daugelį svarbių pokyčių ir veiksmų, kurie lemia sprendimą perkelti ir (arba) sugrąžinti į kitas šalis perkeltą veiklą, tikslinga atlikti išsamią analizę ir įvertinti šių veiksmų privalumus ir trūkumus tiek nacionaliniu, tiek įmonės lygmeniu.

4.3 Veiklos perkėlimo iš Europos į Aziją procesas tęsiasi. 2007–2009 m. laikotarpiu apie 40 proc. įmonių, kuriose dirba daugiau kaip 50 darbuotojų, perkėlė tam tikrą dalį savo gamybos, ypač susijusios su dideliu energijos suvartojimu. Kita vertus, tam tikros Vidurio ir Rytų Europos šalys išsaugojo nemažą dalį savo apdirbamosios pramonės.

⁽¹⁷⁾ http://ec.europa.eu/research/press/2013/pdf/ppp/spire_factsheet.pdf.

⁽¹⁸⁾ 5 skyrius. Didelio poveikio technologijomis grindžiama ES gamyba ir prekyba. 2013 m. Europos konkurencingumo ataskaita „Siekiant žiniomis pagrįstos reindustrializacijos“.

⁽¹⁹⁾ Pranešėjas Reinhard Bütikofer, PR\936863LT.doc PE510.843v01-00 2013/2006(INI).

⁽²⁰⁾ Uni-Club MoRe Back-reshoring Research Group.

4.4 Dėl besitęsiančios krizės Europos įmonės yra kur kas apdaresnės ir vengia planuoti tolesnes investicijas arba keisti tiekėjus.

4.5 Įvairūs veiksniai Europos Sąjungoje turi neigiamos įtakos veiklos sugrąžinimo procesui, visų pirma:

- stiprus euras,
- mažas produktyvumas,
- socialinės išlaidos didesnės nei kitose šalyse, kuriose mažesnės darbo sąnaudos ir nėra socialinės apsaugos,
- didėjančios energijos sąnaudos,
- teigiamų sprendimų stoka,
- vienas galimų sprendimų būtų parengti konkrečias iniciatyvas, skirtas sugrąžinti veiklą į nepalankiausių sąlygų vietas.

4.6 Į kitas šalis perkeltos veiklos sugrąžinimo tendencija JAV

4.6.1 JAV įmonės palaipsniui susigrąžina savo gamybą. Toks pokytis rodo, kad praėjus keletui metų, per kuriuos sparčiai didėjo darbo užmokestis, ir dėl kitų veiksnių Kinija praranda savo kaip nebrangios gamybos centro konkurencinį pranašumą. Vienas iš veiklos veiksnių, paskatinsiu sugrąžinti į kitas šalis perkeltą veiklą, yra susijęs su energijos kainų sumažėjimu Jungtinėse Valstijose.

4.6.2 Naują tendenciją grąžinti veiklą iš Kinijos lėmė išaugusios darbo sąnaudos ir energijos kainos, poveikis inovacijoms, intelektinės nuosavybės vagystės ir vis plačiau taikoma sąnaudų analizės technika, kurioje atsižvelgiama į visas sąnaudas ir riziką ir jos įvertinamos. Naudojant TCO (angl. *Total Cost of Ownership* – bendra nuosavybės kaina) analitinė veikla užsiimančios įmonės padeda realiai išsiaiškinti visas su veiklos perkėlimu susijusias išlaidas.

4.6.3 Veiklą grąžina šie pramonės sektoriai: įrankių ir automobilių, pirminių metalų, mašinų, robotikos, medicinos ir mokslinių prietaisų, sveikatos, kompiuterių ir elektronikos, chemijos produktų, plastiko, pakavimo ir t. t.

4.6.4 Veiklos sugrąžinimas yra visų apdirbamosios pramonės bendrovių sprendimų veiksnys. Kadangi įmonės atlieka išsamesnę bendrų sąnaudų analizę, jos pastebi, kad išaugus darbo sąnaudoms ir kartu įvertinus „paslėptas“ perkeltos veiklos sąnaudas dažnai visiškai prarandamas konkurencinis pranašumas.

4.6.5 Yra judėjimas, kuriame Jungtinių Valstijų vyriausybė ir įvairios asociacijos dalyvauja kuriant naują ženklą „vėl pagaminta Amerikoje“ siekiant įtikinti klientus pirkti amerikietiškus produktus ir įrangą. „Sugrąžinkime veiklą nedelsiant“ – tai dar viena nacionalinio lygmens iniciatyva, kuria siekiama sugrąžinti įmones į JAV teritoriją ⁽²¹⁾.

4.6.6 Veiklą perkėlusioms įmonėms dažniausiai pavyksta sukauptas atsargas sumažinti 50 proc.; kai kuriais atvejais šio mažinimo veiksniai yra 3 ir 6. Atsargų sumažinimo priežastys gali būti: geresnės apmokėjimo sąlygos, mažesnis kiekis atsargų, trumpesnis ir patikimesnis pristatymo terminas.

4.6.7 Masačusetso technologijos instituto (angl. *Massachusetts Institute of Technology* – MIT) atliktos apklausos metu įmonių paprašyta išskirti joms naudingus valdžios veiksmus. Penkios pagal svarbą priemonės, kurių galėtų imtis JAV vyriausybė, kad paskatintų į kitas šalis perkeltos veiklos sugrąžinimą:

⁽²¹⁾ <http://www.reshorennow.org>.

1. mažinti mokesčius (68,3 proc.),
2. skirti mokesčių kreditus (65,9 proc.),
3. numatyti paskatas MTTP (60,0 proc.),
4. užtikrinti geresnį švietimą ir mokymą reikiamoms kompetencijoms įgyti (43,8 proc.),
5. užtikrinti geresnę infrastruktūrą (38,0 proc.).

4.6.8 Pasak *Boston Consulting Group* pagrindiniai trys sprendimą sugrąžinti į kitas šalis perkeltą veiklą lemiantys veiksniai yra: (i) darbo jėgos sąnaudos, (ii) artumas klientams ir (iii) gaminio kokybė. Kiti veiksniai: galimybės rasti kvalifikuotos darbo jėgos, transporto sąnaudos, pristatymo terminai ir palankios sąlygos pradėti verslą. Be to, rodikliai rodo, kad Jungtinės Valstijos tampa pigiu išsivysčiusio pasaulio gamintoju, todėl vis didėja jų patrauklumas.

4.7 Kokios yra tyrimų ir apklausų apie į kitas šalis perkeltos veiklos sugrąžinimą į ES išvados? Yra labai mažai apklausų arba tyrimų apie į kitas šalis perkeltos veiklos sugrąžinimą į Europos Sąjungą. Tyrimas apie Vokietijos įmonių perkėlimą rodo, kad per ketverių metų laikotarpį sugrąžinta šeštadalio arba ketvirtadalio į kitas šalis perkeltų įmonių veikla; informacinių technologijų srityje veiklą vykdančios Prancūzijos įmonės, kurios buvo perkėlusios savo veiklą, skundėsi nenumatytomis išlaidomis, kokybe ir teigė susidūrusios su logistikos problemomis. Tyrimas apie Jungtinės Karalystės įmones, kurios 2008–2009 m. buvo perkėlę savo gamybą, rodo, kad 14 proc. šių įmonių jau sugrąžino į kitas šalis perkeltą savo veiklą⁽²²⁾. Europos Komisija savo komunikate COM(2010) 614 „Integruota globalizacijos eros pramonės politika. Didžiausias dėmesys – konkurencingumui ir tvarumui“ jau minėjo šį faktą, tačiau jo aiškiai neįvardijo kaip į kitas šalis perkeltos veiklos sugrąžinimo.

5. Briuselyje ir Bergame vykusių viešų klausymų rezultatai.

5.1 Briuselyje ir Bergame EESRK surengtuose viešuose klausymuose pristatyta veiklos perkėlimo ir į kitas šalis perkeltos veiklos sugrąžinimo patirtis ir galimi įvairių apdirbamosios pramonės sektorių scenarijai vykdant reindustrializacijos procesą Europoje.

5.2 Pasaulio ekonomika iš esmės priklauso nuo rinkos jėgų, kurios turi lemiamos įtakos Europos įmonės sprendimui perkelti arba sugrąžinti į kitas šalis perkeltą savo apdirbamąją pramonę.

5.3 JK atliktas tyrimas rodo, kad veiklos perkėlimas į šalį, kurioje pigi darbo jėga, ne visada garantuoja sėkmę. Neatsiejama šios sėkmės dalis – vertės grandinės ir tiekimo grandinės struktūra. Nors kaina išlieka svarbiausias veiksnys, ją lemia ne tik darbo, bet ir logistikos bei valdymo sąnaudos. Tyrimas patvirtino, kad trys pagrindinės priežastys, paskatinusios įmones sugrąžinti veiklą yra: sąnaudų taupymo galimybės mažesnės nei tikėtasi (50 proc.), su kokybe susijusios problemos (43 proc.) ir rinkos artumas (36 proc.). Tarp kitų priežasčių – gebėjimas laikytis trumpų pristatymo terminų, tiekėjų profilis ir stabilumas, taip pat intelektinės nuosavybės apsauga.

5.4 Prieiga prie rinkų ir klientų yra ir bus vienas iš svarbiausių veiksmų priimančias sprendimą. Kai kurie sektoriai norėdami prasiskverbti į užsienio rinkas susiduria su geografinėmis kliūtimis, taip pat vietos reikalavimais; todėl nusprendžiama perkelti gamybą ir įsitvirtinti vietos rinkoje.

5.5 Įmonėms ypač svarbu turėti prieigą prie infrastruktūros, energijos ir transporto. Šiuo metu yra modernią ir prieinamą infrastruktūrą turinčių šalių, kurios netgi galėtų konkuruoti su Europos šalių infrastruktūra. Todėl ateityje reikėtų deramai apsaugoti investicijų į šį sektorių klausimą.

5.6 Profesiniam rengimui ir mokymui tenka labai svarbus vaidmuo, į kurį negalima neatsižvelgti. Besivystančios šalys jau investavo ir toliau daug investuoja į jaunimo švietimą, taip sukurdamos konkurenciją mūsų jaunimui. Europos jaunimas emigruoja, kadangi Europoje nėra pakankamai kvalifikuoto darbo galimybių. Šiuo metu EESRK rengia nuomonę apie švietimo, profesinio mokymo ir verslo santykius.

⁽²²⁾ Leibl, P., Morefield, R. and Pfeiffer, R. (2011 m.), „A study of the effects of backshoring in the EU“, *Proceedings of the 13th International Conference of American Society of Business and Behavioural Sciences* http://asbbs.org/files/2010/ASBBS_%20Proceedings_13th_Intl_Meeting.pdf.

5.7 2013 m. lapkričio 7 d. ETUC (Europos profesinių sąjungų konfederacija) patvirtino investicijų, tvaraus augimo ir kokybiškų darbo vietų planą, kurio tikslas – atgaivinti Europoje augimą, sukurti iki 11 milijonų darbo vietų ir skatinti augančią paklausą turinčias tarptautines bendroves perkelti savo veiklą į Europą.

5.8 Pagrindinių pramonės šakų įmonių veiklos perkėlimas turėjo netiesioginio poveikio MVĮ. Tai rodo sumažėję dalių gamybos užsakymai. Pavyzdžiui, automobilių sektorius perkėlė savo gamybą dažniausiai į besiformuojančios rinkos ekonomikos šalis, visų pirma dėl didėjančios paklausos šiose rinkose. Numatoma, kad automobilių pramonėje bus prarasta apie 70 000–85 000 darbo vietų.

5.9 Metalurgijos sektoriuje numatoma, kad padidės jo gaminamų produktų paklausa, kurios du trečdaliai iki 2025 m. bus iš besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių. Todėl šis sektorius turi sukurti pasaulinių ryšių tinklą ir užtikrinti savo buvimą rinkoje. Europos metalurgijos ir inžinerijos pramonės sektoriai perkelia veiklą į besivystančias rinkas ne tik dėl sąnaudų, bet norėdami patenkinti paklausą laikantis strategijos „gaminti šalyje šaliai“ (angl. *in country for country*) siekiant tiekti produktus ir teikti paslaugas vietos gamintojams ir vartotojams.

5.10 Bergame vykusiame viešame klausyme prieita prie šių išvadų ⁽²³⁾:

- veiklos perkėlimas – tebesitęsiantis procesas,
- gamybos sugrąžinimas arba priartinimas yra dvi, tačiau nevienintelės, galimybės,
- darbo vietos sugrąžinamos ne visada tokios pačios, kokios buvo perkeltos (skirtingas jų skaičius ir darbo pobūdis),
- verslininkai privalo atsižvelgti į bendras tiekimo sąnaudas, o ne tik į darbo sąnaudas (investicijos į apyvartines lėšas, įvertinti nesėkmes),
- profesinės sąjungos turi atsižvelgti į darbo sąnaudas produkcijos vienetui, o ne į darbo sąnaudas už dirbtas valandas (su produktais susijusi inovacinė veikla arba procesai, darbo organizavimas),
- politikai turi numatyti visa, kas turi įtakos verslui.

2014 m. balandžio 29 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽²³⁾ Uni-Club MoRe Back-reshoring Research Group.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pramonės permainų Europos farmacijos sektoriuje

(2014/C 311/04)

Pranešėjas **Pedro Augusto Almeida Freire**

Bendrapranešėjis **Enrico Gibellieri**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2013 m. rugsėjo 19 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Pramonės permainų Europos farmacijos sektoriuje.

Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI), kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. balandžio 8 d. priėmė savo nuomonę.

498-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 195 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 12 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Farmacijos sektorius yra vienas svarbiausių strateginių sektorių Europos ateičiai. Europa, kaip vienas iš pagrindinių farmacijos inovacijų centrų, turi turtingą paveldą ir geras tolesnės sėkmingos veiklos prielaidas. Tačiau būsima sėkmė priklausys nuo politikos, remiančios tinkamą inovacijų taikymą Europos sveikatos priežiūros sistemose.

1.2 Iš visų aukštųjų technologijų sektorių farmacijos pramonė išsiskiria didžiausia vieno darbuotojo sukuriamą pridėtinę vertę, mokslinių tyrimų ir vystymosi intensyvumu ir didžiausiu prekybos pertekliumi, bet to ji turi išskirtinę galimybę plačiau prisidėti prie ekonomikos augimo, nes jos produktai padeda išsaugoti gerą gyventojų sveikatą. Šį sektorių sudaro ne tik stambios bendrovės, kuriose dirba didelis darbuotojų skaičius, bet ir vidutinės bei mažosios įmonės, kurių pelnas dažnai skiriasi priklausomai nuo jų dydžio. Sektoriaus partnerystė su universitetais ir kitomis institucijomis visame pasaulyje sudaro integruotą gyvyšios gamtos mokslų „sistemą“.

1.3 Stiprėjant pasaulinei konkurencijai, Komitetas mano, kad atėjo laikas raginti parengti naują Europos gyvyšios gamtos mokslų strategiją, kuri galėtų užtikrinti nuoseklesnį požiūrį į šią pramonę, kad visos suinteresuotųjų subjektų grupės ir toliau gautų naudos iš šio ypatingo sektoriaus.

1.4 Komitetas rekomenduoja, kad naująją Gyvyšios gamtos strategiją sudarytų trys dalys:

- socialinės politikos rekomendacijos – sutelkti dėmesį į sektoriaus indėlį sprendžiant senėjančių Europos gyventojų lėtinių ligų valdymo problemas ir poreikį sumažinti sveikatos priežiūros skirtumus;
- mokslo politikos rekomendacijos – reikia dėti dideles pastangas vystant geriau koordinuojamus, didesnės strateginės svarbos ir europinius mokslinius tyrimus; ir
- **ekonominės politikos rekomendacijos** – reikia aiškiau pripažinti, kad investicijos į sveikatos priežiūrą, įskaitant vaistus, yra svarbios visiems visuomenės segmentams. Komitetas rekomenduoja visoms valstybėms narėms su šia pramone sudaryti susitarimus, kurie galėtų užtikrinti, kad visi Europos vartotojai (t. y. pacientai) turėtų vienodas galimybes pasinaudoti šiuolaikine medicina.

1.5 Reikėtų sustiprinti Europos vaistų agentūros (EMA) vaidmenį ir nepriklausomumą.

1.6 Europa turėtų siekti sustiprinti ir konsoliduoti savo, kaip pasaulinės lyderės farmacijos pramonės srityje, poziciją, sudarydama partnerystes, peržengiančias savo ribas.

1.7 Reikėtų dėti pastangas, kad būtų sumažinti prieigos prie vaistų skirtumai Europoje.

1.8 Kalbant apie mokslo politikos rekomendacijas, Europa turėtų toliau vykdyti koordinuotą medicinos ir biologijos mokslų mokslinių tyrimų strategiją Europoje ir daugiau dėmesio skirti geriems pagrindinių biomedicinos mokslinių tyrimų rezultatams ir švietimui, kad būtų pasiekta mokslo lyderio pozicija remiant strategiją „Europa 2020“ ir skatinama konkurencija pasaulio lygiu.

1.9 Europos Komisija į būsimą komunikatą dėl farmacijos pramonės politikos turėtų įtraukti intelektinę nuosavybę.

1.10 Farmacijos sektorius prisideda prie strategijos „Europa 2020“, kurios tikslas yra užtikrinti pažangų, tvarų ir integracinį augimą, ypatingą dėmesį skiriant kokybiškų darbo vietų kūrimui ir skurdo mažinimui. Tai bus pasiekta veiksmingiau investuojant į švietimą, mokslinius tyrimus ir inovacijas, į paklausą orientuotą politiką, sukuriančią novatoriškų produktų ir paslaugų traukos jėgą ir skatinant kokybiško užimtumo ekonomiką, užtikrinančią socialinę ir teritorinę sanglaudą.

1.11 Šias iniciatyvas reikia remti veiksmingu socialiniu dialogu ir įvairių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimu.

1.12 „Komitetas ragina Komisiją nedelsiant imtis priemonių ir parengti farmacijos sektoriaus strategiją, kad būtų galima užtikrinti farmacijos pramonės pažangą Europoje visoje vertės grandinėje (moksliniai tyrimai ir plėtra, gamyba, pardavimas ir platinimas).“

2. Farmacijos pramonė iš istorinės perspektyvos ir jos *status quo*

2.1 Europos farmacijos pramonė Europos Sąjungoje prisideda ne tik prie ekonomikos, bet ir prie aukštos kokybės užimtumo, investicijų į mokslo bazę bei prie visuomenės sveikatos. Per pastaruosius 60 metų Europa padarė milžinišką pažangą gerindama gyvenimo trukmės ir sveikatingumo rodiklius. Šie laimėjimai neapsiėjo be novatoriškų vaistų naudojimo. Dabar Europa susiduria su keletu naujų problemų.

2.2 Galimybių gauti sveikatos priežiūros paslaugas skirtumai niekur nedingo, o dėl lėtinių ir atsinaujinančių ligų daugiau žmonių gyvena ilgiau turėdami kokią nors medicininę negalią ar ligą. Tai daro neigiamą įtaką sveikatos priežiūros sąnaudoms ir našumui.

2.3 Svarbus prioritetas – užtikrinti saugią ir veiksmingą vaistų tiekimo grandinę Europos vartotojams. Teoriškai, Europos reguliavimo sistema užtikrina, kad pacientai gautų tuos pačius kokybės standartus atitinkančius vaistus, kad ir kur jie būtų pagaminti. Vis dėlto bus svarbu toliau didinti tiekimo grandinės saugumą ir įgyvendinant Falsifikuotų vaistų direktyvą pašalinti vaistų padirbinėjimo riziką; ant kiekvienos vaistų pakuotės Europoje pateikiant kodą ir serijos numerį bus pagerintas esminis atsekamumo elementas.

2.4 Europos vaistų agentūra (EMA) įsteigta 1995 m., beveik tuo pat metu kaip ir Maisto produktų ir vaistų administracija (FDA) JAV, tačiau be FDA būdingos centralizacijos. Stengiantis suderinti (bet ne pakeisti) nacionalinių vaistų reguliavimo įstaigų darbą, kurios tinkle toliau bendradarbiauja su EMA, Europos maisto agentūrą finansavo ES ir farmacijos sektorius, o valstybės narės ją netiesiogiai subsidijavo.

3. Pramonės permainos farmacijos sektoriuje

3.1 Naujo vaisto, atitinkančio reguliuotojų nustatytus kokybės, veiksmingumo ir saugumo standartus, sukūrimas vidutiniškai trunka daugiau nei 12 metų. Kiekvienam vaistui, kuris duoda pakankamai pelno, kad padengtų jo sukūrimo sąnaudas, išbandoma apie 25 000 cheminių sudėtinių dalių, vidutiniškai su 25 cheminėmis medžiagomis atliekami klinikiniai tyrimai ir tik 5 suteikiama licencija. „Atsijojimas“ – neatsiejama inovacijų proceso dalis. Dėl didelės rizikos ir didžiulių pradinių privačiojo sektoriaus farmacijos įmonių investicijų, vaistų kūrimo technologijoms suteikiamas tam tikros trukmės laikinas rinkos išimtinumas, pavyzdžiui, per patentus.

3.2 Farmacines inovacijas skatina naujos mokslo sritys, visų pirma biologijos supratimo srityje. Genomikos, proteomikos, nanotechnologijų pažanga ir tikslesnių biologinių žymenų atradimas suteikia daug galimybių toliau didinti gydytojų turimą vaistų pasirinkimą. Farmacijos sektorius išgyvena struktūrines permainas dėl perėjimo nuo pirminės sveikatos priežiūros pelningiausių vaistų prie labiau specializuotų preparatų ir dėl augančios konkurencijos generinių vaistų srityje bei esamų MTTP našumo problemų. Be to, nuolat susiduriama su iššūkiu nemažinti išlaidų MTTP, kai daromas spaudimas kuo greičiau duoti naudos akcininkams.

3.3 Sektoriuje tiesiogiai dirba 700 000 žmonių (kurių 70 proc. sudaro moterys), turinčių įvairias mokslines ar technologines specialybes, o netiesiogiai jame dirba tris-keturis kartus daugiau žmonių. Tai – aukštos kokybės darbdavys. Jo darbuotojai yra išsilavinę, o vienas darbuotojas sukuria didesnę pridėtinę vertę nei bet kuriame kitame aukštųjų technologijų sektoriuje. Palyginti su kitais sektoriais farmacijos įmonės yra atsparesnės trumpalaikiam makroekonomikos pakilimų ir nuosmukių ciklui. Europai labai svarbus šis privalumas.

3.4 Vaistų gyvavimo ciklas sudaro gerą pagrindą nuolatiniam naujų naudingų technologijų srautui užtikrinti, kartu užtikrinant tinkamą biudžeto pajėgumą. Galima išskirti tris šio ciklo etapus:

- 1) **MTTP** – privačiojo sektoriaus įmonės prisiima riziką, kad į rinką pateiktų naujų vaistų;
- 2) **patentu apsaugotų gaminių rinka**: kad įmonės atgautų investuotas lėšas, svarbu, kad sveikatos priežiūros sistemos tinkamai taikytų naujas technologijas, kad mokėtų tinkamą kainą, atspindinčią vaisto vertę ir tam tikros sveikatos priežiūros sistemos prieinamumą;
- 3) **patentu neapsaugotų gaminių rinka (generiniai ir biologiniu požiūriu panašūs vaistai)**: pasibaigus rinkos išimtinumo galiojimo terminui dėl konkurentų produktų krinta kainos ir mažėja sveikatos priežiūros sistemų sutaupomos lėšos, kurias galima panaudoti naujesniems vaistams finansuoti.

3.5 Pastaraisiais metais šis gyvavimo ciklas patiria spaudimą. MTTP etapas tapo ilgesnis, brangesnis ir rizikingesnis. Dėl reguliuotojų ir sveikatos priežiūros sistemos mokėtojų prašomos išsamesnės informacijos farmacijos įmonės yra priverstos ilgiau užtrukti atlikdamos daugiau lyginamosios terapijos tyrimų nei anksčiau. Patentais apsaugotų produktų rinkos etape mokėtojai tapo reiklesni ir kritiškesni, jie reikalauja vis daugiau įrodymų, kad vaistas yra ne tik saugus ir veiksmingas, bet ir ekonomiškai efektyvus.

3.6 Naujos mokslo sritys suteikia galimybių tiksliau taikyti gydymą atsižvelgiant į specifinius ligos požymius.

3.7 Rinka, kurioje farmacijos įmonės atgauna investuotas lėšas, yra mažesnė palyginti su ankstesniais laikais, o vaistų kūrimo sąnaudos išaugo ir auga toliau.

3.8 Galiausiai vyriausybės visai teisingai siekė kaip įmanoma padidinti nepatentuočių vaistų ekonominį veiksmingumą. Kainų konkurencija, dėl kurios mažėja gydymo senesniais vaistais kaina, yra geras būdas vyriausybei valdyti savo biudžetą. Tačiau reikia užtikrinti tinkamą pusiausvyrą.

3.9 Nors galima pagrįstai tikėtis, kad būtų racionaliai naudojami senesni vaistai, labai svarbu, kad būtų naudojami ir naujesni novatoriški vaistai. Pacientų galimybės naudotis novatoriškais gydymo būdais Europoje yra labai skirtingos. Tai ne tik reiškia, kad daug pacientų negaus geriausio gydymo, bet ir sumažina šios pramonės gyvybingumą Europoje.

3.10 Europos Komisijos duomenimis, iki 2050 m. 65 metų amžiaus ir vyresnių gyventojų skaičius Europoje išaugs 75 proc. Vadinasi, dirbančių žmonių, kurie moka už į pensiją išėjusių asmenų gerovę – sveikatos priežiūrą ir pensijas, santykis taps dar didesne problema. Siekiant sumažinti našą darbuotojams svarbu, kad kuo didesnis darbingo amžiaus žmonių skaičius būtų pakankamai geros sveikatos.

3.11 Kokybiška sveikatos priežiūra turi tris pagrindinius privalumus: grąžina šiuo metu nedirbančius asmenis į darbą, mažina darbuotojų neatvykimo į darbą atvejų skaičių ir galiausiai gali padėti spręsti „sergančių darbuotojų atvykimo į darbą“ problemą, kai kokia nors liga sergantys ar kokią nors negalią turintys darbuotojai (kurie vis tiek dirba) gali pradėti dirbti našiau užtikrinus geresnę sveikatos priežiūrą.

3.12 Farmacijos sektorius yra pirmaujantis aukštųjų technologijų sektorius prekybos pertekliaus požiūriu (48,3 mlrd. eurų 2011 m.) ir turi didžiausią investicijų į MTTP ir grynųjų pardavimų santykį. Jo atstovų išlaidos MTTP sudaro 19,1 proc. pasaulinių išlaidų šioje srityje. Privačiojo sektoriaus įmonės moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai per metus išleidžia apie 100 mlrd. JAV dolerių, o Europoje – 30 mlrd. eurų. Didžioji šių išlaidų dalis atitenka klinikiniam tyrimams, jos apima ne tik pačius klinikinius tyrimus, bet ir tyrimus po pateikimo į rinką, kurių reikalaujama net jei vaistais jau pateiktas į rinką.

3.13 Dabartiniu metu daugelis Europos pacientų nepatiria naujų vaistų privalumų. Dėl šios priežasties ne tik negerėja europiečių sveikata ir našumas, bet ir Europa neišnaudoja šio sektoriaus potencialo kurti ekonominę vertę. Naujame tyrime, kurį IMSHealth parengė sveikatos priežiūros konferencijai, surengtai Lietuvos pirmininkavimo ES metu, pateikiami nauji duomenys, kurie rodo, kad visoje Europoje galimybės gauti vaistų labai skiriasi. Daugiausiai praranda vartotojai neturtingesnėse šalyse.

3.14 Kad ištaisytų šią padėtį, ES turi sukurti politinį pagrindą, kuris leistų naujo gydymo kainą nustatyti atsižvelgiant į šalies galimybes mokėti ir šio gydymo paklausą. Vaistai yra nepanašūs į jokią kitą prekę, nes visuomenė tikisi, kad visi pacientai gaus jiems reikiamų vaistų. Komitetas ragina Europos politikos formuotojus užtikrinti, kad Europos bendroji rinka veikėtų paisydama geriausių visų Europos piliečių interesų.

Išlaidos vaistams dirbtinai „ribojamos“, todėl prastėja sveikatos rodikliai. Šalyse, kurios dėl finansų krizės labai sumažino išlaidas vaistams arba perkėlė finansinę našą nuo trečiosios šalies mokėtojo ant gyventojų pečių, sveikatos rodikliai iš karto suprastėjo, o siekiant kompensuoti prastas galimybes gauti vaistų, reikėjo teikti daugiau kitų, brangesnių sveikatos priežiūros paslaugų.

4. Nauja Europos gyvosios gamtos mokslų strategija

4.1 Nors Europoje yra daugelis tvariam augimui reikalingų prielaidų, tiesa yra ta, kad ji Jungtinėms Amerikos Valstijoms užleidžia lyderio vietą biologinių vaistų mokslinių tyrimų srityje.

4.2 Didžioji pasaulinės farmacijos pramonės dalis yra įsisteigusi ES ir JAV ir gali padėti spręsti teisingumo klausimus suteikdama galimybę abiem blokams apsaugoti savo ankstesnes ir būsimas investicijas į vaistus. Šiuo tikslu svarbu, kad vykstančiose transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės (TPIP) diskusijose būtų tinkamai atsižvelgta į ekonominius ir socialinius aspektus bei į tai, kas kelia vartotojų susirūpinimą.

4.3 Vis labiau klestėdamos vidutinio dydžio pajamas gaunančios šalys turėtų apmokėti savo deramą šios augančios pasaulinės rinkos inovacijų sąnaudų dalį. Šiuo metu ne tik taip nėra, bet ir šalys, pavyzdžiui, Indija, vis dažniau griebiasi privalomų licencijų ir kitų panašių strategijų, pavyzdžiui, pernelyg didelio spaudimo dėl kainų Korėjoje. Norint spręsti būsimas problemas, gauti iš jų naudos ir pasinaudoti galimybėmis, savo išvadas turime pagrįsti trimis pagrindinėmis perspektyvomis – socialine, mokslinė ir ekonomine, kiekvienu atskiru atveju pateikdami atitinkamas rekomendacijas.

4.4 Kalbant apie socialinės politikos rekomendacijas, daugiausia dėmesio reikia skirti Europos gyventojų sveikatos rodikliams atsižvelgiant į demografinius pokyčius ir problemas dėl lėtinių ligų. Sveikata yra ekonomikos klestėjimo prielaida.

Europoje yra didelių skirtumų, tiek tarp šalių, tiek šalių viduje. Jei jie nebus pašalinti, gyventojams senėjant padėtis dar pablogės.

4.5 Geresnis vaistų naudojimas ir vaistų inovacijos gali atlikti svarbų vaidmenį padedant Europai spręsti šias problemas. Pagrindiniai uždaviniai yra ankstyva diagnozė, geriausia gydymo eigos valdymo praktika ir griežtesnis gydytojo nurodymų laikymasis; siekiant šių uždavinių pramonė ir sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai gali bendradarbiauti, kad pagerintų rezultatus. Reikėtų rimtai apsvarstyti galimybę sukurti sąlygas, kurios leistų pramonei nustatyti kainas, pagrįstas šalių pajėgumu mokėti nerizikuojant tiekimo grandinės iškreipimu.

4.6 Reikėtų geriau naudotis ES struktūriniais fondais, kad būtų remiamas sveikatos priežiūros infrastruktūros kokybės gerinimas.

4.7 Siekiant įvertinti lėtinių ligų valdymo programas, Europos vyriausybės turėtų sukurti Europos sistemą nustatydamos holistinės priežiūros gaires ir geriausią žinomą gydymo eigą ir tinkamai naudojant tiek nebrangius, tiek novatoriškus vaistus. Sukuriant platformą didelėms organizacijų partnerystėms, kad būtų kuriamos antrinės prevencinės lėtinių ligų programos, įvairūs suinteresuotieji subjektai, pavyzdžiui, vyriausybė, pacientų ir gydytojų asociacijos, socialiniai partneriai ir kitos pilietinės visuomenės institucijos gali padėti sėkmingai įgyvendinti lėtinių ligų valdymą. Šiuo požiūriu Komisijos bendri veiksmai dėl lėtinių ligų yra svarbus žingsnis tinkama linkme.

4.8 Šiuo metu pagrindinių biomedicinos mokslinių tyrimų organizavimo, valdymo ir finansavimo Europoje klausimas yra sprendžiamas pasinaudojant keletu nepriklausomų ir fragmentiškų programų tiek valstybių narių, tie Europos lygiu. Nepaisant keleto puikių Europos iniciatyvų tiesa yra ta, kad valstybės narės ne itin konkuruoja ir dedama nepakankamai pastangų parengti nuoseklią Europos strategiją. Todėl taikomi skirtingi kokybės vertinimo kriterijai, dubliuojamos pastangos, švaistomos lėšos, daugelyje biomedicinos mokslinių tyrimų sričių Europa atsilieka nuo JAV ir praranda konkurencingumą.

4.9 Norint užtikrinti, kad Europa išliktų patraukti investuotojams į MTTP ir gamybą, reikia stiprinti pagrindinius ir tarptautinius mokslinius tyrimus ir steigti pasaulinio lygio kompetencijos centrus. Kadangi Europai niekaip nepavykdavo į MTTP tikslą investuoti 3 proc. BVP, reikia vėl sutelkti dėmesį į pagrindinius mokslus ir švietimą. Iniciatyvos, pavyzdžiui, Novatoriškų vaistų iniciatyva ir programa „Horizontas 2020“, gali padėti kurti atvirą inovacijų ir bendradarbiavimo kultūrą ir sukurti finansavimo būdą tikslinėms investicijoms skatinti.

4.10 Kalbant apie ekonomikos politikos rekomendacijas, ES turėtų skatinti parengti augimo ir stabilumo sistemą gyvosios gamtos mokslų srityje visoje Europoje, kad visiems būtų padidintas stabilumas ir nuspėjamumas. Šios sektoriaus socialinio dialogo remiamos sistemos tikslas būtų skatinti naujų vertingų inovacijų įdiegimą kartu užtikrinant vyriausybės pajėgumą nuspėjamai valdyti biudžetą. Panaši sistema būtų įgyvendinta valstybių narių lygiu, kad būtų atsižvelgta į demografinės raidos, realios paklausos, infliacijos, technologijų pažangos ir kitus skirtumus. Taip pat reikia įtraukti socialinių metmenį.

4.11 Daugumoje šalių fiskalinio konsolidavimo programose vaistų sektoriui buvo užkrauta neproporcingai didelė sutaupomų lėšų našta, nepaisant įrodymų, kad išlaidos vaistams buvo vertingesnės nei išlaidos bet kuriai kitai sveikatos priežiūros sričiai. Tokiu būdu šiai pramonei sukurama nenuspėjama aplinka, siunčiama neaiški žinia apie Europos išsipareigojimą skatinti inovacijas, be to, gali kilti rizika, kad valstybės narės nebepajėgs toliau užtikrinti sveikatos priežiūros veiksmingumo tinkamai naudojant vaistus ir kitas technologijas.

4.12 Europos ekonomikos suinteresuotiesiems subjektams, visų pirma vartotojams, aktualus klausimas yra tvaraus požiūrio į sveikatos priežiūros finansavimą rėmimas. Tvaresnis požiūris į išlaidas vaistams gali užtikrinti, kad būtų finansuojamos tos sritys, kurios duoda daugiausiai naudos. Svarbu suteikti geresnio vaistų valdymo galimybę. Visose Europos valstybėse narės reikėtų garantuoti būtiniausią sveikatos priežiūros ir vaistų finansavimo lygį.

4.13 Tai taip pat pasakyтина apie realistiškus lūkesčius dėl senėjančios visuomenės skatinamo augimo, realias inovacijas ir ilgalaikės ekonomiškai veiksmingos sveikatos priežiūros sąlygas. Tokia sistema sumažintų pastaruosius trejus-penkerius metus stebėtus žalingus svyravimus sveikatos priežiūros finansavimo srityje ir skatintų ilgalaikį planavimą visiems sveikatos priežiūros sistemos suinteresuotiesiems subjektams.

4.14 Neseniai parengta Komisijos A. Tajani iniciatyva atliktas svarbus darbas ir padaryta pažanga etikos ir skaidrumo, prieigos prie vaistų, retoms ligoms gydyti skirtų vaistų ir nereceptinių vaistų mažesnėse šalyse; biologiškai panašių vaistų ir kontroliuojamo pateikimo į rinką susitarimų (angl. *managed entry agreements*) srityse; Komitetas tam pritaria.

4.15 EESRK supranta, kad Komisija planuoja parengti svarbų naują komunikatą dėl pramonės politikos įgyvendinimo farmacijos pramonėje. Tai daroma tinkamu laiku, o Komitetas ragina Komisiją sudaryti plataus užmojo darbotvarkę, kuri užtikrintų farmacijos pramonės pažangą Europoje visoje vertės grandinėje (moksliniai tyrimai ir plėtra, gamyba, pardavimas ir platinimas).

2014 m. balandžio 29 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl Priverčiamojo darbo šalinimo Europoje ir pasaulyje. ES vaidmuo. EESRK indėlis į 2014 m. TDO konferenciją (nuomonė savo iniciatyva)

(2014/C 311/05)

Pranešėja **Béatrice Ouin**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2013 m. gruodžio 11 d. plenarinėje sesijoje nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Priverčiamojo darbo šalinimo Europoje ir pasaulyje. ES vaidmuo. EESRK indėlis į 2014 m. TDO konferenciją.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. balandžio 10 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (2014 m. balandžio 30 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 167 nariams balsavus už, nė vienam – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

Civilizuotoje visuomenėje neturėtų būti prekiaujama žmonėmis. Tačiau šis reiškinys plinta ir priverčiamasis darbas tapo neatsiejamas nuo kai kurių darbo rinkos segmentų bei didele organizuoto nusikalstamumo rinka. 2014 m. birželio mėn. vyksiančios 103-iosios tarptautinės darbo konferencijos darbotvarkėje numatyta diskusija dėl kovos su priverčiamuoju darbu stiprinimo. Nuo pirmųjų Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų šia tema priėmimo – 1929 m. Konvencija Nr. 29 ir 1957 m. Konvencija Nr. 105 – priverčiamojo darbo pobūdis pasikeitė. Praeityje priverčiamasis darbas buvo pripažįstamas valstybės lygmeniu, tačiau šiandien šis reiškinys labiausiai paplitęs privačiosios ekonomikos sektoriuose ir jo atvejų daugėja dėl globalizacijos, migracijos, neoficialios ekonomikos ir dėl tarptautinės nusikalstamumų tinklų veiklos. Europos Sąjunga priėmė direktyvą dėl kovos su prekyba žmonėmis, į kuria įtrauktas ir priverčiamojo darbo klausimas ⁽¹⁾. Šių metų birželio mėn. TDO priklausančios valstybės ir jos socialiniai partneriai turėtų priimti naują tarptautinę priemonę. Šiomis aplinkybėmis Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nori pateikti keletą pasiūlymų, parengtų remiantis tiek Europoje, tiek už jos ribų sukaupta patirtimi, visų pirma pabrėžti vaidmenį, kurį atlieka ir galėtų dar geriau atlikti pilietinė visuomenė praktiškai įgyvendinant pagrindines teises. Darbo rinkos observatorijai bus pavesta stebėti, kaip taikoma direktyva dėl kovos su prekyba žmonėmis ir TDO priimti dokumentai dėl kovos su priverčiamuoju darbu.

1.1 Rekomendacijos

1.2 Europos Sąjungai:

laikytis bendros pozicijos su TDO siekiant, kad Europos Sąjungos direktyvos dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos bei Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategijos (2012 m.) ⁽²⁾ tikslai būtų įtraukti į tarptautinę darbo teisę.

1.3 Valstybėms narėms:

— kitoje Tarptautinėje darbo konferencijoje priimti Konvencijos Nr. 29 papildomą protokolą ir jį papildyti rekomendacija, kuriais būtų įtrauktos nuostatos dėl prekybos žmonėmis išnaudojimo darbui tikslais, ištaisytos spragos prevencijos, aukų apsaugos, kompensacijos aukoms ir sankcijų prekiautojais žmonėmis srityse ir tarptautinę teisę papildyti Europos teisės aktuose apibrėžtomis atitinkamomis nuostatomis;

— ratifikuoti Konvenciją Nr. 189 dėl deramo darbo namų ūkio darbuotojams;

⁽¹⁾ 2011/36/ES.

⁽²⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011IP0495:LT:NOT>

- stiprinti darbo inspekcijų priemones ir šių inspekcijų bendradarbiavimą Europos lygmeniu;
- suderinti politikos priemones, kuriomis sprendžiamos prekybos žmonėmis ir imigracijos problemos, ir užtikrinti veiksmingą Direktyvos 2011/36 dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos įgyvendinimą⁽³⁾;
- šalinti šio reiškinio priežastis naikinant skurdą, mažinant aukų pažeidžiamumą ir informuojant visuomenę.

1.4 Įmonėms – darbdaviams ir investuotojams:

- užtikrinti, kad Europos ir trečiųjų šalių tiekimo grandinėse nebūtų naudojamos priverčiamuoju darbu ir būtų gerbiamos žmogaus teisės, laikomasi EBPO rekomendacijų daugiašalėms įmonėms ir TDO trišalės deklaracijos dėl tarptautinio verslo įmonių ir socialinės politikos principų;
- tęsti darbą ir dalyvauti įmonių kovos su prekyba žmonėmis koalicijoje, kurią artimiausiu metu įsteigs Europos Komisija.

1.5 Profesinių sąjungų organizacijoms:

savo narius mokyti bendrauti su aukomis ir padėti joms imtis veiksmų, visų pirma sektoriuose, kuriuose ypač būdingas šis reiškinys: žemės ūkis, statybos, maitinimo įstaigos ir viešbučiai arba darbas namų ūkiuose. Bendradarbiauti su NVO, teikiančiomis pagalbą nelegaliems migrantams, kurie turėtų būti laikomi aukomis, o ne nusikaltėliais.

1.6 Asociacijoms:

vartotojų asociacijos privalo skirti dėmesį produktų kilmei ir reikalauti užtikrinti skaidrumą visoje gamybos grandinėje.

Nelegaliems migrantams pagalbą teikiančios asociacijos, besirūpinančios namų ūkiuose dirbančiais darbuotojais ar siekiančios prostitucijos panaikinimo turi būti pripažintos partnerėmis ir išklausytos sprendžiant priverčiamojo darbo problemą.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Priverčiamasis darbas, kas tai?

177 šalių ratifikuotos TDO Konvencijos Nr. 29 2 straipsnyje priverčiamasis darbas apibrėžiamas kaip „bet koks darbas ar tarnyba, kurią buvo išreikalauta prievarta, grasinant nuobauda ir kurią asmuo nesutiko atlikti sava valia.“ Ši apibrėžtis apima kalinių darbą priverstinių darbų stovyklose, darbą kaip atlygį už skolas, prekybą žmonėmis priverčiamojo darbo tikslais (pvz., dirbantieji, kuriems nemokamas atlyginimas, konfiskuoti asmens dokumentai ir t. t.). Sudėtinga nurodyti išnaudojimo darbui ir priverčiamojo darbo skirtumus. Pagal Tarptautinio darbo biuro apibrėžtį, priverčiamasis darbas – tai ilgas ir varginantis, labai sunkiomis sąlygomis ir už labai mažą atlygį ar be atlygio, prieš asmens valią atliekamas bei prievarta ir grasinimais bausmėmis išreikalautas darbas. Grasinimas gali būti fizinis (pvz., sumušimas, kankinimas, seksualinis išnaudojimas) arba psichologinis (pvz. skolos didinimas, asmens dokumentų atėmimas, grasinimas pranešimu imigracijos tarnyboms ar grasinimas susidoroti su šeimos nariais) smurtas⁽⁴⁾. Praeityje vergus rakinusias grandines šiandien pakeitė baimė ir ekonominė prievarta.

Priverčiamasis darbas nurodomas kaip viena iš išnaudojimo formų ir Direktyvoje 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis.

⁽³⁾ OL L 101/1, 2011 4 15.

⁽⁴⁾ TDO ir Europos Komisija paprašė ekspertų grupės apibrėžti operatyvinius prekybos žmonėmis atvejus leidžiančius nustatyti rodiklius. Šiame dokumente vienas puslapis skirtas konkrečiai išnaudojimo darbui klausimui: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—ed_norm/—declaration/documents/publication/wcms_105023.pdf.

2.2 Kur susiduriama su priverčiamuoju darbu?

Priverčiamasis darbas labiausiai paplitęs namų ūkiuose, žemės ūkyje, statybose, gamybos sektoriuose (tekstilės, žaislų gamyba) ir pan. Priverčiamasis darbas yra nelegali veikla ir iš esmės susijusi su privačiuoju sektoriumi, tačiau oficialioje ekonomikoje tokio darbo atvejų pasitaiko, kai naudojamos subrangovų ir įdarbinimo agentūrų paslaugomis. Priverčiamąjį darbo atvejų esama ir privačių įmonių grupių, įskaitant ir labai didelių, tiekimo grandinėse. Tokie priverčiamąjį darbo atvejai dažniausiai pasitaiko ne Europos Sąjungos šalyse, daugiausiai – Azijos ir Ramiojo vandenyno regione (56 proc.). Vidurio ir Pietų Europa ir Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalys – tai regionai, kuriuose priverčiamąjį darbo koncentracija yra didžiausia pasaulyje (4,2/1 000 gyventojų). Trylika iš devyniolikos šio regiono valstybių yra ES pasienyje. Tačiau priešingai, nei priimta manyti, priverčiamasis darbas neaplenkia nei Europos Sąjungos, nei pramonės šalių (7 proc.)⁽⁵⁾. Namų ūkiuose dirbančių moterų ir žemės ūkyje dirbančių darbuotojų priverčiamąjį darbo atvejų nustatyta visose Europos Sąjungos šalyse. Ir suaugusieji, ir vaikai verčiami užsiimti neteisėta ar neoficialia ekonomine veikla, įskaitant elgetavimą. Šiuos skaičius reikėtų palyginti su korupcijos duomenimis Europos Sąjungoje, kadangi tai vienas iš veiksmų, apsunkinančių kovą su priverčiamuoju darbu.

2.3 Kas tampa priverčiamąjį darbo aukomis?

Ne visi priverčiamąjį darbą dirbantys asmenys yra nelegalūs migrantai, tačiau akivaizdu, kad šie žmonės yra labiausiai pažeidžiami ir dauguma jų tampa šio darbo aukomis. Į šį uždarą ratą patekusios aukos nedrįsta pasiskųsti, jos bijo, kad bus išsiųstos atgal į savo kilmės šalis. Dažnai prekyautojai žmonėmis taip pat yra nelegalūs migrantai, išnaudojantys savo tėvynainius. Priverčiamąjį darbo aukomis dažniausiai tampa etninėms ar rasinėms mažumoms priklausantys asmenys, migrantai, skurstantys asmenys, įskaitant šioms kategorijoms priklausančius moteris ir vaikus. Seksualinio išnaudojimo aukomis dažniausiai tampa moterys, tačiau moterys išnaudojamos darbui ir namų ūkiuose, kuriuose jos yra izoliuojamos. Aukomis dažnai tampa pažeidžiami asmenys, kurie nėra profesinių sąjungų nariai, negali patys apsiginti ir apsisaugoti. Auganti neoficiali ekonomika atveria galimybių prekyautojams žmonėmis. Darbo inspekcijos ir teisėsaugos tarnybos yra silpnos, todėl nepajėgios kovoti su šiuo reiškiniu.

Dėl nuo 2008 m. Europoje besitęsiančios ekonomikos krizės darbuotojai priversti palikti savo šalį ir ieškoti darbo turtingesnėse šalyse. Šiuo metu jų kilmės šalyse jaučiamas tokios kvalifikacijos darbuotojų trūkumas, todėl kai kurios šalys kviečia iš dar tolimesnių kraštų atvykti savo ruožtu geresnių gyvenimo sąlygų ieškančius migrantus. Pastarieji, neturėdami dokumentų, dirbdami neužtikrintą darbą, būdami be socialinės apsaugos ir negalėdami grįžti į savo šalį, susiduria su sunkumais, kurių net neįsivaizdavo. Dėl tokios padėties kenčia daug šeimų, tačiau ji tampa labai palanki prekyautojams žmonėmis.

2.4 Priverčiamąjį darbo statistika

— Remiantis neseniai, 2012 m. pateiktais TDO duomenimis, priverčiamąjį darbo aukų skaičius pasaulyje siekia 21 mln., iš kurių 58 proc. – moterų ir mergaičių. Ketvirtis aukų yra vaikai iki 18 metų amžiaus. Apie 19 mln. asmenų yra išnaudojami privačių asmenų arba privačių įmonių, daugiau kaip 2 mln. – valstybės arba maistininčių grupuočių. 4,5 mln. asmenų, išnaudojamų privačių asmenų ar įmonių, patiria ir seksualinę prievartą. Remiantis tais pačiais TDO duomenimis, priverčiamąjį darbo aukos vidutiniškai verčiamos dirbti 18 mėn.

Priešingai, nei įsivaizduojama, Eurostato 2013 m. duomenys apie prekybą žmonėmis Europoje rodo, kad didžioji dalis valstybėse narėse nustatytų aukų yra ES piliečiai – 2008–2010 m. jie sudarė 61 proc. Be to, didžioji dalis baudžiamojon atsakomybėn patrauktų prekyautojų žmonėmis turėjo ES pilietybę (2008 m. – 67 proc., 2010 m. – 76 proc.)⁽⁶⁾. Tačiau 2008–2010 m. nustatytų ar tariamų aukų iš ne ES šalių skaičius išaugo tris kartus, nuo 12 proc. iki 37 proc., ir tai patvirtina, kad migracija iš trečiųjų šalių ir toliau išlieka vienu iš pažeidžiamumo veiksnių. Didžiausi nustatytų ar tariamų prekybos žmonėmis aukų skaičiai 2010 m. nurodyti Italijoje (2 381), Ispanijoje (1 605), Rumunijoje (1 154) ir Nyderlanduose (993), mažiausi – Vengrijoje (10), Portugalijoje (8), Maltoje (4) ir Lietuvoje (3)⁽⁷⁾. Nurodyta, kad ES valstybėse narėse iš viso yra 880 000 priverčiamąjį darbą dirbančių asmenų, iš kurių 270 000 (30 proc.) yra priverstinio seksualinio išnaudojimo aukos, o 610 000 (70 proc.) – priverčiamąjį darbo aukos⁽⁸⁾.

⁽⁵⁾ http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Trafficking_in_Persons_2012_web.pdf.

⁽⁶⁾ EUROSTATAS (2013 m.), Prekyba žmonėmis: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/EU+Policy/Report_DGHome_Eurostat.

⁽⁷⁾ Reikėtų pabrėžti, kad Eurostato 2013 m. duomenys pateikti remiantis tik valstybių narių nurodytais skaičiais, į juos neįeina nenustatytos prekybos žmonėmis aukos. Ne visos valstybės narės pateikė duomenis. Be to, valstybėse narėse naudotasi skirtinga duomenų rinkimo metodika. Todėl tiesioginiam palyginimui pateikti skaičiai gali būti netikslūs.

⁽⁸⁾ Tarptautinis darbo biuras (2012 m.): *Bendri TDB priverčiamąjį darbo skaičiai: rezultatai ir metodologija*, Ženeva, 2012 m. TDB pateikė numanomą priverčiamąjį darbo aukų skaičių (kurie skiriasi nuo pateiktų skaičių). Šie skaičiai atitinka minimalų skaičiavimų lygį, kadangi buvo taikomi griežti duomenų patvirtinimo ir ekstrapoliacijos kriterijai. Duomenys suskirstyti pagal regionus. Nėra duomenų, suskirstytų pagal šalis, nes labai mažai šalių pabandė atlikti tyrimus nacionaliniu lygmeniu.

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_dialogue/-lab_admin/documents/publication/wcms_105023.pdf.

2.5 Kaip organizuojama prekyba žmonėmis?

Prekyba žmonėmis ir priverčiamasis darbas yra labai susiję ir ši sąsaja pripažįstama dokumentuose (nors ne visos priverčiamąjo darbo aukos yra ir prekybos žmonėmis aukos). Skurdas ir (arba) ginkluoti konfliktai, skirtingas išsivystymo lygis geografiškai artimuose regionuose skatina emigraciją. Prekiautojų žmonėmis naudojami metodai – tai apgavystės, grasinimai ir skolų nustatymas. Šios prekybos aukos dažnai užverbuojamos, vežamos ar laikomos naudojant jėgą, prievartą ar klaidą. Skolų nustatymas ir manipuliavimas jomis yra vienas būdų pradėti kontroliuoti asmenį ir šią kontrolę išlaikyti. Dažni atvejai, kai migruoti nusprendę darbuotojai pasiskolina dideles sumas pinigų, kad galėtų sumokėti prekiautojams žmonėmis už vežimo organizavimą, aprūpinimą kelionės dokumentais ir darbo suradimą. Emigrantas skolinasi iš draugų ir giminaičių tikėdamas, kad vėliau turės galimybę paremti šeimą ir užtikrinti jos ateitį. Mintis grįžti į namus be galimybės grąžinti skolas yra nesuvokiama daugeliui darbuotojų migrantų, net ir tada, kai jie supranta, kad pažadėto darbo nėra ir kad neapibrėžtą laiką teks dirbti priverstinai. Pinigų sumos, kurias jie turi sumokėti už pasus ir transportą, vėliau už būstą ir maistą, yra labai didelės. Daugelyje šalių nelegalūs darbuotojai migrantai neturi teisės kreiptis į teismą⁽⁹⁾.

2.6 Priverčiamąjo darbo pasekmės

Priverčiamuoju darbu ne tik pažeidžiamos žmogaus teisės, dėl jo nukenčia įmonės ir darbuotojai. Su teisėtą veiklą vykdančioms įmonėms nesąžiningai konkuruoja įmonės, kurios naudoja priverčiamuoju darbu sukurtais produktais; priverčiamasis darbas turi neigiamo poveikio darbuotojų atlyginimams ir darbo sąlygoms, taip pat socialinio solidarumo finansavimui.

2.7 Kam naudingas priverčiamasis darbas?

Prekyba žmonėmis yra labai pelninga: priverčiamąjį darbą finansuojantys ar žmones išnaudojantys darbu asmenys gauna didžiules neteisėtas pajamas. 2005 m. metinės iš priverčiamąjo darbo gautos pajamos pasaulio mastu siekė 44,3 mlrd. JAV dolerių, iš kurių 31,6 mlrd. gauta iš prekybos žmonėmis. Iš šios sumos 15,5 mlrd. JAV dolerių, t. y. 49 proc. – išsivysčiusios pramonės šalyse, įskaitant Europos Sąjungą⁽¹⁰⁾. Iš prekybos žmonėmis, kaip ir iš prekybos ginklais ir narkotikais, pelnosi nusikaltėlių tinklai.

3. Konkrečios pastabos

3.1 Kovos su priverčiamuoju darbu priemonės

Nebūti verčiamam dirbti yra viena iš JT, TDO, EBPO ir ES įtvirtintų pagrindinių darbo teisių papildančių kitas teises: asociacijų ir kolektyvinių derybų laisvė, minimalus įdarbinimo amžius (draudžiamas vaikų darbas), nediskriminavimas darbe ir profesinės veiklos srityje (ES pagrindinių teisių chartijos 5 straipsnis, Europos žmogaus teisių konvencijos 4 straipsnis). Be minėtų TDO konvencijų Nr. 29 ir Nr. 105, tam tikri veiksmai užtikrinami ir kitomis konvencijomis: dėl deramo darbo namų ūkio darbuotojams (Nr. 189), dėl darbo inspekcijos (Nr. 81 ir 129), dėl darbuotojų migrantų (Nr. 97 ir 143), dėl privačių įdarbinimo agentūrų (Nr. 181).

Pagrindinė teisė yra visuotinė teisė ir turi būti taikoma net ir valstybėse, kurios neratifikavo pagrindinių konvencijų, sudarytų remiantis TDO pagrindinių darbo teisių ir principų deklaracija bei tolesnėmis priemonėmis. Pagal JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinius principus daugiašalės įmonės, neatsižvelgiant į valstybės atliekamą vaidmenį šalyse, kuriose jos įsteigtos, atsako už pagarbą žmogaus teisėms⁽¹¹⁾.

Priverčiamasis darbas yra viena iš Direktyvoje 2011/36/ES nurodytų išnaudojimo formų. Direktyvoje visos išnaudojimo formos yra laikomos nusikalstama veika, joje taip pat suderinamos sankcijos, taikomos išnaudotojams ir priverčiamuoju darbu besinaudojančioms įmonėms. Šiame teisės akte taip pat pateikiamos nuostatos dėl prevencijos, aukų apsaugos ir kompensacijų joms.

⁽⁹⁾ Pavyzdžiui, vienam Airijos darbdaviui paskirta 90 000 EUR bauda už tai, kad jis priverčiamąjį darbą dirbusiam asmeniui nemokėjo atlyginimų. Šis darbdavys apskundė sprendimą, teigdamas, kad minėtas asmuo neturi teisės į kompensaciją, kadangi šalyje gyvena nelegaliai, ir laimėjo bylą (<http://www.mrci.ie/resources/publications/mrciupdates/the-fight-for-justice-muhammads-story-part-ii/>).

⁽¹⁰⁾ Patrick Belser „Priverstinis darbas ir prekyba žmonėmis: pajamų šamata“, darbo dokumentas, Ženeva, Tarptautinis darbo biuras, 2005 m. http://www.ilo.org/sapfl/Informationresources/ILOPublications/WCMS_081971/lang-en/index.htm.

⁽¹¹⁾ Jungtinės Tautos (2011 m.), Generalinio Sekretoriaus specialiojo atstovo žmogaus teisių, tarptautinių ir kitų įmonių klausimais John Ruggie pranešimas, UN GA A/HRC/17/31 www.ohchr.org/Documents/.../GuidingPrinciplesBusinessHR_FR.pdf.

Vis dėlto, nepaisant įtvirtintų teisių ir gausių tarptautinių dokumentų, priverčiamasis darbas neišnyksta. Nusikaltėlių tinklai nepaiso sienų ir naudojami įvairių sistemų trūkumais.

TDO konvencijos turi būti papildytos atsižvelgiant į dabartinės priverčiamojo darbo formas. Galiojančiose konvencijose nėra nuorodų dėl prekybos žmonėmis, nei dėl šio reiškinio prevencijos, aukų apsaugos ir kompensacijų joms.

3.2 Priemonių spragos

Esama didelio atotrūkio tarp galių (pagrindinės teisės), didelio skaičiaus standartų, taisyklių (JT), konvencijų (TDO) ar rekomendacijų (EBPO rekomendacijos daugiašalėms įmonėms⁽¹²⁾, ISO 26000⁽¹³⁾, TDO trišalė deklaracija dėl tarptautinio verslo įmonių ir socialinės politikos principų⁽¹⁴⁾, nefinansinis pareiškimas) ir jų taikymo. Dažnai pasitaiko, kad sukurtiems kovos planams neskiriamas biudžetas, nevykdoma jų stebėseną ir vertinimas. Priemonės nepakankamai suderintos: dažnai imigracijos, sienų kontrolės politika ir žmogaus teisių apsaugos politika prieštarauja viena kitai, o į bendradarbiavimo politiką, kuri galėtų tapti svarbiu kovos su prekyba žmonėmis veiksmu, šis aspektas net neįtrauktas.

Dokumentų gausa neužtikrina veiksmingumo. Šiuo metu greta tarptautinių institucijų dokumentų papildomai siūlomos neoficialios priemonės: elgesio kodeksai, sertifikavimas, ženklai ir pan. Europoje yra 240 ženklų, dauguma šių priemonių yra savarankiškai sukurtos pačių subjektų ir neatliktas joks jų patikrinimas. Kai kurios daugiašalės įmonės, pavyzdžiui, savo elgesio kodeksuose įsipareigoja gerbti vietos teisę visose srityse, tačiau tai abejoti verčiantis teiginys, jei kalbama apie šalį, kurioje moterys diskriminuojamos ir negerbiamos profesinių sąjungų laisvės! Kai kurie elgesio kodeksai sukuriama vartotojams ir investuotojams nuraminti, tačiau nenumatoma vykdyti jokios kontrolės ar patikrinimo ir iš esmės nesprendžiama priverčiamojo darbo, kuris leidžia sumažinti sąnaudas ir pasipelninti, problema.

3.3 Intis veiksmų priverčiamojo darbo problemai ES ir kitose šalyse spręsti

3.3.1 Pašalinti dabartinių priemonių trūkumus. Tarptautinėje darbo organizacijoje Europos valstybės turėtų laikytis vieningos pozicijos priimant TDO konvencijos Nr. 29 papildomą protokolą ir rekomendaciją dėl priverčiamojo darbo prevencijos ir kontrolės sustiprinimo, aukų apsaugos ir kompensacijų joms.

Europos Sąjungoje

- Europos Sąjunga priėmė direktyvą dėl kovos su prekyba žmonėmis (2011/36/ES) ir prekybos žmonėmis panaikinimo strategiją (EESRK nuomonė SOC/467). Europos Sąjungos strategijoje dėl kovos su prekyba žmonėmis numatyta konkreti priemonė, susijusi su dar mažai tirtu išnaudojimo darbu klausimu, ir siūlomi veiksmai, kurių turėtų imtis darbo inspektorai ir kompetentingos institucijos, taip pat Europos Komisija. Šie tekstai priimti neseniai, todėl dar nepasiekta visų lauktų rezultatų. Be to, dėl ekonomikos krizės skiriama mažiau lėšų teisėsaugos tarnyboms ir darbo inspekcijoms, išaugo neoficialios ekonomikos mastas, skurdas ir nepriteklus, o šie veiksniai palankūs priverčiamajam darbui formuotis. Prevencija – tai visų pirma komunikacija, švietimas ir informavimas, tačiau kartu ir kovos su neoficialia ekonomika ir skurdu priemonės, kuriomis ypatingas dėmesys skiriamas pažeidžiamiausiems asmenims, pavyzdžiui, priimančios šalies kalbos nemokantiems migrantams.
- Darbo inspekcijoms būtinos pakankamos lėšos kontrolei, taip pat reikėtų sustiprinti bendradarbiavimą Europoje ir šiuo tikslu įsteigti už tarpvalstybinius klausimus atsakingą agentūrą, išplėsti darbo inspekcijų bendradarbiavimo platformos įgaliojimus į juos įtraukiant priverčiamojo darbo sritį, koordinuoti kitų kompetentingų institucijų (pvz., mokesčių administracijų) veiksmus, kuriais sprendžiama nedeklaruojamo darbo problema.
- Darbo inspektoriams, socialiniams darbuotojams, profesinių sąjungų atstovams reikalingi rodikliai (pvz., ar darbuotojas turi pasą, teisę laisvai judėti, ar gauna darbo užmokestį ir pan.), kad jie galėtų nustatyti priverčiamojo darbo atvejus ir kreiptis į teisėsaugos tarnybas⁽¹⁵⁾.

⁽¹²⁾ EBPO (2011 m.) EBPO rekomendacijos daugiašalėms įmonėms <http://www.oecd.org/fr/daf/inv/mne/principesdirecteursdelocdeallintentiondesentreprisesmultinationales.htm>.

⁽¹³⁾ ISO 26000 – Socialinė atsakomybė <http://www.iso.org/iso/fr/home/standards/iso26000.htm>.

⁽¹⁴⁾ TDO (2006 m.) trišalė deklaracija dėl tarptautinio verslo įmonių ir socialinės politikos principų, 4-oji redakcija http://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_124923/lang-fr/index.htm.

⁽¹⁵⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_dialogue/-lab_admin/documents/publication/wcms_105023.pdf

- Darbuotojus atrenkančios ir kitose Sąjungos valstybėse ar dar kitose šalyse juos įdarbinančios (tokie sektoriai, kaip statybos, žemės ūkis, atliekų tvarkymas, valymo paslaugos ir t. t.) agentūros turi būti kontroliuojamos ir stebimos, kad būtų išvengta nesąžiningos veiklos. Europos kovos su prekyba žmonėmis strategijoje numatyta, kad Europos Komisija bendradarbiaus su Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondu (Eurofound) ir prekybos žmonėmis prevencijos tikslais sukurs valdžios institucijoms skirtą atrankos ir darbinimo agentūrų ir laikinojo įdarbinimo agentūrų priežiūros gerosios praktikos vadovą. Į šį vadovą turėtų būti įtrauktos licencijų sistemos ir nuostatos dėl minėtų agentūrų įsipareigojimų vykdymo.
- Aukoms turi būti užtikrinta apsauga, gerbiama ir grąžinama jų teisė (pvz., atgaline data sumokėtas atlyginimas, socialinės apsaugos išmokos), taip pat atlyginta patirta žala. Priverčiamojo darbo aukos neturi būti patrauktos baudžiamojon atsakomybėn dėl neteisėtos imigracijos, suklastotų asmens dokumentų ar dėl pažeidimų, kuriuos jos padarė panaudojant prievartą⁽¹⁶⁾. Atsakyti turi prekyautojai žmonėmis ir nusikaltėliai. Iš prekyautojų žmonėmis konfiskuotas turtas turėtų būti panaudojamas atlyginti žalą aukoms.
- Aukoms turi būti sudaryta galimybė kreiptis į teismą, todėl joms turi būti suteiktas leidimas likti atitinkamos šalies teritorijoje kol vyksta teismo procesas, net ir tuo atveju, jei asmuo į Europos Sąjungą atvykto nelegaliai. Leidimas gyventi neturėtų būti suteikiamas atsižvelgiant į tai, ar aukos nori bendradarbiauti su teisėtvarkos ir teisėsaugos struktūromis, kadangi didelė jų dalis būna išgyvenę didelį sukrėtimą po labai neigiamos patirties su teisėsauga. Nukentėję asmenys gali bijoti duoti parodymus prieš savo išnaudotojus baimindamiesi, kad bus bandoma susidoroti su jų kilmės šalyje likusiais šeimos nariais. Direktyvoje 2011/36/ES nustatyti įpareigojimai valstybėms narėms suteikti pagalbą ir apsaugą prekybos žmonėmis aukoms. Šios priemonės turi būti kuo veiksmingiau įgyvendinamos, kad aukoms, ypač patiems pažeidžiamiausiems asmenims, būtų suteikta tinkama apsauga.

3.3.2 Vykstant globalizacijos procesams, už Europos Sąjungos ribų pradėjo veikti nauji subjektai, NVO ir daugiašalės struktūros, jiems turi būti skiriamas didesnis dėmesys. TDO konvencijų nuostatos nepakankamai aiškiai atspindi PPO taisyklėse. TDO stebėtojas turėtų dalyvauti PPO darbuose. Taip pat reikėtų stiprinti TDO priežiūros tarnybų išvadų ir rekomendacijų dėl jai priklausančių valstybių narių įstatymų ir praktikos įgyvendinimą. Dažnai šių rekomendacijų nepaisoma, nes pritrūksta politinės valios ir (arba) finansinių išteklių bei administracinių gebėjimų jas tinkamai įgyvendinti.

3.3.3 Europos Sąjunga rengia direktyvą dėl įmonių socialinės atsakomybės⁽¹⁷⁾, kurioje bus nustatytas reikalavimas daugiau nei 500 darbuotojų turinčioms įmonėms į savo veiklos ataskaitą įtraukti nefinansinį pareiškimą dėl įmonės veiklos, susijusios su aplinkos, socialiniais ir darbuotojų klausimais, įskaitant pagarbą žmogaus teisėms ir pastangas kovoti su korupcija, poveikio. Ši direktyva suderinta su TDO taisyklėmis (EESRK nuomonė INT/698).

3.3.4 Vystymosi ir išorės pagalbos politika galėtų tapti lemiamu veiksnium, jei pagalba būtų skiriama atsižvelgiant į tai, ar valstybė ir kiti subjektai, visų pirma pagalbą gaunančios šalies ištekliais naudojantys daugiašalės įmonės, gerbia pagrindines žmogaus teises. Be to, į paramos vystymuisi sritį turėtų būti įtraukti projektai, kuriais siekiama stiprinti administracinius gebėjimus, įskaitant atitinkamą darbo inspektorių ir socialinių partnerių mokymą apie TDO konvencijų įgyvendinimą. Užtikrinant geresnį žmogaus teisių įgyvendinimą, reikėtų siekti, kad prekybos ir vystymosi politika savo veiksmais viena kitą stiprintų. TDO konvencijų dėl priverčiamojo darbo (Nr. 29 ir 105) ir kitų svarbių TDO konvencijų ratifikavimas ir veiksmingas įgyvendinimas turėtų būti įtrauktas į ES ir trečiųjų šalių prekybos, bendradarbiavimo ir asociacijos susitarimus, taip pat užtikrinama nuolatinė jų įgyvendinimo stebėseną. Pilietinės visuomenės organizacijų atitinkamos stebėsenos struktūros turėtų dalyvauti įgyvendinant prekybos susitarimus ir jų skyrių dėl prekybos ir tvaraus vystymosi.

⁽¹⁶⁾ 2013 m. ESBO gairės dėl nebaudimo atvejų <http://www.osce.org/cthb/101083>.

⁽¹⁷⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyvų 78/660/EEB ir 83/349/EEB nuostatos dėl tam tikrų didelių bendrovių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo, COM(2013) 207 final – 2013/0110 (COD).

3.3.5 Remtis pilietine visuomene

3.3.5.1 EBPO rekomendacijose daugiašalėms įmonėms⁽¹⁸⁾ siūloma stiprinti įmonių vaidmenį užtikrinant ir skatinant žmogaus teises. John Ruggie (JT) savo ataskaitoje⁽¹⁹⁾ su tokiu pasiūlymu kreipėsi į vyriausybes, įmones, pilietinę visuomenę ir investuotojus. Ataskaitoje įmonėms rekomenduojama atlikti rizikos vertinimus (išsamų žmogaus teisių laikymosi patikrinimą). Įmonės turi apsisaugoti nuo pagrindinių teisių pažeidimų ir aktyviai su jais kovoti. Būtina skatinti daugiašalių įmonių ir investuotojų atsakomybę, kadangi tai visų pirma svarbu jiems patiems, taip pat tam, kad dėl nepakankamo dėmesio žmogaus teisėms būtų galima jas patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Įmonės taip pat privalo atsiskaityti už TDO standartų taikymą. Nepriklausomos nefinansinės veiklos vertinimo agentūros turi tikrinti jų pareiškimų turinio tikslumą.

3.3.5.2 Daug daugiašalių įmonių yra Europos įmonės. Jos pirmąją sudarant tarptautinius bendruosius susitarimus su tarptautinėmis profesinių sąjungų organizacijomis dėl įmonių socialinės atsakomybės, į kuriuos įtraukiamas kovos su priverčiamuoju darbu klausimas. Naująja 2011–2014 m. ES įmonių socialinės atsakomybės strategija⁽²⁰⁾ siekiama paskatinti Europos įmones prisiiinti atsakomybę gerbti žmogaus teises⁽²¹⁾.

3.3.5.3 Investicijos taip pat yra svarbus veiksnys: daug investuotojų pritarė JT atsakingo investavimo principams⁽²²⁾; šiuo metu socialiai atsakingos investicijos sudaro 22 proc. visų investicijų srautų, iš kurių 49 proc. vyksta Europoje.

3.3.5.4 Įmonės gali savo atsakomybę įrodyti vykdydamos atsakingą pirkimų politiką, tačiau administracijos struktūros ir vietos valdžios institucijos, vykdydamos viešuosius pirkimus, turi būti tikros, kad įmonės, su kuriomis jos bendradarbiauja, ėmėsi priemonių panaikinti priverčiamąjį darbą savo tiekimo grandinėse.

3.3.5.5 Europos NVO taip pat yra daug nuveikusios vartotojų teisių srityje: jos domisi, kur ir kokiomis sąlygomis gaminami iš trečiųjų šalių importuojami drabužiai ir avalynė⁽²³⁾ arba maisto produktai. Reikalavimas užtikrinti visų gaminio ar paslaugos sudedamųjų dalių didesnę skaidrumą ir atsekamumą turėtų padėti panaikinti priverčiamąjį darbą.

3.3.5.6 Kai kurios profesinių sąjungų organizacijos turi sukaupusios naudingos patirties tokiose srityse kaip mokymų bendrauti su priverstinai dirbančiais asmenimis organizavimas, darbo su nelegaliems migrantams pagalbą teikiančiomis NVO metodai. Tačiau dar ne visos organizacijos įvertina tikrąją šios problemos mastą, daugelis mano, kad jų šalyje tokio reiškinio nėra arba jos nieko negali padaryti. Valstybės galėtų padėti profesinių sąjungų organizacijoms suburti neoficialaus sektoriaus darbuotojus.

Šalių užsakovių profesinių sąjungų organizacijos turėtų paremti profesinių sąjungų judėjimą šalyse vykdytojose, taip pat palaikyti trečiųjų šalių darbuotojų reikalavimus mokėti pragyvenimą užtikrinanti atlyginimą ir nustatyti tinkamas darbo valandas.

Europos sektorių socialinio dialogo komitetai yra tinkama struktūra informacijai skleisti ir imtis veiksmų priverčiamajam darbui pašalinti.

2014 m. balandžio 30 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽¹⁸⁾ <http://www.oecd.org/fr/daf/inv/mne/principesdirecteursdelocdealintentiondesentreprisesmultinationales.htm>.

⁽¹⁹⁾ http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/A.HRC.17.31_fr.pdf.

⁽²⁰⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:LT:PDF>.

⁽²¹⁾ Atnaujinta 2011–2014 m. ES įmonių socialinės atsakomybės strategija (2011 m.), COM(2011) 681 final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:LT:HTML>.

⁽²²⁾ Jungtinių Tautų atsakingo investavimo principai interneto svetainėje: <http://www.unpri.org/> (anglų kalba).

⁽²³⁾ Kampanija „Švarūs drabužiai“ (angl. *Clean Clothes*), interneto svetainė: <http://www.cleanclothes.org/> (anglų kalba).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl vartotojų apsaugos ir tinkamo labai didelio išiskolinimo problemos sprendimo siekiant užkirsti kelią socialinei atskirčiai (tiriamoji nuomonė)

(2014/C 311/06)

Pranešėja **Reine-Claude Mader**

2013 m. gruodžio 6 d. raštu, vadovaudamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, Graikijos nuolatinis atstovas Europos Sąjungoje Theodoros Sotiropoulos paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Vartotojų apsaugos ir tinkamo labai didelio išiskolinimo problemos sprendimo siekiant užkirsti kelią socialinei atskirčiai.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 498-ojoje plenarinėje sesijoje, kuri įvyko 2014 m. balandžio 29–30 d. (2014 m. balandžio 29 d. posėdis), pagrindine pranešėja paskyrė Reine-Claude Mader ir priėmė šią nuomonę 164 nariams balsavus už, 12 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK skiria ypač didelį dėmesį labai didelio išiskolinimo problemai, kuri dėl finansų krizės, padidėjusių pragyvenimo išlaidų ir naudojimosi grynųjų pinigų paskolomis dar labiau išaugo. Komitetas kelete nuomonių jau nurodė, kad būtina imtis veiksmų Europos lygmeniu.

1.2 Jis pažymėjo, kad nors reiškinio priežastys nustatytos, nėra parengta jokios bendros labai didelio išiskolinimo sąvokos apibrėžties ir nėra būdų susidaryti tikslų vaizdą apie padėtį valstybėse narėse. Todėl Komitetas prašo priimti bendrą apibrėžtį.

1.3 Ją turėtų sudaryti šios dalys: i) namų ūkis – svarbus matavimo vienetas labai dideliui išiskolinimui apskaičiuoti; ii) finansiniai įsipareigojimai; iii) neformalus įsipareigojimas šeimoje arba bendruomenėje; iv) neišgalėjimas mokėti; v) labai didelis struktūrinis išiskolinimas; vi) deramas gyvenimo lygis ir vii) nemokumas.

1.4 EESRK pabrėžia, kad vartotojų apsaugos klausimas turi būti įtrauktas į visas vidaus rinkos kūrimui skirtas priemones.

1.5 Labai didelio išiskolinimo problema turi būti sprendžiama užtikrinant švietimą, prevenciją, taikant specialias procedūras, kurios padėtų išiskolintus vėl integruoti į normalų ekonominį gyvenimą.

1.6 Todėl reikia turėti išsamią informaciją apie labai didelio namų ūkių išiskolinimo problemą ir įgyvendinti veiksmingas priemones.

1.7 Finansinis švietimas visų pirma turėtų vykti mokyklose, taip pat turėtų būti prieinamas bet kada ir bet kokiais auditorijai. Todėl EESRK remia informavimo kampanijas, kuriose turėtų dalyvauti visi suinteresuotieji subjektai, kad būtų galima užtikrinti patirties papildomumą.

Jis pabrėžia, kad vartotojų ir šeimų asociacijos atlieka ypač svarbų vaidmenį skleidžiant informaciją ir suteikiant pagalbą jos prašantiems.

1.8 Kai kuriose valstybėse narėse imtasi priemonių labai didelio išiskolinimo prevencijai ir problemoms spręsti, tačiau jos skiriasi.

EESRK mano, kad visose valstybėse narėse turi būti nustatyta atitinkama vienoda procedūra, grindžiama Pagrindinių teisių chartijos 38 straipsniu, SESV 114 arba netgi SESV 81 straipsniu ir remiantis Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos pateiktais bendraisiais principais. Tai konkrečiai parodytų Parlamento siekį spręsti Europos piliečių problemas.

1.9 Šie principai turi nustatyti greitas ir nemokamas procedūras, sustabdyti persekiojimą, kai pradėta procedūra siekiant užkirsti kelią labai dideliui išskolinimui, patikrinti skolas, išsaugoti pagrindinę gyvenamąją vietą, taikyti vienodas sąlygas užtikrinimo priemonių neturintiems kreditoriams, numatyti galimybę nurašyti skolas pačiais sudėtingiausiais išskolinimo atvejais ir prievolę palikti pakankamai lėšų labai išskolinusiam asmeniui, kad jis galėtų deramai tenkinti kasdienius savo poreikius siekiant kuo greičiau vėl integruoti vartotoją į ekonominį ir socialinį gyvenimą.

1.10 Komitetas taip pat primena, kad didelę reikšmę teikia naudojimuisi bankininkystės paslaugomis, kuris turi būti paliktas išskolinusiems asmenims, kad būtų išvengta bet kokios socialinės atskirties.

1.11 Siekiant kovoti su labai dideliu išskolinimu taip pat reikia nustatyti Europos kovos su piktnaudžiavimu didelėmis palūkanų normomis sistemą.

1.12 Tačiau vien tik įvedus labai didelio išskolinimo problemos sprendimo priemones nepavyks sumažinti didelio išskolinimo atvejų skaičiaus. Kartu turi būti numatytos priemonės namų ūkių ir finansiniam švietimui gerinti, o tam būtina skirti reikiamų lėšų.

1.13 Galiausiai Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad labai didelio išskolinimo negalima valdyti nesilaikant teisės aktų. Todėl primena, kad remia „atsakingo skolinimo“ koncepciją, kuri reiškia, kad tiek paslaugos teikėjai, tiek ir gavėjai elgiasi sąžiningai ir etiškai.

2. Išanga

2.1 2013 m. savo socialinių investicijų dokumentų rinkinyje ⁽¹⁾ Komisija konstatavo, kad nuo krizės pradžios labai padaugėjo gyventojų iškraustymo atvejų ir benamių, ir kad labai didelis išskolinimas yra viena iš tokios padėties priežasčių.

2.2 Labai didelio išskolinimo reiškinys paplito devintojo dešimtmečio pradžioje apimdamas vis daugiau gyventojų, neaplenkdamas jokios socialinės ir profesinės kategorijos.

2.3 Didelio išskolinimo nebegalima laikyti „impulso ir aistros“ apimto asmens problema. Šis reiškinys – tai dabartinės socialinės ir visuomeninės krizės išraiška.

2.4 2013 m. Europos centrinis bankas konstatavo, kad daugiau negu pusė euro zonos gyventojų buvo išskolinę finansų įstaigoms ⁽²⁾.

2.5 Šio tyrimo duomenimis, labai didelis išskolinimas dažniausiai susidaro netikėtai praradus pajamas, ypač netekus darbo, susirgus, išsituokus ar netgi pradėjus pernelyg daug vartoti ⁽³⁾.

2.6 Po Danijos, kuri 1984 m. įvedė kompleksinę priemonę labai didelio fizinių asmenų išskolinimo problemoms spręsti, Prancūzija buvo antroji valstybė Europoje, kuri ėmėsi panašių priemonių 1989 m. gruodžio 31 d. išleidusi įstatymą dėl fizinių asmenų ir namų ūkių sunkumų, susijusių su labai dideliu išskolinimu, prevencijos ir sprendimo ⁽⁴⁾.

2.7 Didelis išskolinimas būdingas visoms valstybėms narėms, skiriasi tik mastas, kuris, prasidėjus daugelio šalių ekonomiką destabilizavusiai finansų krizei, dar labiau išaugo. Svarbu spręsti šią problemą, kadangi visi ekonominės veiklos vykdytojai patiria finansines šio reiškinio pasekmes; įmonės, ypač MVL, nusilpo dėl nemokiais tapusių klientų nesumokėtų skolų.

⁽¹⁾ COM(2013) 83 final; EESRK nuomonė „Socialinių investicijų dokumentų rinkinys“, pranešėjas O. Röpke (OL C 271, 2013 9 19, p. 91).

⁽²⁾ Europos centrinis bankas, 2013 m. Eurosistemos tyrimas dėl namų ūkių finansų ir vartojimo: pirmosios bangos rezultatai, *Statistics Paper Series*, 2013 m. balandžio mėn., p. 57–71.

⁽³⁾ Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas, 2013 m. Labai didelis namų ūkių išskolinimas ES: neoficialių paskolų vaidmuo, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas.

⁽⁴⁾ Senato dokumentas „Didelio išskolinimo problemos sprendimas“. Europos reikalų skyrius. 1998 m. balandžio mėn.

2.8 Ši problema šiuo metu kelia dar didesnę nerimą, kadangi ji užklumpa skurdžius dirbančiuosius, bedarbius, kurie yra sukaupę nesumokėtų sąskaitų už būtinas paslaugas, pavyzdžiui, energiją, vandenį, draudimą ir telefono ryšį arba vėluoja mokėti nuomos mokesčių, vidurinėsios klasės gyventojus dėl kokio nors įvykio jų gyvenime, taip pat pensininkus, kurių pensijos sumažintos dėl vykdomos taupymo politikos arba kurie finansiškai remia savo artimuosius⁽⁵⁾. Labai didelio išskolinimo priežastys nustatytos. Tai nedarbas, mažų garantijų darbas, tam tikros šeiminės aplinkybės. Akivaizdu, kad sunkiausia nepilnų šeimų padėtis. Ją tam tikrais atvejais gali lemti gyvenimo aplinkybės, skyrybos, separacija, mirtis, liga arba negalia, susijusi su didelėmis sveikatos priežiūros išlaidomis. Kai kuriose valstybėse narėse labai didelis registracijos į universitetus mokesčiai taip pat yra viena iš didelio jaunimo išskolinimo priežasčių.

2.9 Neseniai išaugęs labai didelis išskolinimas apima ir kitą sociologinę kategoriją – vidurinėsios klasės asmenis, kurie neteko darbo ir privalo mokėti didelius nekilnojamojo turto mokesčius už būstą, neturėdami perspektyvos greitai rasti naują darbą.

2.10 Taigi, tarp išskolinusių asmenų kategorijų ir pačiose kategorijose didelio išskolinimo priežastys ir pasekmės labai skiriasi.

2.11 Didelio išskolinimo pavojų sustiprina asimetrija tarp pajamų didėjimo ir pragyvenimo išlaidų augimo. Pastarąjį lemia gyvenimo būdo pokyčiai, nacionalinės griežto taupymo priemonės, kylančios kainos už kasdienes paslaugas, pavyzdžiui, energiją, būstą, elektroninius ryšius, telefono paslaugas, transportą, taip pat finansinės išlaidos.

2.12 Pertekliaus visuomenėje labai didelį išskolinimą dažnai taip pat lemia kreditai siekiant kompensuoti pajamų trūkumą, įsigyti prekių ir paslaugų. Jais naudotis skatina agresyvios ir klaidinančios reklamos kampanijos. Todėl reikėtų pažymėti, kad blogiausia yra išskolinusių pažeidžiamųjų asmenų padėtis, kadangi būdami nepakankamai mokūs jei negali naudotis visomis kredito formomis. Šios visuomenės grupės raginamos naudotis brangiausiomis grynųjų pinigų paskolų tipo formulėmis, kurios dažna susietos su įvairių veiklos vykdytojų už labai dideles palūkanas išduodamomis kortelėmis.

2.13 Dažnai tokio pobūdžio kredito kortelės paštu atsiunčiamos į namus su priedu, pavyzdžiui, *sveikiname laimėjus paskolą be palūkanų*, nesilaikant vartotojo informavimo ir apsaugos taisyklių. EESRK prašo griežtai reglamentuoti tokių kortelių galiojimo trukmę ir didžiausią naudojimo sumą⁽⁶⁾.

2.14 Ypatingą dėmesį derėtų skirti nekilnojamojo turto ir vartojimo kredito palūkanoms. Kai kurios paskolos suteikiamos už kintamas, neribotas palūkanas, kurios dėl padėties rinkoje gali labai smarkiai pasikeisti.

2.15 Kartais, teisinantis tuo, kad siekiama užtikrinti namų ūkių mokumą, pasitaiko, kad kai kurios paskolos teikiamos už progresyviai didėjančias palūkanas, tikintis, kad didės ir pajamos, kurios dėl tam tikrose šalyse atlyginimams taikomų viršutinių ribų ar net atlyginimų mažinimo krizės sąlygomis taip ir nepadidėja.

2.16 Be to, kadangi ši sritis nesuderinta Europos lygmeniu, kai kuriose valstybėse narėse palūkanų dydis nėra reguliuojamas.

2.17 Tam tikriems labai išskolinusiems namų ūkiams, turintiems nesumokėtų skolų ar grąžintinų paskolų, gresia didesnis socialinės atskirties pavojus. Jiems gali būti nutrauktas pagrindinių paslaugų teikimas, jie gali būti iškraustyti iš būsto, dėl šio neužtikrintumo jiems gali iškilti kliūčių prireikus sveikatos priežiūros paslaugų. Pavyzdžiui, 2012 m. Ispanijoje buvo daugiau nei 75 000 labai išskolinusių gyventojų, t. y. 16,7 proc. daugiau nei 2011 m.⁽⁷⁾

2.18 Nors labai didelio išskolinimo priežastys valstybėse narėse skiriasi, iš principo galima sutarti dėl pagrindinių šio reiškinio priežasčių. Tik nėra būdų deramai tiksliai įvertinti padėtį Europos lygmeniu, kaip pabrėžta ankstesnėse Komiteto nuomonėse⁽⁸⁾. Iš tiesų nėra jokios informacijos Europos mastu. Be to, visų pirma reikėtų susitarti, kas vadinama „labai dideliu išskolinimu“ ir kokiais kriterijais bei metodais jį vertinti.

⁽⁵⁾ Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas, 2013 m, op. cit.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva dėl vartotojų ir namų ūkių galimybės gauti kreditą. Piktnaudžiavimo atvejai (OL C 18, 2011 1 19, p. 24).

⁽⁷⁾ L'Expansion.com (AFP), 2013 3 22.

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „Kreditai ir socialinė atskirtis pasiturinčioje visuomenėje“, pranešėjas J. Pegado Liz (OL C 44, 2008 2 16, p. 74).

2.19 Komitetas jau atkreipė į tai dėmesį ir rekomendavo parengti žaliąją knygą pateikiant veiklos sprendimų ir pradėti e. konsultacijas.

2.20 Todėl EESRK pageidautų, kad Europos lygmeniu būtų parengta bendra darbinė labai didelio išiskolinimo apibrėžtis ir kad ji būtų grindžiama faktu, jog vartotojas negali susidoroti su visomis savo skolomis, koks bebūtų jų ir išipareigojimų pobūdis. Nesant apibrėžties, kuri padėtų tiksliai įvertinti šį įvairialypį reiškinį, valstybių veiksmai gali būti beprasmingi.

2.21 Komitetas remia pasiūlymą nepanaudojant papildomų biudžeto lėšų įsteigti Europos labai didelio išiskolinimo observatoriją, kuri apjungtų jau sukauptą ir veiksmingą nacionalinio lygmens praktiką.

2.22 Galiausiai EESRK mano, kad šią problemą reikėtų spręsti iš anksto, užtikrinant finansinį švietimą, kadangi tai būtina priemonė atsakingam ir kontroliuojamam vartojimui ugdyti.

3. Bendra darbinė labai didelio išiskolinimo apibrėžtis

3.1 Remiantis 2008 m. vasario mėn. paskelbtu tyrimu⁽⁹⁾, kuriame pateikiama apibrėžčių ir priemonių, priimtų labai didelio išiskolinimo problemoms spręsti aštuoniolikoje valstybių narių ir vienoje Europos laisvosios prekybos asociacijos šalyje⁽¹⁰⁾, bendra apžvalga, nėra bendro sutarimo dėl labai didelio išiskolinimo apibrėžties, kadangi šis reiškinys suprantamas skirtingai.

3.2 Europos Komisijos Sveikatos ir vartotojų reikalų generalinio direktorato prašymu parengtoje 2013 m. statistinėje analizėje pabrėžiama, kad labai didelis išiskolinimas yra sudėtingas, įvairialypis ir kintantis reiškinys⁽¹¹⁾.

3.3 Europos Taryba⁽¹²⁾ taip pat yra atkreipusi dėmesį į tai, kad šis reiškinys gali būti susijęs su paskolos grąžinimu ir nuolatinėmis problemomis apmokėti sąskaitas.

3.4 Iš įvairių šaltinių matyti, kad daugeliu atvejų matavimo vienetas – namų ūkis. Beveik pusė nacionalinių apibrėžčių siejama su išiskolinimo trukme arba jo struktūriniu pobūdžiu. Daugumoje jų nurodomas gebėjimas laikytis sutartinių išipareigojimų.

3.5 Taigi kai kurie iš šių bendrų veiksmų gali būti bendru pagrindu.

3.6 EESRK mano, kad bendroje darbinėje labai didelio išiskolinimo apibrėžtyje turi būti atsižvelgta į šiuos veiksmus:

— namų ūkį, kaip svarbų labai didelio išiskolinimo matavimo vienetą⁽¹³⁾,

— sutartinius finansinius išipareigojimus. Jie apima būsto, vartojimo kreditą, sąskaitas už telefono ir skaitmeninių ryši, pagrindines paslaugas (vanduo, šildymas, elektra, sveikatos priežiūra ir pan.), būsto nuomą, einamąsias išlaidas (maisto produktai, transportas, mokslas),

— neformalus išipareigojimai šeimai arba bendruomenei. EESRK pabrėžia, kad labai svarbu atsižvelgti į šį kriterijų, kadangi kalbant apie labai didelio išiskolinimo reiškinį jis tampa vis svarbesnis.

⁽⁹⁾ *Towards a common operational European definition of over-indebtedness*, Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato prašymu tyrimą atliko OEE (angl. *European Savings Institute*), CEPS (Europos politikos studijų centras) ir FRC (*Personal Finance Research Centee, University of Bristol*).

⁽¹⁰⁾ Vokietija, Austrija, Belgija, Bulgarija, Ispanija, Suomija, Prancūzija, Graikija, Airija, Italija, Lietuva, Liuksemburgas, Nyderlandai, Lenkija, Portugalija, Čekijos Respublika, Jungtinė Karalystė, Švedija ir Norvegija.

⁽¹¹⁾ *The over-indebtedness of European households: updated mapping of the situation, nature and causes, effects and initiatives for alleviating its impact*. Civic Consulting of the Consumer Policy Evaluation Consortium (CPEC), 2013 1 17.

⁽¹²⁾ Ministrų Tarybos rekomendacija Rec(2007)8 valstybėms narėms dėl teisinių skolos problemų sprendimų. Europos Taryba, 2007 6 20.

⁽¹³⁾ Ši apibrėžtis pateikta Europos sąskaitų sistemos ESA 95 metodologijoje.

- negalėjimą mokėti. Labai išskolines namų ūkis neturi lėšų einamosioms išlaidoms ir negali vykdyti savo sutartinių ir neformalių įsipareigojimų,
- struktūrinį išskolinimą. Tai laiko kriterijus, skirtas spręsti turimas nuolatinės finansines problemas.
- deramą gyvenimo lygį. Namų ūkis turi būti pajėgus laikytis savo sutartinių ir neformalių finansinių įsipareigojimų nemažindamas minimalių gyvenimo išlaidų, kad išlaikytų savo gyvenimo lygį,
- nemokumą. Namų ūkis negali pagerinti savo finansinės padėties pasitelkdamas savo finansinį ir nefinansinį turtą.

4. Labai didelio išskolinimo prevencija

4.1 Finansinis švietimas ir atsakingas vartojimas

4.1.1 Vien tik įvedus teisinę priemonę labai didelio išskolinimo problemoms spręsti nepavyks sumažinti didelio išskolinimo atvejų. Būtina laikytis kompleksinio požiūrio. Turi būti įgyvendinamos prevencinės priemonės siekiant kiek įmanoma išvengti didelio išskolinimo.

4.1.2 Poreikis užtikrinti finansinį švietimą – dažna finansinių įstaigų diskusijų tema, tačiau tam neskiriami reikiami ištekliai. Norint tuo įsitikinti, pakanka palyginti reklamai ir finansiniam švietimui skiriamas sumas.

4.1.3 Tarp rekomenduojamų priemonių EESRK jau yra nurodęs poreikį vykdyti švietimą apie tvarų vartojimą⁽¹⁴⁾. Komitetas mano, kad finansinis švietimas yra būtinas, kadangi jis padeda tinkamai valdyti asmeninį biudžetą ir išvengti didelio išskolinimo.

4.1.4 EESRK pabrėžia, kad nei vienoje iš pirmiau minėtų aštuoniolikos valstybių narių prevencinio švietimo nevykdo vienas paslaugų teikėjas. Komitetas norėtų, kad Europos Sąjunga įdiegtų skelbiamus tikslus atitinkančią švietimo sistemą.

4.1.5 Jis prašo finansinį švietimą įtraukti į mokyklų mokymo programas. Šiuo požiūriu atkreipia dėmesį į tai, kad mokymas turi būti pritaikomas atsižvelgiant į adresatų amžių ir žinias, kad atitiktų jų poreikius.

4.1.6 Komisija taip pat turėtų skatinti valstybes nares numatyti nacionalines finansinio švietimo programas, kurias vykdytų mokytojai arba viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės subjektai, ir geriau informuoti apie Europos lygmeniu esamas priemones.

4.1.7 EESRK mano, kad būtina stiprinti informavimo ir viešinimo kampanijas finansų tema, kad švietimas pasiektų visas visuomenės grupes. Tokias kampanijas, Komiteto manymu, turi organizuoti įvairūs socialiniai ir ekonominiai dalyviai, valdžios institucijos, NVO, profesinės federacijos, vartotojų federacijos. Siekiant bendro intereso iš esmės reikia pasinaudoti įvairių informacijos šaltinių papildomumu. Beje, kai kurios piliečiams prieinamos programos parengusios šalys pripažįsta tokios informacijos poreikį.

4.1.8 Komiteto manymu, taip pat svarbu, kad asmenys, norintys nuolat lengvai gauti informaciją, patarimus, pagalbą valdyti biudžetą arba spręsti problemas, su kuriomis jie gali susidurti savo kredito įstaigoje ar bendraudami su paslaugų teikėju ar administracija, turėtų tokią galimybę. Šiuo požiūriu Komitetas mano, kad būtina remti gerai piliečių poreikius išmanančių ir jiems padedančių vartotojų asociacijų jau atliktą darbą tiek organizuojant informacinius susitikimus, tiek nemokamai bendraujant su susijusiais asmenimis ir jiems padedant, bei šia patirtimi pasinaudoti.

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė dėl Finansinio švietimo ir atsakingo finansinių produktų vartojimo, pranešėjas Trias Pinto (OL C 318, 2011 10 29, p. 24).

4.1.9 Galiausiai įsiskolinimo negalima valdyti nesilaikant teisės aktų dėl vartojimo, būsto kredito ir nesąžiningos komercinės veiklos (nesąžiningos sąlygos, klaidinanti reklama, agresyvi rinkodara) ⁽¹⁵⁾ nuostatų formos ir turinio.

4.2 *Užkirsti kelią labai dideliame įsiskolinimui skatinant atsakingą skolinimą ir taikant atgrasančias sankcijas sektoriaus darbuotojams už įpareigojimų teikti informaciją pažeidimą*

4.2.1 Sektoriaus darbuotojai turi atsakingai elgtis jau skelbdami pasiūlymus ir reklamos tekstus, taip pat teikdami patarimus ir paaiškinimus paskolos sutartis sudarantiems vartotojams. Būtina atsižvelgti į kiekvieno asmens individualius poreikius ir tenka apgailestauti, kad iki šiol tokia elgsena netapo įprasta praktika nepaisant galiojančių teisės aktų ir daugelyje šalių priimtų elgesio kodeksų. Kalbant apie paskolas užsienio valiuta, susijusią riziką, taip pat apie paskolą laiduojantį asmenį ar sutuoktinį, kurie netiesiogiai prisiima įsipareigojimus, finansinių produktų skaidrumas ir informacijos aiškumas turi tapti taisykle neatsižvelgiant į tai, kokia priemonė bus naudojama.

4.2.2 EESRK pritaria sąvokai „atsakingas skolinimas“, kadangi pagal ją atsakomybė tenka visoms sutartį sudarančioms šalims ⁽¹⁶⁾. Registras užtikrinama paskolų teikimo kontrolė taip pat prisideda prie atsakingo skolinimo įtvirtinimo.

4.2.3 Susiklosčius sudėtingoms aplinkybėms, EESRK mano, kad ypatingas dėmesys turi būti skiriamas asmens duomenų tvarkymui.

4.3 *Apsaugoti nuo labai didelio įsiskolinimo nustatant taisykles kredito sutartims ir ypač kredito sektoriaus darbuotojams*

4.3.1 Direktyvoje 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ⁽¹⁷⁾ valstybės narės įpareigojamos taikyti reikalavimą kreditoriams ar kredito tarpininkams savo reklamos skelbimuose teikti aiškią informaciją vartotojui, kad jis galėtų palyginti pasiūlymus; direktyvoje taip pat nurodoma, kokius svarbiausius finansinius duomenis būtina įtraukti į sutartį.

4.3.2 Šios direktyvos, kuria siekiama užtikrinti vartotojo informavimą, nepakanka siekiant užkirsti kelią per dideliems įsiskolinimams.

4.3.3 Veiksminguose šių sritį reglamentuojančiuose teisės aktuose turi būti numatytos sektoriaus darbuotojų ir vartotojų švietimo priemonės.

4.3.4 Kai kurios valstybės narės taiko daugiau priemonių, nei numatyta minėtoje direktyvoje, pavyzdžiui, reikalavimą vartojimo kredito sutartyje įspėti vartotoją dėl tam tikrų piktnaudžiavimo atvejų ar jam priminti teisę gauti išsamią amortizavimo lentelę.

4.3.5 EESRK prašo parengti griežtesnius ir platesni užmojo reikalavimus nustatant teisės aktą nei Direktyva 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos ⁽¹⁸⁾ ir uždrausti tam tikros formos klaidinančią ar neteisėną reklamą, visų pirma kai ja kreipiamasi į pažeidžiamus ar jau nepajėgiančius grąžinti skolų vartotojus ⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁵⁾ Šie klausimai nagrinėjami Direktyvoje 2011/83/ES dėl vartotojų teisių (OL L 304, 2011 11 22, p. 64).

⁽¹⁶⁾ OL C 44, 2008 2 16, p. 74 ir OL C 318, 2011 10 29, p. 24.

⁽¹⁷⁾ OL L 133, 2008 5 22, p. 66.

⁽¹⁸⁾ OL L 376, 2006 12 27, p. 21.

⁽¹⁹⁾ Reklamos, siūlančios „paskolas be palūkanų“, paskolas net „vykstant bylinėjimusi“ ar „net jei esi nacionalinio banko registre“, reklamos, kuriomis klaidinančiai siūloma „sugrupuoti“ jau sudarytas kredito sutartis ar kuriomis bandoma suvilioti greitai ir lengvai suteikiamais kreditais.

4.4 Kovoti su piktnaudžiavimu aukštomis palūkanų normomis

4.4.1 Europos vartotojai būtų geriau apsaugoti, jei būtų nustatyta Europos palūkanų normų sistema. Svarbiausia kovos su piktnaudžiavimu palūkanų normomis priemonė – tai nustatyti maksimalią procentinę bendros kredito sumos dalį, apimančią visas palūkanas ir su sutartimi susijusias išlaidas taikant žinomą metodą, pagal kurį skaičiuojama bendra kredito kainos metinė norma, kuri priklauso nuo kredito tipo ir paskolos sumos.

4.4.2 Šioje srityje padėtis Europos valstybėse labai skirtinga⁽²⁰⁾.

4.4.3 Paprastai fiziniams asmenims taikomos kredito apsaugos priemonės, tačiau kai kuriose šalyse kreditų įmonėms palūkanų normų nustatymo sistemos visiškai liberalizuotos. Tik Prancūzijoje ir Italijoje šios sistemos yra kontroliuojamos.

4.4.4 Daugelyje valstybių palūkanų normų nustatymo kontrolė vykdoma remiantis ne teisės normomis, o teismų praktika. Tai pasakytina apie Didžiąją Britaniją ir Ispaniją.

4.4.5 Vokietijoje teismai piktnaudžiavimo aukštomis palūkanų normomis atvejus vertina remdamiesi kiekvieną mėnesį Vokietijos banko skelbiamu palūkanų normos rinkoje vidurkiu. Skirtumas laikomas labai dideliu, jei palūkanų norma dvigubai viršija rinkos vidurkį.

4.4.6 Italijoje, kaip ir Prancūzijoje, palūkanų normos reguliuojamos įstatymu. Maksimali palūkanų norma peržiūrima kiekvieną ketvirtį. Tačiau palūkanų norma laikoma perviršyta, jei ji yra daugiau kaip 50 proc. didesnė už bankų taikomą palūkanų normos vidurkį.

5. Labai didelio išiskolinimo problemos sprendimas

5.1 Daugelyje valstybių narių sukurtos teisinės procedūros labai dideliame išiskolinime suvaldyti. Nors ir nėra palyginamųjų ar statistinių 28 valstybių narių teisės aktų tyrimų, remiantis turimais duomenimis galima daryti išvadą, kad bendras labai didelio išiskolinimo problemos sprendimo tikslas – padėti namų ūkiams išvengti socialinės atskirties ir suteikti jiems galimybę, kai tai įmanoma, mokėti skolas pagal savo pajėgumus. Kai kuriose sistemose numatytas dalinis arba visiškas skolos nurašymas, kai labai daug išiskolinusio asmens padėtis yra nepataisoma. Taip jam suteikiama dar viena galimybė.

5.2 Įmonių bankroto teisėje, dėl kurios EESRK yra parengęs nuomonę, numatytas įdomus šio problemos sprendimo būdas⁽²¹⁾.

5.3 Daugumoje Europos valstybių sukurtos labai didelio išiskolinimo atvejams taikomos teisminės procedūros, kurios skiriasi pagal skolų pobūdį ir paskolų suteikimo sąlygas.

5.3.1 Pagal šias procedūras teisėjas gali įpareigoti labai daug išiskolinusius asmenis laikytis skolos mokėjimo skoliniojo plano. Prieš priimant sprendimą paprastai vyksta „draugiškos“ derybos, kurių metu įvairios šalys bando susitarti dėl preliminarus skolos mokėjimo plano ir, jei pavyksta sutarimą pasiekti, planas pateikiamas teisėjui patvirtinti⁽²²⁾.

⁽²⁰⁾ Vartotojų kodekso L313-3 straipsnis. Prancūzijoje piktnaudžiavimas aukštomis palūkanų normomis yra nusikaltimas, už kurį gali būti skiriama laisvės atėmimo iki dvejų metų bausmė ir 45 000 eurų bauda arba viena iš šių dviejų sankcijų. Be to, permoka turi būti grąžinama ir pridedama prie grąžintinos kredito sumos. Jei kreditas tuo laikotarpiu buvo išmokėtas, skoliniojas turi grąžinti neteisėtai gautų pinigų sumą su palūkanomis. Kiekvienai finansavimo kategorijai yra maksimali palūkanų norma. Kiekvieną metų ketvirtį Prancūzijos bankas nustato maksimalią palūkanų normą, kuri skelbiama oficialiame leidinyje.

⁽²¹⁾ EESRK nuomonė „Bankroto bylos“, pranešėjas Pedro Augusto Almeida Freire (OL C 271, 2013 9 19, p. 55).

⁽²²⁾ Tokia galimybė įtraukta į teisminę procedūrą ir taikoma atsižvelgiant į teismo sprendimą dėl leidimo ją taikyti (Prancūzijoje, Belgijoje) arba yra atskira privaloma išankstinė procedūra ir nėra teisminės procedūros dalis (Nyderlanduose).

5.3.2 Be teisėjo sprendimo, pagal šias procedūras gali būti numatyta skirti teismo tarpininką (Belgijoje – skolų susigrąžinimo tarpininkas, Nyderlanduose – teismo administratorius), kuriam pavesta surinkti skolinių įsipareigojimų dokumentus, juos patikrinti, surinkti informaciją apie įsiskolinusių asmenų gyvenimo sąlygas ir turtą, prireikus nustatyti, kokios pajamos būtinos šių asmenų einamosioms išlaidoms, užtikrinti, kad likusi pajamų dalis bus skirta atsiskaitymui su kreditoriais, parduoti dalį turto, parengti skolos mokėjimo planą, kontroliuoti jo vykdymą ir stebėti, ar įsiskolinusieji asmenys jį sąžiningai vykdo⁽²³⁾.

5.3.3 Šiuo klausimu EESRK pabrėžia, kad Europoje reikėtų laikytis nuostatos: gyvybiškai svarbus turtas negali būti areštuojamas ir parduodamas už mažą kainą.

5.3.4 Daugeliu atveju prasidėjus procedūrai užtikrinimo priemonių neturintis kreditorius negali tęsti turto ar pajamų išieškojimo iš skolininkų, dėl kurių pradėta procedūra. Skolininkai, suprantama, negali dar labiau įsiskolinti, nes gali prarasti galimybę pasinaudoti skolų suregulavimo procedūra.

5.3.5 Komitetas mano, kad šių procedūrų suvienodinimas padėtų apsaugoti vartotojus nuo socialinės atskirties pavojaus, tačiau šios procedūros turi būti greitos, paprastos ir nemokamos įsiskolinusiems asmenims, kurių padėtis ir taip jau sudėtinga.

5.3.6 Be to, prasidėjus procedūrai turėtų būti sustabdytas teismo bylos nagrinėjimas, kad kreditoriai negalėtų daryti spaudimo.

5.3.7 EESRK atkreipia dėmesį, kad būtina numatyti laiko skoloms patikrinti siekiant užtikrinti įvairių šalių teises.

5.3.8 Komitetas pabrėžia, kad kai kuriose šalyse su pagrindine gyvenamąja vieta susijusių skolų atvejai nagrinėjami atskira tvarka, kad būtų išvengta šeimų iškeldinimo iš jų būsto. Jis pritaria tokiai tvarkai ir mano, kad ji turėtų būti taikoma sistemingai siekiant išvengti šeimų socialinės atskirties, nes tai yra vienas svarbiausių visuomenės interesų.

5.3.9 Komitetas siūlo ypač sudėtingais įsiskolinimo atvejais, siekiant išvengti socialinės atskirties pavojaus, numatyti dalinį arba visišką skolos nurašymą.

5.3.10 EESRK mano, kad vykdant labai didelio įsiskolinimo atvejams taikomą procedūrą neturėtų būti sustabdomos galimybės naudotis būtiniausiomis banko paslaugomis, kadangi jos būtinos ekonominiam ir socialiniam gyvenimui.

5.3.11 Komitetas pabrėžia, kad turi būti skiriama pakankamai išteklių šioms priemonėms įgyvendinti, kad kiekvieną atvejį būtų galima nagrinėti individualiai. Todėl mano, kad būtų naudinga sukurti pagalbos sistemą ir padėti žmonėms, kuriems reikia pagalbos.

6. Užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį siekiant prisidėti prie bendrosios rinkos stiprinimo

6.1 EESRK mano, kad siekiant šio tikslo ir dar stipresnės bendrosios rinkos visose valstybėse narėse turi būti nustatyta vienoda procedūra, grindžiama Pagrindinių teisių chartija, SESV 114 ir netgi SESV 81 straipsniu ir remiantis svarbiausiais principais, kuriuos Komisija galėtų apibrėžti direktyvoje atsižvelgdama į toliau pateikiamas pastabas.

6.2 Komitetas pabrėžia, kad dalis pasiūlytų veiksmų jau įgyvendinama kai kuriose valstybėse ir kad reikėtų juos įgyvendinti platesniu mastu.

⁽²³⁾ Kartais tokios funkcijos nėra aiškiai apibrėžtos, tačiau dalį jų vykdo viena iš administracijos struktūrų (pvz., Prancūzijoje viena iš departamento komisijų).

6.3 Pagalbos priemonės labai daug įsiskolinusiems asmenims

6.3.1 Konsultavimas finansinių paslaugų ir vartojimo klausimais, bankų ir kredito įstaigų įpareigojimas teikti konsultacijas, taip pat pagalba biudžeto valdymo klausimais dažnai yra nepakankamos ar įsiskolinusių asmenų poreikių neatitinkančios priemonės. Nacionalinės valdžios institucijos turėtų sunkumų turintiems asmenims teikti socialinės pagalbos paslaugas; tai leistų skubiai padėti ar užtikrinti nemokamą teisinę pagalbą jos prašantiems asmenims. Valstybės narės galėtų paremti vartotojų apsaugos asociacijų teikiamą teisinę pagalbą ir oficialiai ją įteisinti.

6.3.2 Būtų galima numatyti teikti socialinę pagalbą ypač sudėtingais didelio įsiskolinimo atvejais, kad asmuo galėtų sumokėti už suvartotą elektros energiją ir dujas, būstą, maitintis, naudotis sveikatos paslaugomis, išmokėti kreditoriams skolas ar bent jų dalį.

6.3.3 Be to, turėtų būti sukurtas mechanizmas, kuris leistų įvertinti konkrečių įsiskolinusių asmenų padėtį, patikrinti, ar sumos, kurias reikalaujama sumokėti, yra nustatytos teisėtai, derėtis su kreditoriais dėl skolos išmokėjimo plano ar padėtų spręsti kitus klausimus, pavyzdžiui, pasirengti teismo procedūroms, informuoti piliečius apie jų teises ir pareigas.

7. Labai didelių įsiskolinimų observatorija

7.1 EESRK siūlo įsteigti Europos labai didelių įsiskolinimų observatoriją nepanaudojant papildomų biudžeto lėšų. Ši observatorija veiklą vykdytų remdamasi jau veikiančiomis nacionalinėmis sistemomis ir padėtų išspręsti patikimų šiuo metu trūkstančių statistinių duomenų problemą, taip pat išsamiai ištirti labai didelio įsiskolinimo priežastis, nustatyti su šia problema susiduriančių asmenų kategorijas, palyginti padėtį ir šios problemos sprendimo priemones valstybėse narėse, įvertinti šio reiškinio raidą.

7.2 Observatorijos veiklą galėtų papildyti tinklas, kuriame galėtų dalyvauti ir keistis gerąją patirtimi visi suinteresuotieji subjektai.

7.3 Siekiant spręsti labai didelio vartotojų įsiskolinimo problemą ir užkirsti kelią socialiniai atskirčiai būtinas kompleksinis požiūris. Neįmanoma veiksmingai spręsti šios problemos atskirais ir Europos lygmeniu nesuderintais veiksmais. Būtinai dar glaudesnis vartotojų, viešosios valdžios institucijų ir įmonių bendradarbiavimas, kad būtų sukurti daugiau galimybių suteikiantys ir veiksmingesni problemos sprendimo metodai.

7.4 Observatoriją galėtų sudaryti už atskirus klausimus – duomenų rinkimą, esamas teisinės sistemas, informavimą ir švietimą – atsakingi padaliniai.

7.5 Observatorijos nariais galėtų būti viešojo ir privataus sektorių atstovai. Privačiam sektoriui galėtų atstovauti nacionalinių ir Europos profesinių ir vartotojų asociacijų nariai, dirbantys įvairiuose ekonominės veiklos sektoriuose ir įvairiose geografinėse vietovėse, dalyvaujantis sprendžiant labai didelio įsiskolinimo problemas. Jie aktyviai dalyvautų observatorijos padalinių veikloje, pavyzdžiui, konkrečius klausimus sprendžiančiose darbo grupėse.

7.6 Viešajam sektoriui atstovautų valstybių narių paskirti nacionaliniai ekspertai, palaikantys ryšius su privačiuoju sektoriumi ir turintys patirties didelio įsiskolinimo klausimais bei vartotojų apsaugos srityje. Nacionaliniai atstovai taip pat turėtų būti įgiję patirties visuomenės informavimo srityje.

2014 m. balandžio 29 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

III

*(Parengiamieji aktai)***EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS****498-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2014 M. BALANDŽIO 29–30 D.****Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dėl Europos pramonės atgimimo“***COM(2014) 14 final**(2014/C 311/07)*Pranešėja **Ulla Sirkeinen**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. sausio 28 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dėl Europos pramonės atgimimo“

COM(2014) 14 final.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. kovo 31 d. priėmė savo nuomonę.

498-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 139 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina komunikatą dėl Europos pramonės atgimimo ir daro išvadas, kad:

- iššūkių, su kuriais susiduria Europos pramonė, nemažėja, o be konkurencingos pramoninės bazės Europa neužtikrins augimo ir darbo vietų kūrimo;
- reikia tvirtesnių pasiūlymų dėl ES pramonės politikos norint įtikinti įmones investuoti šiame regione;
- ekologiška ir įtrauki ekonomika bus vienas svarbiausių artimiausių metų uždaviny;
- pagrindinis ES vaidmuo pramonės politikos srityje yra integruoti politikos sritis ir skleisti geriausios praktikos pavyzdžius;
- pagrindinis valstybių narių vaidmuo yra užtikrinti, kad žinių, informacijos, transporto ir energetikos infrastruktūra veiktų sklandžiai ir veiksmingai;

- komunikatas atskleidžia daug nebaigtų darbų ir jame pabrėžiama įgyvendinimo ES ir valstybių narių lygiu būtinybė;
- Komisija pabrėžia, kaip svarbu Europos pramonę integruoti į tarptautines vertės grandines.

1.2 EESRK rekomenduoja atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams paremti komunikate išdėstytas pastabas ir pasiūlymus ir nedelsiant juos įgyvendinti.

1.3 Be to, EESRK rekomenduoja:

- iki 2020 m. 20 proc. padidinti pramonės indėlį į BVP papildyti kokybiniais aspektais, visų pirma siekiant geresnių veiklos pridėtinės vertės rodiklių tarptautiniu lygiu;
- tikslą pereiti prie ekologiškos Europos pramonės susieti su tvirtu siekiu kurti naujesnėmis technologijomis ir žiniomis pagrįstus, didesnės pridėtinės vertės, konkurencingesnius pramonės ir paslaugų sektorius;
- kad svarbus Europos pramonės politikos tikslas turėtų būti padidinti Europos bendrovių galimybes užimti pagrindines pozicijas tarptautiniuose vertės tinkluose ir kaip galima padidinti Europai atitenkančią pridėtinę vertę;
- daugiau dėmesio skirti paslaugų vaidmeniui ir formuoti atitinkamą politiką, visų pirma dėl savarankiškų, žiniomis pagrįstų paslaugų ir dėl jų kaip našumo visuose verslo sektoriuose varomosios jėgos potencialo;
- kad, siekiant užtikrinti sveiką konkurenciją, kad būtų skatinamos inovacijos, ES konkurencijos ir valstybės pagalbos politika turėtų padėti įmonėms toliau siekti ES augimo tikslų, ypač padėti sugrąžinti darbo vietas, neiškreipiant konkurencijos; reikėtų siekti užtikrinti vienodas sąlygas visame pasaulyje;
- kad visi suinteresuotieji subjektai, įskaitant darbuotojus ir darbdavius, dalyvautų kuriant palankią, nuspėjamą aplinką pramonei, įgyvendinant regionines iniciatyvas;
- sustiprinti ES mikroekonomikos politikos valdymo struktūras Europos Vadovų Tarybai užimant aiškią vadovavimo poziciją, Konkurencingumo tarybai atidžiai išnagrinėjant kitų Tarybos sudėčių sprendimus konkurencingumo klausimais, o Komisijai organizuojant veiksmingą politikos pasiūlymų įtraukimą;
- ES inovacijų finansavimą nuosekliai nukreipti į šešias Komisijos nustatytas tarpusavyje susijusias sritis, atsižvelgiant į naujas sudėtingas technologijas, pavyzdžiui, didelius duomenų kiekius, robotiką ir 3D spausdinimą; ir
- imtis visų įmanomų priemonių sumažinti Europos energijos kainas.

2. Išanga

2.1 Ekonomikos krizė parodė **pramonės svarbą ekonomikos stabilumui, užimtumui, inovacijoms ir Europos ekonomikos rezultatams** tarptautiniu mastu. Pramonei tenka daugiau nei 80 proc. Europos eksporto ir 80 proc. privačių mokslinių tyrimų bei inovacijų. Apie 15 proc. darbo vietų ES yra pramonės sektoriuje, be to, kiekviena darbo vieta pramonės sektoriuje sukuria dar 1,5–2 darbo vietas kituose sektoriuose. Be to, darbo vietoms pramonėje dabar reikia aukštos kvalifikacijos darbuotojų, o jų darbo užmokestis yra didesnis už vidutinį. Pramonė yra ne tikslas, o priemonė, padedanti išlaikyti užimtumo ir pakankamą gyvenimo lygį.

2.2 ES pramonė vis dar sukuria didelį pasaulio prekybos pagamintais produktais perviršį ir pirmauja pasaulyje tvarumo srityje. Tačiau, kaip rodo 2013 m. Europos konkurencingumo ataskaita, pastarąjį dešimtmetį **Europos pramonės dalis pasaulinės pramonės produkcijos apimties požiūriu mažėjo**. Vėl padidėjo našumo atotrūkis, palyginti su JAV. Po dalinio atsigavimo 2009–2011 m. laikotarpiu, ES BVP pramonės dalis ir vėl sumažėjo iki 15,1 proc. – ji kur kas mažesnė nei 20 proc. iki 2020 m. tikslas. Nuo 2008 m. prarasta 3,5 mln. darbo vietų. Tačiau padėtis įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi.

2.3 Pramonės politika iš tikrųjų yra viena iš strategijos „Europa 2020“ pavyzdinių iniciatyvų. EESRK parengė **nuomones dėl 2010 m. ir 2012 m. pagrindinių Komisijos pasiūlymų** ⁽¹⁾ ir parengė keletą kitų nuomonių projektų dėl įvairių pramonės politikos aspektų, įskaitant EESRK konsultacinio pramonės permainų komiteto (CCIC) atliktą sektorių analizę ⁽²⁾; Komitetas neseniai parengė nuomonių projektus dėl pramonės veiklos perkėlimo ir jaunimo galimybių įsidarbinti. Ši nuomonė yra pagrįsta ankstesnėmis nuomonėmis ir jas papildo.

2.4 **Komisijos komunikate** nustatomi pagrindiniai Komisijos pramonės politikos prioritetai; tai – indėlis į 2014 m. kovo mėn. planuojamą Europos Tarybos diskusiją dėl pramonės politikos. Jame pateikiama **jau atliktų veiksmų apžvalga ir siūloma keletas naujų priemonių**, kad šie prioritetai būtų įgyvendinti sparčiau. Komunikate teigiama, kad pramonės politika ir kitos ES politikos sritys tampa vis labiau integruotos ir nurodoma, kodėl ši integracijos procesą reikėtų tęsti.

3. Bendrosios pastabos

3.1 **EESRK palankiai vertina Komisijos komunikatą**, paskelbtą ekonomikos krizės ir didėjančio susirūpinimo dėl Europos pramonės konkurencingumo aplinkybėmis. Nepanašu, kad iššūkių, su kuriais pramonė susiduria, mažėtų. Verslo aplinka pasaulyje nuolat ir vis sparčiau keičiasi, o mūsų bendrovės turi gebėti greitai į tai reaguoti. Be konkurencingos pramonės Europa negalės užtikrinti nei didesnio augimo, nei sukurti daugiau darbo vietų. Atrodo, kad požiūris, kuris grindžiamas tik projektavimo ir inžinerijos funkcijomis, be gamybos ir ryšių su galutiniais vartotojais, ilgainiui nebus sėkmingas.

3.2 Atsižvelgdamas į sudėtingą padėtį, EESRK **tikėjosi ryžtingesnių, aiškesnę viziją turinčių pasiūlymų dėl ES pramonės politikos** ir nedelsiamų priemonių. Norint įtikinti įmones, kad ateityje Europa bus patrauklus regionas naujomis investicijoms, reikalingos aiškos nuostatos. Į šį komunikatą įtraukta keletas naujų priemonių, palyginti su 2010 m. ir 2012 m. komunikatais. Iš esmės, komunikate įvertintos ir, kaip pirmiau nurodyta, jau įgyvendintos ir planuojamos priemonės pagrindinėse pramonės politikos prioritetinėse srityse. Tai atskleidžia daug nebaigtų darbų ir pabrėžia įgyvendinimo ES ir valstybių narių lygiu būtinybę.

3.3 EESRK pritaria komunikato išvadoms, įskaitant siekį iki 2020 m. 20 proc. padidinti pramonės indėlį BVP, nors savo paramą apibūdintų taip: 20 proc. tikslas yra tik kiekybinis; ES socialiai ir aplinkos požiūriu tvaraus konkurencingumo siekius labiau atitiktų **kokybinių aspektų įtraukimas**. 20 proc. tikslą reikėtų susieti su kitais tikslais; EESRK ragina Komisiją išsamiau išnagrinėti šiuos tikslus, visų pirma atspindinčius klausimus, kurie suteiktų papildomos naudos tarptautiniame kontekste.

3.4 EESRK itin palankiai vertina aiškią Komisijos nuostatą, kad **labai svarbu Europos bendrovės integruoti į tarptautines vertės grandines**. Iš esmės dėl labai specializuoto, labai sudėtingo ir dinamiško pramonės veiklos pobūdžio šią veiklą šiuo metu būtų tiksliau vadinti vertės tinklais. Bendrovės konkuruoja pasauliniu lygiu dėl pagrindinių pozicijų šiuose tinkluose. Europos pramonės politikos tikslas turėtų būti padidinti Europos bendrovių galimybes pasiekti tokias svarbias pozicijas ir kaip įmanoma padidinti Europai tenkančią pridėtinę vertę. Reikėtų atitinkamai formuoti politiką ir užsibrėžti tikslus.

⁽¹⁾ OL C 327, 2013 11 12, p. 33, OL C 327, 2013 11 12, p. 1, OL C 181, 2012 6 21, p. 125.

⁽²⁾ OL C 198, 2013 7 10, p. 45, OL C 299, 2012 10 4, p. 54, OL C 327, 2013 11 12, p. 82.

3.5 EESRK mano, kad ekologiška ir įtrauki ekonomika bus svarbiausias artimiausių metų uždavinys. Visų pirma būtina siekti ekologiškesnės Europos pramonės, pradėti įgyvendinti tikslą iki 2050 m. pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir tausiai išteklius naudojančios ekonomikos vykdant atnaujintą pramonės politiką. **Tačiau** siekiant sėkmingai įgyvendinti minėtus veiksmus ir norint užtikrinti pramonės augimą ir darbo vietų kūrimą, Europai reikia pereiti prie labiau žiniomis ir naujomis technologijomis pagrįstų, didesnės pridėtinės vertės, inovatyvių, konkurencingesnių ir tvaresnių pramonės ir paslaugų sektorių, kuriems finansuoti būtų numatytas plataus užmojo investicijų planas.

3.6 Inovacijas skatina nepakankamai patenkinami visuomenės poreikiai ir jų patenkinimas bei konkurencija, o visos vidaus rinkos bendrovės, nepriklausomai nuo verslo modelio, **turėtų turėti vienodas sąlygas konkuruoti**. EESRK nuomone, reikėtų vengti valstybių narių konkurencijos teikiant valstybės pagalbą. Vienas iš valstybės pagalbos politikos tikslų turėtų būti užtikrinti pagalbos teikimą bendrovėms, kurios gali toliau siekti ES augimo tikslų, prieš joms pradėdant konkuruoti, ir kartu apriboti konkurencijos iškrypimą. Jei ir, tais atvejais, kai valstybės pagalba yra teikiama, ji turėtų būti skirta padėti bendrovėms vystytis ir prisitaikyti, o ne remti nuolat nekonkurencingą veiklą. Taip pat reikia sukurti vienodas sąlygas pasaulio rinkose, visų pirma energijai imlioms pramonės šakoms.

3.7 Daugiau dėmesio reikėtų skirti **paslaugų vaidmeniui**. Paslaugų ir gamybos tarpusavio priklausomybė yra plačiai pripažįstama, nes pramonės veikla apima vis didesnę paslaugų teikimo elementų skaičių, o daugelis paslaugų priklauso nuo pramonės sektorių veiklos rezultatų. Tačiau žiniomis pagrįstų ir IRT paslaugų kaip savarankiškų eksporto pramonės šakų ir jų įgyvendinimo visuose verslo sektoriuose kaip pagrindinės našumo varomosios jėgos potencialas yra milžiniškas. Reikėtų suformuoti konkrečią politiką, kuri padėtų šį potencialą išnaudoti.

3.8 Visi subjektai – ES institucijos, valstybės narės, regionai, darbuotojai ir darbdaviai ir kiti suinteresuotieji subjektai turi prisidėti prie sudėtingos užduoties – **sukurti palankesnę aplinką** pramonei. Iniciatyvos turėtų būti pagrįstos regioniniais ypatumais, kurie vienas kitą papildo ir vaisingai sąveikauja. Politikos sistema turi būti stabili ir nuspėjama, įskaitant nacionalinę teisėkūrą tokiose srityse kaip mokesčiai.

3.9 EESRK ragina **stiprinti** mikroekonomikos politikos **valdymo struktūras**. Šioje srityje Europos Vadovų Taryba turėtų imtis aiškaus strateginio vadovaujamo vaidmens. Konkurencingumo tarybos vaidmuo turėtų būti reikšmingesnis ir ji turėtų labai atidžiai išnagrinėti kitų Tarybos sudėčių sprendimus, susijusius su konkurencingumu. Komisija turėtų veiksmingais valdymo sprendimais užtikrinti savo darbo integravimą. Valstybės narės turi nuosekliai įgyvendinti bendrus sprendimus, o pramonės politikos klausimai turi būti visapusiškai įtraukti į Europos semestrą, įskaitant kiekvienai šaliai skirtas rekomendacijas.

4. Konkrečios pastabos dėl politikos sričių

4.1 Integruota bendroji Europos rinka

4.1.1 Svarbus vyriausybės vaidmuo yra užtikrinti, kad būtų sukurta **aukšto lygio transporto, informacijos ir energetikos tinklų** infrastruktūra, pritaikyta prie besikeičiančių visuomenės ir įmonių poreikių, ir kad **ja** būtų galima naudotis **visiems**. Komisija pripažįsta, kad šiuo metu šioje srityje reikalinga infrastruktūra, susijusi su kosmoso technologija, informacijos ir energetikos tinklų konvergencija, ir alternatyviųjų degalų paskirstymas.

4.1.2 **ES vidaus sienos neturėtų turėti jokios reikšmės** infrastruktūros veikimui ir galimybėms ja naudotis. Reikia pašalinti likusias reguliavimo, administracines ir technines kliūtis. Šioje srityje ES ir nacionalinius finansinius išteklius reikėtų nukreipti į būtinas šios srities investicijas, sutelkiant kaip įmanoma daugiau privataus finansavimo.

4.1.3 EESRK pritaria Komisijai, kad reikia kuo greičiau priimti rengiamus pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl vidaus rinkos. **Valstybės narės vis dar netinkamai įgyvendina** teisėkūros sistemos ir **neužtikrina jos vykdymo**, tokiu būdu mesdamos iššūkį Komisijai, kuri turi imtis pateisinamų tolesnių veiksmų dėl reikalavimų nesilaikymo.

4.2 Investicijos į inovacijas ir naujas technologijas

4.2.1 Ankstesnėse nuomonėse dėl pramonės politikos EESRK išdėstė savo poziciją dėl ES iniciatyvų, susijusių su inovacijomis ir naujomis technologijomis, dažniausiai jas tvirtai paremdamas ir pabrėždamas, kad reikalingas **pakankamas ES, valstybių narių ir privatus finansavimas**.

4.2.2 EESRK visų pirma remia Komisijos pasirinktas **šešias strategines, tarpusavyje susijusias sritis** pažangiosios gamybos srityje ir veiksmus šiose srityse: pagrindinių pažangiųjų technologijų, biologinių produktų, netaršių transporto priemonių ir laivų, tvarios statybos ir žaliavų, pažangiųjų elektros energijos tinklų ir skaitmeninės infrastruktūros. Naujos technologijos, kurios turi didelį potencialą ir kurioms reikia skirti daugiau dėmesio, yra robotika, dideli duomenų kiekiai, 3D spausdinimas, pramoninis internetas ir pramoninis dizainas. ES finansinius išteklius, pavyzdžiui, programą „Horizontas“ ir regioninį finansavimą, reikėtų nuosekliai nukreipti į šių sričių inovacijas. EESRK taip pat ragina sparčiau įsteigti žinių ir inovacijos bendriją pridėtinę vertę kuriančios gamybos klausimams spręsti.

4.2.3 Pramonės konkurencingumui labai svarbus **laikotarpis, per kurį inovacijos pateikiamos į rinką įgyvendinti**. ES labai reikalingų priemonių privačioms investicijoms į rizikingus mokslinių tyrimų projektus pritraukti pavyzdžiai yra rizikos kapitalo ir kitų EIB rizikos pasidalijimo pajėgumų stiprinimas ir novatoriškas struktūrinių fondų naudojimas.

4.3 Galimybės gauti finansavimą

4.3.1 Nepaisant gerėjančių ekonominių sąlygų, bendrovių, visų pirma MVĮ, **galimybės gauti bankų kreditus** vis dar yra ribotos. Todėl EESRK remia ES pastangas šioje srityje: bankų sąjungos įsteigimą, MVĮ finansų iniciatyvą, Reglamentą dėl kapitalo poreikio, Finansinių priemonių rinkų direktyvą (MiFID), peržiūrėtą Skaidrumo direktyvą ir priemones stiprinti Europos rizikos kapitalo rinką.

4.3.2 Siekiant padidinti bankų skolinimo pajėgumus, ES turėtų rasti **tinkamą pusiausvyrą** tarp finansų stabilumo didinimo ir paramos bendrovių poreikiams gauti finansavimą. Be to, finansų sektoriaus reguliavimo priemonės neturėtų užkirsti kelio privačiam skolinimui.

4.3.3 Europos Sąjungoje MVĮ yra labiau priklausomos nuo bankų kreditų nei kur nors kitur. ES ir nacionalinio lygmens pastangomis reikėtų **įmonių finansus įvairinti** ir kitais ištekliais, pavyzdžiui, nuosavu kapitalu, rizikos kapitalu ir kolektyvinėmis garantijomis ir mišraus finansavimo metodais. Reikėtų parengti planą, pagrįstą finansavimo gyvavimo ciklo principu, apibrėžiant novatoriškas priemones.

4.4 Energetika

4.4.1 EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija pripažįsta energijos kainų svarbą pramonės konkurencingumui. Europos pramonės **energijos kainos** yra daug didesnės nei pagrindinių konkurentų: elektros energijos kainos yra dvigubai didesnės nei JAV ir Rusijoje ir 20 proc. didesnės nei Kinijoje. Dujų kainos yra tris–keturis kartus didesnės nei JAV, Rusijoje ir Indijoje ir 12 proc. didesnės nei Kinijoje.

4.4.2 Energijos kainų atotrūkis tarp ES ir jos konkurentų iš dalies yra susijęs su veiksniais, kurių negalima pakeisti ES politikos priemonėmis. Tačiau reikia imtis **visų pagrįstų priemonių, kad šis atotrūkis sumažėtų**, visų pirma siekiant atkurti energijai inliuz gamybos sektorius ir darbo vietas Europoje. ES pramonės šakos iki šiol sugebėjo augančias energijos kainas iš dalies kompensuoti didindamos veiksmingumą, tačiau šis potencialas mažėja.

4.4.3 Visoms pramonės šakoms gyvybiškai svarbus **energijos tiekimo saugumas**. Šiuo metu rimtai primenama būtinybė sumažinti priklausomybę nuo energijos iš nestabilių ir nepatikimų išteklių. Bendradarbiaujant valstybėms narėms ir laikantis aplinkosaugos įsipareigojimų, energijos išteklių derinio įvairinimas yra ES didelės bendros svarbos klausimas.

4.4.4 Kai kurios energetikos politikos priemonės, visų pirma aktyvesnis atsinaujinančiosios energijos išteklių naudojimas, turėjo papildomą tikslą – **kurti naujas darbo vietas**. Šiuo metu turimais duomenimis, šio tikslo kol kas nepavyko pasiekti: atlikti tyrimai dažniausiai rodo neutralų arba nedidelį teigiamą poveikį darbo vietoms, o darbo vietų struktūros dramatiškai kinta.

4.5 Žaliavos ir išteklių naudojimo efektyvumas

4.5.1 EESRK pritaria Komisijos ketinimams dėl **žaliavų diplomatijos** ir planams pašalinti pagrindinių pramonei reikalingų išteklių kainų iškraipymus.

4.5.2 Reikėtų sustiprinti žaliavų **paiešką ir eksploatavimą** Europos Sąjungoje ir suderinti atitinkamas taisykles. Teisėkūros iniciatyvas dėl išteklių naudojimo efektyvumo ir atliekų reikėtų rengti atidžiai, kad būtų užtikrinti geriausi rezultatai ir kartu išvengta nereikalingos sąnaudų naštos (trumpuoju laikotarpiu) bendrovėms. Norint biomasės naudojimui veiksmingai taikyti pakopinį principą, reikalingas prieigos prie biomasės politikos neutralumas.

4.6 Ilgūdžių atnaujinimas ir palankių sąlygų pramonės permainoms sudarymas

4.6.1 Šiuo metu Europoje nedirba 5 milijonai jaunų žmonių, nors darbo rinkoje yra 2 milijonai laisvų darbo vietų. Vieni svarbiausių pramonės politikos darbotvarkės punktų yra **gebėjimų neatitiktis** ir mokymo klausimai.

4.6.2 Visais lygmenimis reikia didinti **mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos absolventų skaičių ir aktyviai skatinti įvairaus amžiaus moteris rinkti šiuos veiklos sektorius ir profesijas**.

4.6.3 **Pameistrystė** ir, pavyzdžiui, dvilypės mokymo sistemos aiškiai prisideda prie ilgūdžių profilio, susieto su realiais darbo rinkos poreikiais. Valstybės narės ir socialiniai partneriai turėtų išnagrinėti, kokios geriausios praktikos reikia ir ją taikyti, įskaitant veiksmingus tarpvalstybinės pameistrystės modelius.

4.6.4 ES, valstybės narės ir socialiniai partneriai gali užtikrinti pramonės pažangą naujų technologijų ir inovacijų srityse tik tuo atveju, jei jie formuos politiką, skirtą tobulinti darbuotojų žinias, ir plėtos visą gyvenimą trunkantį mokymąsi, siekiant, kad jiems būtų atlyginta už jų investicijas. Ilgūdžių ir kvalifikacijų pripažinimas bei darbo sąlygų gerinimas yra svarbūs darbuotojų dalyvavimą skatinantys aspektai. Atkuriant Europos pramonę svarbų vaidmenį turi atlikti sustiprintas socialinis dialogas.

4.7 MVĮ ir verslumas

4.7.1 EESRK toliau tvirtai remia ES pastangas sustiprinti MVĮ, įskaitant daugybę verslo modelių, kad būtų įgyvendintas principas „visų pirma galvokime apie mažuosius“. **Smulkiojo verslo aktą** reikia ne tik atnaujinti, bet ir patobulinti bei išplėsti, kad būtų sprendžiamas likusių kliūčių vystymuisi ir augimui klausimas. Šias reformas reikėtų susieti su Europos semestru.

4.7.2 Esminis ir platus, milijardo eurų vertas klausimas yra, kaip **pakeisti europiečių mąstyseną**, kad jie pradėtų vertinti verslumą ir rizikavimą?

4.7.3 EESRK nuomone, priemonės, kuriomis siekiama **sumažinti reguliavimo ir administracinės sąnaudas**, visų pirma programa REFIT, ir sumažinti kliūtis, trukdančias įmonėms augti, turėtų būti įgyvendinamos nedarant žalos taisyklėms, užtikrinančioms vartotojų, aplinkos, sveikatos apsaugą ir darbuotojų saugą, taip pat darbuotojų informavimui ir konsultavimui, be to, šios priemonės turėtų derėti su susitarimais, pasiektais socialiniu dialogu.

4.7.4 Kaip nurodo Komisija, **bendradarbiavimo tinklai ir branduoliai** galėtų atverti MVĮ galimybes augti. Šis požiūris turėtų apimti visus sektorius, įvairaus dydžio įmones ir Europos ir tarptautines vertės grandines.-

4.8 ES įmonių internacionalizavimas

4.8.1 EESRK pritaria Komisijos veiksams, kuriais siekiama ES įmonėms užtikrinti **prieigą prie pagrindinių tarptautinių rinkų**. Laikantis abipusiškumo principo, reikėtų nuosekliai įgyvendinti plataus užmojo LPS darbotvarkę ir tęsti kitas prekybos derybas, visų pirma su stambiausia ES prekybos partnere JAV, tarp ES ir Pietų Viduržemio jūros regiono šalių ir Rytų partnerystės šalių.

4.8.2 Reikėtų dvišalių ir daugiašalių priemonių siekiant užtikrinti, kad ES pagrindiniai **prekybos partneriai įgyvendintų savo tarptautinius įsipareigojimus**.

4.8.3 Skirtinguose ekonominiuose regionuose pramonės standartai labai skiriasi, todėl atsiranda kliūčių, trukdančių prekybai ir apskritai vienodų sąlygų sukūrimui. EESRK pritaria **tarptautinių standartų ir bendradarbiavimo reglamentavimo srityje** skatinimui, įskaitant rinkų priežiūrą, kad ES bendrovės galėtų išsaugoti savo pramoninės nuosavybės teises, tačiau prašo laikytis svarbiausių sveikatos, saugos, aplinkos ir vartotojų apsaugos reikalavimų, nustatytų SESV 114 straipsnyje. Komunikate buvo galima konkrečiau išdėstyti, kokių priemonių šioje srityje reikėtų imtis.

2014 m. balandžio 29 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

NUOMONĖS PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

Toliau pateikiamas pakeitimas, už kurį buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų, tačiau diskusijų metu jis buvo atmestas (Darbo tvarkos taisyklių 39 straipsnio 2 dalis):

3.5 punktas

Iš dalies taip pakeisti:

„3.5 EESRK mano, kad konkurencingos, ekologiškos ir įtraukios ekonomikos kūrimas bus svarbiausias artimiausių metų uždavinys. Visų pirma būtina siekti Ekologiškesnė Europos pramonė, perėjimas pradėti įgyvendinti tikslą iki 2050 m. pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir tausiai išteklius naudojančios ekonomikos vykdant atnaujintą pramonės politiką yra prioritetas. Tačiau siekiant sėkmingai įgyvendinti minėtus veiksmus ir norint užtikrinti pramonės augimą ir darbo vietų kūrimą, Europai reikia pereiti prie labiau žiniomis ir naujomis technologijomis pagrįstų, didesnės pridėtinės vertės, inovatyvių, konkurencingesnių ir tvaresnių pramonės ir paslaugų sektorių, kuriems finansuoti būtų numatytas plataus užmojo investicijų planas. Šiems ambicingiems tikslams pasiekti, būtina sukurti efektyvesnes pamatines sąlygas investicijoms.“

Paaiškinimas

- 1) Jei ekonomika nebus konkurencinga, ji nebus tvari nei aplinkos nei kitais požiūriais. Kad ekonomika galėtų generuoti pakankamai išteklių, būtinų klestinčiai, įtraukiai ir ekologiškai visuomenei, ji turi būti konkurencinga pasaulio mastu.
- 2) Stilistinis pakeitimas.
- 3) Gamybos sektorių perėjimas į didesnės pridėtinės vertės segmentus ir t. t. yra svarbus ne tik ekologijos požiūriu, bet ir kitais požiūriais klestinčiai Europai ateityje.
- 4) Pramonės politikoje nėra ir neturėtų būti kalbama apie valstybės investicinius planus. Joje turėtų būti numatytos priemonės tokioms verslo sąlygoms sukurti, kurios pritrauktų privačias investicijas rinkos sąlygomis. Patirtis, ir ne tik mano šalies 8-ajame dešimtmetyje, rodo, kad didelės valstybės investicijos į pramonę ir investavimo objektų atrankos mechanizmai brangiai kainuoja mokesčių mokėtojams, o jų nauda trumpalaikė.

Balsavimo rezultatai

Už: 41
Prieš: 81
Susilaikė: 11

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos reglamentų (EB) Nr. 715/2007 ir (EB) Nr. 595/2009 nuostatos dėl kelių transporto priemonių išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo

COM(2014) 28 final – 2014/0012 (COD)

(2014/C 311/08)

Pranešėjas **Virgilio RANOCCHIARI**

Europos Parlamentas, 2014 m. vasario 6 d., ir ES Taryba, 2014 m. vasario 18 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos Reglamentų (EB) Nr. 715/2007 ir (EB) Nr. 595/2009 nuostatos dėl kelių transporto priemonių išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo

COM(2014) 28 final – 2014/0012 (COD).

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 498-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (balandžio 29 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Virgilio Ranocchiari ir priėmė šią nuomonę 158 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK visada rėmė įvairias priemones, kurios vykstant technologinei pažangai padeda mažinti išmetamųjų teršalų kieki ir apskritai gerinti oro kokybę.

1.2 Vis dėlto kyla tam tikrų abejonių dėl nagrinėjamame pasiūlyme nurodytų būdų ir terminų, per kuriuos ketinama šią taršą sumažinti, kaip bus toliau nurodyta nuomonėje.

1.3 Ypač atkreipiamė dėmesį į tai, kad trūksta – arba tam tikrais atvejais visiškai nėra – deramo pasiūlytų priemonių poveikio vertinimo; šis trūkumas arba nebuvimas akivaizdžiai prieštarauja „pažangaus reglamentavimo“ principui, kuris daug kartų pabrėžtas svarstant šį ir kitus ypatingos svarbos socialinius, ekonominius ir aplinkos klausimus.

1.4 Analogišką nuostabą kelia pernelyg dažnas deleguotųjų aktų taikymas sprendžiant klausimus, kurių atsižvelgiant į jų svarbą negalima laikyti reglamento „neesminėmis nuostatomis“, taigi priskirti deleguotųjų aktų kategorijai.

1.5 Todėl EESRK rekomenduoja:

— nenaudoti deleguotųjų aktų kai remiantis duomenimis ar Europos Komisijos ir JT EEK ⁽¹⁾ jau atliktais tyrimais galima nedelsiant taikyti tam tikras numatytas priemones (pvz., padidinti lengvųjų transporto priemonių masę arba nematuoti gamtinėmis dujomis varomų transporto priemonių išmetamo amoniako kiekio).

— atlikti tikslus ir išsamius poveikio vertinimus visų kitų pasiūlytų priemonių, kurios gali turėti atitinkamų trūkumų ir kurias visgi reikėtų išplėtoti parengiant deleguotuosius aktus.

⁽¹⁾ Jungtinių Tautų Europos ekonominė komisija.

1.6 EESRK pakartoja savo ankstesnę rekomendaciją sudaryti galimybę teisės aktų leidėjams atlikti pagrįstesnę, išsamesnę ir skaidresnę pasiūlymo vertinimą bent jau sumažinant arba visiškai panaikinant pirmiau minėtus trūkumus.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Pasiūlymu siekiama atlikti keletą pakeitimų dviem galiojantiems reglamentams:

- Reglamentui Nr. 715/2007 dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo atsižvelgiant į išmetamųjų teršalų kiekį iš lengvųjų keleivinių ir komercinių transporto priemonių (Euro 5 ir Euro 6);
- Reglamentui Nr. 595/2009 dėl motorinių transporto priemonių ir variklių tipo patvirtinimo atsižvelgiant į sunkiųjų transporto priemonių išmetamųjų teršalų kiekį (Euro VI).

2.2 Komisijos pasiūlymo tikslas – sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį ir taikant kai kurias numatytas priemones supaprastinti galiojančius teisės aktus.

2.3 Kalbant apie automobilius ir lengvasias transporto priemones svarbiausi pakeitimai yra šie:

2.3.1 vertinant šiuo metu išmetamą CO₂ kiekį bus įvertinamas ir išmetamas metano kiekis ir taip gaunami nauji duomenys apie visą išmetamų CO₂ ekvivalentų kiekio masę; Ši priemonė taip pat leistų peržiūrėti visų išmetamų angliavandenilių ribines vertes (THC), kurios šiuo metu apima išmetamo metano (CH₄) ir angliavandenilių be metano (NMHC) išmetamus teršalus ir iškreipia specialų metano teršalų vertinimą. Tai turėtų sudaryti sąlygas lengviau į rinką patekti gamtinėmis dujomis varomoms transporto priemonėms, kurioms priešingu atveju sunku laikytis THC ribinių verčių;

2.3.2 peržiūrėtos variklio išmetamųjų teršalų ribinės vertės esant šaltai temperatūrai (Euro 6);

2.3.3 nustatyta atskira išmetamųjų NO₂ (azoto dioksido) ribinė vertė, kuri nuo šiol įtraukiama į bendrą išmetamųjų azoto oksidų (NOx) kiekį;

2.3.4 peržiūrėtos dalelių matavimo procedūros įtraukiant naujas jas sudarančių dalelių skaičiumi grindžiamas ribines vertes;

2.3.5 peržiūrėti reikalavimai dėl neribotos standartinio formato prieigos prie transporto priemonių remonto bei priežiūros informacijos, visų pirma keliama MVĮ.

2.4 Sunkiosioms transporto priemonėms numatyti šie svarbesni pakeitimai:

2.4.1 pakoreguota didžiausios masės ribinė vertė siekiant išplėsti teisės aktų dėl lengvųjų transporto priemonių išmetamųjų teršalų (Reglamentas (EB) Nr. 715/2007) sritį, kad jie apimtų ir transporto priemones, kurioms dėl jų įrangos variantų galėtų būti taikoma tiek lengvosios, tiek sunkiosios transporto priemonės taikomi teisės aktai siekiant išvengti dvigubo išmetamųjų teršalų sertifikavimo to paties tipo transporto priemonėms. Tai būtų įmanoma nustatant šioms transporto priemonėms 5 000 kg bendrąją leistiną transporto priemonės masę nesumažinant aplinkos apsaugos reikalavimų.

2.4.2 išmetamo amoniako (NH₃) ribinė vertė šiuo metu taikoma visoms sunkiosioms transporto priemonėms; Amoniako (naudojamo išmetamųjų teršalų kontrolės sistemose) išskyrimo rizika kyla dyzeliniais varikliais varomose sunkiosiose transporto priemonėse, kuriose yra tokios sistemos; Tokios rizikos nėra, kai priemonėse naudojami benzinu arba gamtinėmis dujomis varomi varikliai, todėl Komisija siūlo šių ribinių verčių netaikyti autobusams ir sunkiosioms transporto priemonėms, kurie varomi suslėgtomis gamtinėmis dujomis (CNG) ir yra neabejotinai ekologiškesnės transporto priemonės, nes priešingu atveju joms susidarys daug nereikalingų papildomų išlaidų.

2.5 Siekiant įgyvendinti pirmiau minėtas priemones, Komisija prašo įsigaliojus šiam reglamentui leisti jai neribotą laikotarpį priimti deleguotuosius teisės aktus.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Vis dėlto EESRK turi tam tikrų abejonų dėl šio pasiūlymo formos ir jo įgyvendinimo tvarkos ir terminų.

3.2 Visų pirma abejonų kyla dėl pačios reglamento struktūros: kai viename teisės akte kartu pateikiami ir su lengvosiomis, ir su sunkiosiomis transporto priemonėmis susiję teisės aktų pakeitimai, toks sprendimas neatspindi „pažangaus ir skaidraus reglamentavimo“ principų, nors tai buvo vienas iš svarbiausių išipareigojimų, numatytų iniciatyvoje CARS 21 ⁽²⁾ ir pakartotų vis dar rengiamoje iniciatyvoje CARS 2020 ⁽³⁾.

3.3 Prie dokumento pridėtas poveikio vertinimas daugeliu atvejų atrodo nepakankamas, o kai kurios pasiūlytos priemonės iš viso neįvertintos, nors gali turėti didelį poveikį transporto priemonių kainoms.

3.4 Komisija, remdamasi SESV 290 straipsniu, dar kartą prašo suteikti jai įgaliojimą priimti deleguotuosius teisės aktus (apie dešimt), dėl ko gali sumažėti praktinių teisės akto, t. y. reglamento, nuostatų.

3.4.1 Šiuo atveju reikėtų pridurti, kad kai kurie pasiūlymo klausimai, dėl kurių numatyta priimti deleguotuosius aktus, yra susiję su transporto priemonių išmetamais teršalais ir jų ribomis. Sprendimą dėl šių klausimų atsižvelgiant į jų svarbą visada priima teisės aktų leidėjai ir sunku suprasti, kaip juos galima laikyti „neesminiais“, taigi priskiriamais deleguotųjų teisės aktų kategorijai.

3.4.2 EESRK savo nuomonėse ne kartą pabrėžė, kad deleguotieji aktai naudojami pernelyg dažnai ir probleminius aspektus apibendrina neseniai pateiktoje ataskaitoje ⁽⁴⁾; joje atkreipė dėmesį į vis didesnę Komisijos veiksmų laisvę šioje srityje ir išreiškė abejonų dėl sistemos skaidrumo, tinkamo procedūrų taikymo ir kontrolės mechanizmų veiksmingumo.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK kyla didelių abejonų dėl metano (CH₄) išreiškiant jį CO₂ ekvivalentu įtraukimo (žr. 2.3.1 punktą), nes dėl tokio sprendimo reikėtų persvarstyti dabartines teisės normas dėl CO₂ (Reglamentas 443/2009 ir Reglamentas 510/2011). Šiuose reglamentuose nuodyti tikslai nustatyti neatsižvelgiant į CO₂ ekvivalentus, kuriuos nusprendus įvesti reikėtų atlikti išsamų poveikio vertinimą siekiant deramai persvarstyti minėtus reglamentus. CO₂ ekvivalento įvedimas taip pat turėtų pasekmių vartotojui: pirma, tektų persvarstyti apmokestinimą valstybėse narėse, kur mokėtis apskaičiuojamas remiantis išmetamu CO₂ kiekiu, antra, gali būti klaidinami vartotojai, kurie yra pratę prie dabartinio CO₂ ženklavimo. Visa tai būtų daroma dėl menkų ribinių verčių, kurios šiuo metu išreiškiamos CO₂ ekvivalentu, pakitimų (padidėtų mažiau nei 1 g/km); tai gerokai apsunkintų stebėseną.

4.2 Dėl ribinių verčių esant šaltai temperatūrai (žr. 2.3.2 punktą) EESRK rekomenduoja prieš persvarstant ribines vertes atlikti išsamų ne tik azoto oksidų (NO_x) ir azoto dioksidų (NO₂), bet ir anglies monoksido (CO) bei angliavandenilių (THC) poveikio vertinimą.

4.3 Taip pat sprendimas deleguotuose aktuose nustatyti atskirą azoto dioksidų, kurie yra ypač didelis teršalas, visų pirma miestuose, vertę (žr. 2.3.3 punktą) turėtų būti pagrįstas išsamiu poveikio vertinimu.

⁽²⁾ CARS 21: Konkurencingos automobilių pramonės reglamentavimo sistema 21-ajame amžiuje, COM(2007) 22 final.

⁽³⁾ CARS 2020: konkurencingos ir tvarios Europos automobilių pramonės veiksmų planas, COM (2012) 636 final.

⁽⁴⁾ 2013 m. rugsėjo 18 d. Informacinis pranešimas INT/656 „Geresnė teisėkūra. Įgyvendinimo aktai ir deleguotieji aktai“.

4.4 Dalelių matavimo persvarstymo klausimu (žr. 2.3.4 punktą) EESRK pažymi, kad nustatant dalelių skaičiaus ribinę vertę (Reglamente 692/2008) nuo 5,0 mg/km iki 4,5 mg/km sumažintos dalelių mase pagrįstos ribinės vertės tiesiog siekiant nuoseklumo su dalelių skaičiumi. Taigi pasiūlymas atrodo nepagrįstas ir prieštarauja neseniai JT EEK⁽⁵⁾ darbo grupės (kurioje dalyvauja Komisija) pateiktoms nuostatoms, kuriose tvirtinama, kad nebūtina peržiūrėti su kietosiomis dalelėmis susijusias procedūras.

4.5 Kalbant apie galimybę susipažinti su informacija (žr. 2.3.5 punktą), EESRK primena, kad pagal Reglamento (EB) 715/2007 9 straipsnį, Komisija iki 2011 m. liepos 2 d. turėjo parengti šiuo klausimu ataskaitą, kuri dar nepateikta. Nors savaime suprantama, kad atitinkamas sprendimas gali būti priimtas tik Tarybai ir Europos Parlamentui susipažinus su šia ataskaita.

4.6 EESRK teigiamai vertina tai, kad siekiama lankstumo nustatant išmetamųjų teršalų ribines vertes tam tikroms lengvosios transporto priemonėms, kurios, baigus šį darbą, gali būti priskirtos sunkiųjų transporto priemonių kategorijai, kuriai keliamas dvigubo tipo patvirtinimo reikalavimas (žr. 2.4.1 punktą). 5 000 kg didžiausios transporto priemonės masės įvedimas dera su dabartine 2840 kg standartine mase. Tačiau neatrodo pagrįstas pasiūlymas priimti deleguotuosius aktus dėl bandymo procedūros. EESRK mano, kad šis jau ilgai aptarinėjamas pasiūlymas turėtų nedelsiant įsigalioti galbūt kaip pereinamojo laikotarpio priemonė netaikant deleguotųjų akto priėmimo tvarkos. Kadangi tai būtų tik trumpalaikė priemonė laukiant, kol artimiausiu metu JT EEK buveinėje Ženevoje bus patvirtinta nauja procedūra, t. y. pasaulinė lengvųjų automobilių bandymų procedūra (WLTP), kuria bus peržiūrėtos visos lengvųjų transporto priemonių bandymo procedūros ir kuri, pasak Komisijos, bus taikoma nuo 2017 m.

4.7 Galiausiai, EESRK taip pat pritaria Komisijos pasiūlymui amoniako matavimo reikalavimo (žr. 2.4.2 punktą) netaikyti dujomis varomoms transporto priemonėms, kadangi norima ištaisyti nuostatą, kuria sukuriamos nepalankios sąlygos dujomis varomoms transporto priemonėms. Šis klausimas jau buvo iškeltas Reglamente (EB) 595/2009, tačiau vėliau dėl neaiškių priežasčių nepaminėtas galutinėje šio reglamento redakcijoje.

2014 m. balandžio 29 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

⁽⁵⁾ Jungtinių Tautų Europos ekonominė komisijos (buveinė yra Ženevoje) kurios vienas iš uždavinių – pasaulio lygmeniu suvienodinti techninius reglamentus dalyvaujant 58 pasirašiusioms šalims ir ES (WP 29).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES piliečių balsavimo teisės praradimas naudojantis laisvo judėjimo teise. Pasekmės ir galimi sprendimai“

COM(2014) 33 final

(2014/C 311/09)

Vienintelis pranešėjas **Andris GOBIŅŠ**

2014 m. kovo 7 d. Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES piliečių balsavimo teisės praradimas naudojantis laisvo judėjimo teise. Pasekmės ir galimi sprendimai“

COM(2014) 33 final.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. balandžio 7 d. priėmė savo nuomonę.

498-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 203 nariams balsavus už, 5 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Komiteto požiūris

1.1 Būtent ES piliečiams skirta Europos Sąjungos sutarties 10 straipsnio 3 dalis, kurioje teigiama: „Kiekvienas pilietis turi teisę dalyvauti demokratiname Sąjungos gyvenime.“ Iš esmės tai reiškia, kad pilietis privalo turėti teisę dalyvauti rinkimuose, kurie yra demokratijos pagrindas ir pagrindinė žmogaus teisė.

1.2 Viena iš pagrindinių ES piliečių teisių yra laisvo judėjimo teisė. ES piliečiai gali gyventi ir dirbti bet kurioje iš 28 valstybių narių.

1.3 Pagrindinių teisių chartijos, kuri turi tokią pat teisinę galią kaip ir Sutartis, 39 ir 40 straipsniuose teigiama, kad ES piliečiai, kurie naudojami savo pagrindine laisvo judėjimo teise, turi teisę dalyvauti Europos Parlamento ir vietos savivaldos rinkimuose tokiomis pat sąlygomis, kaip ir valstybės, kurioje jie gyvena, piliečiai. Tiesa, Chartijoje neminimas dalyvavimas nacionaliniuose rinkimuose.

1.4 Užsienyje gyvenantiems piliečiams balsuoti nacionaliniuose rinkimuose leidžia iš viso 23 ES valstybės narės. Neoficialios, specialiai šiai nuomonei organizacijos „Europeans Throughout the World“ (ETTW) atliktos apklausos rezultatai parodė Europos ekspatriantų organizacijas be kita ko manant, kad teisę balsuoti išsaugoti būtina dėl šių svarių priežasčių:

- balsavimas rinkimuose – vietos savivaldos, regionų, nacionaliniuose ar Europos – yra pagrindinė demokratinė teisė, kurią būtina remti ir saugoti.
- Kad nacionaliniai rinkimai būtų tikrai demokratiški, būtina išgirsti visų piliečių, taip pat ir tų, kurie nusprendė gyventi ir dirbti užsienyje, balsą.

- Balsavimas nacionaliniuose rinkimuose leidžia užsienyje gyvenantiems piliečiams palaikyti svarbius ryšius su savo šalimi ir išlikti „atsakingais piliečiais“ ir „gerais europiečiais“.
- Užsienyje gyvenantys piliečiai iš esmės yra savo valstybių „ambasadoriai“, be to, dažnai susiduria su savo valstybės priimtų politinių sprendimų pasekmėmis.
- Europoje balsavimas užsienyje įkūnija Europos šūkį „Suvienyti įvairovėje“.

1.5 Penkios ES valstybės narės (Kipras, Danija, Airija, Malta ir Jungtinė Karalystė) neleidžia kitose ES valstybėse gyvenantiems savo piliečiams balsuoti nacionaliniuose rinkimuose iš karto po jų išvykimo iš šalies arba nuo išvykimo praėjus tam tikram laikotarpiui. Tiksliai nežinoma, kiek ES piliečių tokiu būdu neteko ar galėtų netekti balsavimo teisės, tačiau spėjama, kad apie 3 milijonai ES piliečių iš minėtų penkių šalių gyvena kitose ES valstybėse ⁽¹⁾.

1.6 Dauguma šių piliečių, dėl tokios politikos netekę balsavimo teisės, taip pat negali dalyvauti nacionaliniuose rinkimuose tose šalyse, kuriose jie gyvena ⁽²⁾. Dėl tokios praktikos susiformavo prarastas elektoratas – piliečių, neturinčių teisės balsuoti jokiuose nacionaliniuose rinkimuose, grupė.

1.7 Vienas iš argumentų, kuriuo dažnai grindžiamas balsavimo teisės netekimas – esą užsienyje gyvenantys piliečiai praranda ryšį su savo valstybe. Taip gal ir buvo anksčiau. Tačiau dabar naudodamiesi šiuolaikinėmis ryšių technologijomis užsienyje gyvenantys ES piliečiai gali nesunkiai palaikyti artimus ryšius su savo valstybe. Aktualius įvykius savo šalyje jie gali sekti per televiziją, radiją ir internetu, o internetas tapo ypač populiaria bendravimo ir dalyvavimo priemone. Žmonės gali greitai ir nebrangiai sugrįžti namo. Daugeliu atvejų jie netgi moka mokesčius arba gauna pensijas savo valstybėje. Todėl vargu, ar įmanoma pagrįsti teiginį, kad faktinė gyvenamoji vieta yra proporcingas pagrindas netekti balsavimo teisės.

1.8 Savo 2014 m. sausio 29 d. rekomendacijoje Europos Komisija ragina minėtas penkias valstybes nares leisti savo piliečiams išsaugoti teisę balsuoti nacionaliniuose rinkimuose įrodžius, kad jie toliau domisi politiniu gyvenimu savo valstybėje narėje, pavyzdžiui, pateikia prašymą palikti juos rinkėjų sąrašė. Komitetas būtų pageidavęs, kad kartu visų valstybių narių būtų buvę paprašyta užtikrinti, kad užsienyje gyvenantiems piliečiams balsuoti būtų taip pat paprasta, kaip ir savo valstybėje gyvenantiems piliečiams.

1.9 Komitetas labai palaiko šią rekomendaciją, papildančią komunikatą, kuriam ir skirta ši nuomonė.

1.10 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 20 straipsnyje nurodyta, kad Sąjungos pilietybė papildo valstybės pilietybę. Todėl gali pasirodyti keista, kad kai kurie piliečiai netenka pagrindinės teisės – teisės balsuoti – pasinaudoję kita pagrindine teise – teise judėti. Suprantama, jog daug kam atrodo, kad tokia tvarka prieštarauja visai ES pilietybės idėjai.

1.11 Taisyklės, susijusios su balsavimo nacionaliniuose rinkimuose teisėmis, be abejo, priklauso valstybių, o ne Europos kompetencijai. ES nekvestionuoja šio svarbaus principo ir neturi to daryti. Tačiau žvelgiant iš piliečio perspektyvos šioje srityje reikėtų pažangos. Piliečiams vis dėlto turėtų būti palikta galimybė naudotis tomis pagrindinėmis teisėmis, kurioms ES sutartimis pritarė visos valstybės narės ir dėl nacionalinių įstatymų iš jų neturėtų būti atimama teisė balsuoti.

⁽¹⁾ Remiantis Eurostato duomenimis, 1,17 milijono ES piliečių iš šių penkių šalių 2013 m. gyveno kitoje ES valstybėje, tačiau į šį skaičių neįtraukti ES piliečiai, iš kitos ES valstybės atvykę gyventi į Graikiją, Prancūziją, Kroatiją, Kiprą, Lietuvą, Liuksemburgą, Maltą ir Jungtinę Karalystę (nors Jungtinėje Karalystėje gyvenantys Airijos piliečiai ir buvo įskaičiuoti).

⁽²⁾ Kaip teigia Komisija, nė viena valstybė narė nevykdo bendros politikos, pagal kurią teisė balsuoti nacionaliniuose rinkimuose būtų suteikiama jos teritorijoje gyvenantiems kitų valstybių narių piliečiams. Tačiau yra ir išimčių: nustatytus kriterijus atitinkantys Britanijos tautų sandraugos piliečiai (angl. *qualifying Commonwealth citizens*) gali balsuoti nacionaliniuose Jungtinės Karalystės parlamento rinkimuose, o Jungtinės Karalystės piliečiai gali balsuoti nacionaliniuose Airijos parlamento rinkimuose.

1.12 Komitetas ragina penkias valstybes nares ieškoti lankstesnių sprendimų. Suprantama, tie sprendimai visose šalyse bus skirtingi. Tačiau svarbiausia, kad visiems ES piliečiams būtų palikta teisė balsuoti savo kilmės šalies nacionaliniuose rinkimuose. Komitetas ragina šias valstybes nares apsvarstyti Europos Komisijos nuomonę, kad užuot apribojus teisę balsuoti vien tik gyvenamosios vietos sąlyga, užsienyje gyvenantiems piliečiams reikėtų leisti įrodyti, kad jie toliau domisi politiniu gyvenimu savo kilmės šalyje. Tikėtina, kad kokie nors balsavimo teisės išsaugojimo terminai iš esmės būtų neobjektyvūs.

1.13 Komitetas taip pat nori pabrėžti, kaip svarbu aiškiai informuoti užsienyje gyvenančius piliečius apie jų teises ir apie galimybes jomis pasinaudoti.

1.14 Komitetas ragina kompetentingas nacionalines valdžios institucijas kiek galima labiau supaprastinti įtraukimo į rinkėjų sąrašus ir balsavimo procedūras ir užtikrinti, kad jos taptų kiek galima skaidresnės.

1.15 Galiausiai Komitetas pabrėžia, kad balsavimo teisės praradimas nacionaliniuose rinkimuose yra tik vienas iš pavyzdžių, kaip pažeidžiamos pilietybės teisės tais atvejais, kai piliečiai gyvena kitoje ES valstybėje. Komitetas ragina Komisiją skubiai nustatyti visus tokius suvaržymus, kad būtų galima susidaryti visą dabartinės padėties Europoje vaizdą, ypatingą dėmesį skiriant aktyvaus pilietiškumo ir dalyvavimo „kasdieniame“ sprendimų priėmimo procese galimybėms.

2. Papildoma bendra informacija

2.1 Komisijos rekomendacijoje gerai apžvelgiama teisinė padėtis kiekvienoje iš penkių minėtų valstybių narių. Remdamasis „*Europeans Throughout the World*“ (ETTW) pateikta informacija, Komitetas norėtų keletu pastabų papildyti Komisijos dokumentą:

2.2 *Kipras*. Apie 480 000 Kipro piliečių gyvena kitose ES valstybėse, dauguma jų – Jungtinėje Karalystėje. Nepaisant to, kas išdėstyta pirmiau, šie piliečiai galėjo dalyvauti praėjusiais metais vykusiuose nacionaliniuose rinkimuose. Kitaip tariant, atrodo, kad teisinė situacija skiriasi nuo realios praktikos.

2.3 *Danija*. Apie 140 000 Danijos piliečių gyvena kitose ES šalyse. Danijos konstitucija nustato, kad Danijos pilietis turi teisę balsuoti Danijos parlamento rinkimuose, jeigu jo nuolatinė gyvenamoji vieta yra Danija. Vis dėlto atsirado keletas išimčių. Tam tikromis aplinkybėmis piliečiai išsaugoja savo teisę balsuoti 12 metų, o kai kuriais atvejais – dar ilgiau. Šios išimtys verčia abejoti argumentu, kad remiantis konstitucija užsienyje gyvenantys Danijos piliečiai ir toliau „visuotinai“ negali naudotis balsavimo teise.

2.4 *Airija*. Užsienyje gyvena labai daug Airijos piliečių; naujausiais oficialiais duomenimis jų yra apie 3 milijonai, pusė milijono iš jų gyvena kitose ES valstybėse narėse. Vienas iš argumentų, kodėl užsienyje gyvenantiems piliečiams negalima suteikti balsavimo teisių, buvo tas, kad jie gali tapti dominuojančia jėga Airijos politikoje. Tačiau naujausi poslinkiai rodo, kad užsienyje gyvenantys Airijos piliečiais pamažu susigrąžina balsavimo teises. 78 proc. šiuo metu vykstančio konstitucinio konvento delegatų yra už tai, kad užsienyje gyvenantiems piliečiams būtų suteikta teisė balsuoti prezidento rinkimuose. *Seanad* (aukštųjų parlamento rūmų) reformos teisės akto projekte netgi buvo pasiūlyta suteikti užsienyje gyvenantiems piliečiams teisę balsuoti *Seanad* rinkimuose. Nors Airijos vyriausybė kol kas nesureagavo į konstitucinio konvento nuomonę, panašu, kad Airijoje balsavimo teisės praradimo klausimas gali būtų sprendžiamas naujai.

2.5 *Malta*. 101 700 Maltos piliečių gyvena kitoje ES valstybėje narėje, daugelis jų – Jungtinėje Karalystėje ⁽³⁾. Maltos konstitucijoje teigiama, kad Maltos pilietis turi teisę balsuoti, jeigu jis gyvena Maltoje ir aštuoniolika mėnesių iki įtraukimo į rinkėjų sąrašus šešių mėnesių laikotarpį arba keletą laikotarpių, kuriuos sudėjus susidaro šeši mėnesiai, nuolat gyvena Maltoje. Istorinėje byloje 2003 m. Maltos teismas nutarė, kad Maltos konstitucijoje paminėtą „gyvenamąją vietą“ reikėtų aiškinti kaip „įprastą gyvenamąją vietą“, nes siauresnė „gyvenamosios vietos“ kaip „faktinės gyvenamosios vietos“ interpretacija pažeistų Europos žmogaus teisių konvenciją. Po šio teismo sprendimo taip ir nebuvo priimta atitinkama konstitucijos pataisa.

2.6 *Jungtinė Karalystė*. Beveik 2,2 milijono Jungtinės Karalystės piliečių gyvena kitoje ES valstybėje narėje. Taisyklės dėl jų teisės balsuoti Jungtinės Karalystės parlamento rinkimuose per pastaruosius 30 metų buvo keičiamos tris kartus. Iki 1985 m. užsienyje gyvenę piliečiai iš viso negalėjo balsuoti, tuo tarpu nuo 1985 m. jie balsavimo teisę prarasdavo tik po penkerių metų užsienyje. 1989 m. šis laikotarpis buvo pratęstas iki 20 metų, o 2000 m. sutrumpintas iki 15 m. – ši riba taikoma ir dabar. Visiškai neseniai, 2014 m. kovo 1–2 d. vykusiame partijos suvažiavime, koalicinei vyriausybei priklausantys liberalai demokratai nusprendė, kad Jungtinės Karalystės piliečiai Europoje turėtų turėti teisę balsuoti nacionaliniuose rinkimuose.

2014 m. balandžio 29 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

⁽³⁾ Maltos vyriausybės pateikti duomenys.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informavimo apie žemės ūkio produktus ir jų propagavimo priemonių vidaus rinkoje ir trečiosiose šalyse

COM(2013) 812 final – 2013/0398 COD

(2014/C 311/10)

Pranešėjas **Igor ŠARMÍR**

Europos Parlamentas, 2013 m. gruodžio 9 d., ir Taryba, 2013 m. gruodžio 11 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 42 straipsniu, 43 straipsnio 2 dalimi ir 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl žemės ūkio produktams skirtų informavimo ir skatinimo priemonių vidaus rinkoje ir trečiosiose šalyse

COM(2013) 812 final – 2013/0398 (COD).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. balandžio 1 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (balandžio 30 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 154 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) vertina Komisijos pastangas Europos žemės ūkio maisto produktų propagavimo politikai suteikti paprastumo ir veiksmingumo.

1.2 EESRK ypač džiaugiasi tuo, kad Komisija užsibrėžė tikslą iš esmės padidinti propagavimo priemonėms remti skirtą biudžetą ir parengti tikrą propagavimo strategiją.

1.3 EESRK pripažįsta, kad būtina labiau remti propagavimą trečiosiose šalyse, kadangi jos turi didelį Europos žemės ūkio maisto produktų absorbavimo potencialą. Iki šiol šioms šalims buvo skiriama ne daugiau kaip 30 proc. propagavimo priemonėms numatyto biudžeto. Vis dėlto ketinimas 75 proc. šio biudžeto skirti propagavimo priemonėms trečiosiose šalyse mums atrodo neproporcingas, turint omenyje problemas, su kuriomis iš tiesų susiduria Europos žemės ūkio maisto produktų sektoriaus. Tinkamas išteklių propagavimo priemonėms paskirstymas Europoje ir trečiosiose šalyse veikiau būtų 50 % – 50 %.

1.4 EESRK nuomone, Europos žemės ūkio produktai ES rinkoje turės vis labiau konkuruoti su įvežamais produktais. Todėl reikės aktyviau imtis informavimo apie Europos žemės ūkio produktus ir jų propagavimo priemonių Europoje, juo labiau, kad dauguma Europos vartotojų nežino, kokie yra Europos produktų pranašumai, palyginti su įvežamaisiais.

1.5 EESRK rekomenduoja, kad aiškiai nustatytais atvejais ir tik išimties tvarka būtų galima propaguoti vienos valstybės narės žemės ūkio maisto produktus jos pačios teritorijoje.

1.6 EESRK taip pat rekomenduoja antrinio perdirbimo maisto produktus (nenurodytus SESV I priede) aiškiai išvardyti 5 straipsnyje kaip reikalavimus atitinkančius produktus ir prašo panaikinti žuvininkystės ir akvakultūros produktams taikomą specialią išimtį.

1.7 EESRK rekomenduoja teikti Europos paramą vyno propagavimui ne tik tada, kai ta pati programa apima kitus maisto produktus, bet ir tada, kai programa siejama su kaimo turizmo projektu.

1.8 EESRK taip pat rekomenduoja 60 proc. išlaidų skirti ES paramai pieno, skirto Sąjungos švietimo įstaigų vaikams, propagavimui, kaip tai yra vaisių ir daržovių atveju.

1.9 Komitetas prašo išlaikyti įpareigojimą valstybėms narėms iki 30 proc. prisidėti prie reklamos kampanijų išlaidų. Priešingu atveju daugelis potencialių kandidatų neturės reikiamų lėšų propagavimo programoms parengti. EESRK pabrėžia, kad būtina visoms profesinėms organizacijoms visose valstybėse narėse suteikti vienodas galimybes paramai gauti savo žemės ūkio maisto produktams propaguoti.

1.10 EESRK rekomenduoja, kad organizacijos savo kandidatūras ES paramai gauti Komisijai teiktų pagal vieno langelio principą, o informacija apie kiekvieną kandidatūrą būtų perduodama tai valstybei narei, iš kurios yra kandidatūrą teikianti organizacija, prieš Komisijai priimant sprendimą.

1.11 EESRK taip pat rekomenduoja supaprastinti propagavimo programų rengimo ir stebėsenos administracines procedūras, visų pirma sumažinti Komisijos prašomų ataskaitų skaičių. Itin svarbu sumažinti administracinę naštą. Reikia daugiau lankstumo, kad įgyvendinimo etapu būtų galima pritaikyti programas prie besikeičiančių rinkos sąlygų. Tam reikia sumažinti programų teikimo metu prašomos išsamios informacijos kiekį ⁽¹⁾.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Paramos žemės ūkio produktų propagavimui politika reikalinga siekiant užtikrinti Europos žemės ūkio augimą. Žemės ūkio maisto produktų sektoriaus specialistai, norėdami įsitvirtinti Europos ir pasaulio rinkose, turi atremti vis didesnę konkurenciją.

2.2 Reglamentas (EB) Nr. 3/2008 leido taikyti Europos Sąjungos remiamas propagavimo priemones. Paaiškėjo, kad šie mechanizmai labiau pritaikyti globalizuotos ekonomikos iššūkiams, negu ankstesnė sistema, įvesta reglamentais (EB) Nr. 2702/1999 ir Nr. 2826/2000. Pagal Reglamentą (EB) Nr. 3/2008 vykdyta propagavimo kampanija labiausiai buvo pabrėžiama Europos Sąjungos žemės ūkio maisto produktų kokybė, maistinė vertė ir sauga, dėmesys taip pat buvo skiriamas kitoms šių produktų savybėms ir privalumams, pavyzdžiui, gamybos būdams, ženklinimui, gyvūnų gerovei ir aplinkos apsaugai. Propagavimas gali vykti reklamos kampanijų, akcijų prekybos vietose, viešųjų ryšių kampanijų, dalyvavimo parodose ir mugėse bei kt. forma. 2000–2012 m. ES bendrai finansavo 552 propagavimo programas.

2.3 Vis dėlto patirtis taikant Reglamente (EB) Nr. 3/2008 numatytą paramos žemės ūkio produktų propagavimui sistemą atskleidė jos ribotumą, kadangi paaiškėjo, kad ekonomikos ir finansų krizės sąlygomis būtina skirti daugiau išteklių ir tikslingiau taikyti propagavimo priemones.

2.4 Prieš šį pasiūlymą buvo paskelbta „Žalioji knyga dėl žemės ūkio produktų propagavimo ir informavimo apie juos. Didelės europinės pridėtinės vertės strategija tradiciniams Europos maisto produktams skatinti“ (COM(2011) 436 final) ir Komisijos komunikatas „Žemės ūkio produktų propagavimas ir informavimas apie juos. Didelės europinės pridėtinės vertės tradicinių Europos maisto produktų propagavimo strategija“ (COM(2012) 148 final). Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pateikė savo nuomonės dėl šių dviejų dokumentų ⁽²⁾. Džiaugiamės, kad Komisija atsižvelgė į didžiąją dalį abiejose EESRK nuomonėse pateiktų išvadų ir rekomendacijų, ypač dėl biudžeto didinimo ir administracinės procedūros supaprastinimo.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl *Žaliosios knygos dėl žemės ūkio produktų propagavimo ir informavimo apie juos. Didelės europinės pridėtinės vertės strategija tradiciniams Europos maisto produktams skatinti*, OL C 43, 2012 2 15, p. 59–64.

⁽²⁾ OL C 43, 2012 2 15, p. 59–64 ir OL C 299, 2012 10 4, p. 141–144.

2.5 Kitas pasiūlymo tikslas – parengti Europos propagavimo strategiją, kuri turėtų padėti tikslingiau taikyti priemones. Ši strategija turėtų padėti padidinti trečiosioms šalims skirtų ir daugiašalių programų (jas teikia keleto valstybių narių organizacijos) skaičių ir pagerinti padėtį vidaus rinkoje, kadangi vartotojai tik labai nedaug žino apie Europos žemės ūkio produktų privalumus. Iš tiesų 2010–2011 m. vos 30 proc. informavimui ir propagavimui skirtą biudžeto panaudota priemonėms, susijusioms su trečiųjų šalių rinkomis, nors šios rinkos suteikia daugybę augimo galimybių. Be to, tik 14 proc. europiečių atpažįsta produktų, kuriems suteikta saugoma kilmės vietos nuoroda (SKVN) arba saugoma geografinė nuoroda (SGN), logotipus.

2.6 Pasiūlyme teigiama, kad bendra pagalbos suma turėtų iš tiesų labai padidėti, o projektai turėtų būti vertinami tik Europos Komisijos, prieš tai neatliekant pirminio vertinimo valstybėse narėse.

2.7 Kitos didesnės pasiūlyme pateiktos naujovės yra susijusios su numatyta galimybe nurodyti produktų kilmę ir prekių ženklus, į paramos gavėjų sąrašą įtraukti ir gamintojų organizacijas ir numatyti daugiau reikalavimus atitinkančių produktų.

3. Konkretios pastabos

3.1 Naujoji propagavimo strategija

3.1.1 Vienas skelbiamų būsimos propagavimo strategijos tikslų – labiau remti veiksmus trečiosiose šalyse. Šis tikslas neginčijamai svarbus, kadangi naujos didelį augimo potencialą turinčios rinkos gali absorbuoti didelę Europoje pagamintų produktų dalį, tačiau tam būtina sąlyga įtikinti jų vartotojus, kad Europos žemės ūkio maisto produktai yra pranašesni. Vis dėlto šio strateginio prioriteto neturėtų susilpninti propagavimo pastangos vidaus rinkoje, kur Europos žemės ūkio maisto produktai taip pat susiduria su vis didesne įvežamų produktų konkurencija. Todėl siekis 75 proc. numatytų išlaidų skirti informavimui apie žemės ūkio produktus ir jų propagavimo priemonių trečiosiose šalyse įgyvendinimui (preambulės 8 punktas) mums atrodo neproporcingas ir perdėtas, turint omenyje problemas, su kuriomis iš tiesų susiduria Europos žemės ūkio sektorius. Labiau subalansuotas tikslas būtų tam skirti 50 proc. išlaidų.

3.1.2 Įvežamų produktų kainos dažnai būna žemesnės, negu Europoje pagamintų produktų, ne tik dėl mažesnių socialinių ir ekonominių sąnaudų, bet ir dėl ne tokių griežtų maisto produktų gamybos, saugos, atsekamumo bei darbuotojų sveikatos ir saugos standartų. Vis dėlto, kaip teigiama pasiūlyme, dauguma vartotojų valstybėse narėse neturi žinių apie Europos žemės ūkio maisto produktų „bendrą kokybę“⁽³⁾. Todėl reikia bent jau tiek pat pastangų dėti Europos produktų propagavimui ir vidaus rinkoje, ir trečiųjų šalių rinkose. Tai ypač svarbu dar ir dėl to, kad dauguma europiečių, skirtingai nei dauguma trečiųjų šalių gyventojų, turi galimybių mokėti už šioms produktams būdingus privalumus ir pirks juos tol, kol jų privalumais tikės. Dėl globalizacijos ir krizės padarinių didelei Europos gyventojų daliai į ES neišvengiamai plūs vis daugiau pigių produktų iš trečiųjų šalių.

3.1.3 Bendrosios ES taisyklės draudžia propaguoti vienos valstybės narės produktus, kadangi toks propagavimas gali būti laikomas protekcionistiniu. Tai logiška, kadangi bendrojoje rinkoje neturėtų būti kliūčių. Vis dėlto paaiškėja, kad tam tikrais labai pagrįstais atvejais galimos šios taisyklės išimtys. Išimtis galima visų pirma taikyti tais atvejais, kai iškyla pavojus tam tikriems Europos integracijos tikslams, pavyzdžiui, tikslui siekti subalansuoto regionų vystymosi. Tik dėl rinkos jėgų kartais tenka pakeisti vienos valstybės narės vidaus gamybos produktus iš kitos valstybės narės importuojamais produktais. Taigi, žemės ūkis vienoje šalyje auga kitos valstybės narės žemės ūkio sąskaita. Todėl manome, kad išimties tvarka, svarstant kiekvieną konkretų atvejį atskirai ir atsižvelgiant į aiškiai nustatytus kriterijus, būtų pateisinama leisti propaguoti vienos valstybės narės žemės ūkio produktus jos pačios rinkoje ar net šį propagavimą paremti.

⁽³⁾ EESRK nuomonė „Bendrijos žemės ūkio modelis. Produktų kokybė ir vartotojų informavimas – konkurencingumo veiksniai“, OL C 18, 2011 1 19, p. 5–10.

3.1.4 Vieni pagrindinių Europos Sąjungos prioritetų – subalansuotas teritorijų ir socialinis vystymasis ir aprūpinimo maistu užtikrinimas. Tačiau vystymasis anaipol nėra subalansuotas ir padėtis negerėja. Antra vertus, daugelyje valstybių narių aprūpinimo maistu užtikrinimo lygis nukrito žemiau didelį nerimą keliančios ribos: pavyzdžiui, Slovakijoje apsirūpinimo maistu lygis tesiekia 47 proc. Veiksmingas žemės ūkis be jokios abejonės yra pagrindinė sąlyga abiem pirmiau paminėtiems tikslams pasiekti, o žemės ūkis funkcionuos tinkamai tik tada, kai bus pakankamai realizavimo galimybių. Žemės ūkio nuosmukis kai kuriose valstybėse narėse tiesiogiai susijęs su sumažėjusiu šalies žemės ūkio maisto produktų pardavimu vidaus rinkoje. Šio reiškinio priežastys įvairios, bet norint atgaivinti žemės ūkį be kita ko reikia organizuoti šalies vartotojams skirtas informavimo kampanijas, kurių metu būtų pabrėžiami vidaus produktų privalumai.

3.1.5 Iš tiesų, kaip rodo patikimi duomenys, kai kuriose valstybėse narėse perkama mažiau šalies produktų ne visada dėl geresnio įvežamų prekių kainos ir kokybės santykio, tai gali būti susiję ir su kitais veiksniais. Pavyzdžiui, buvusiose komunistinėse Vidurio Europos šalyse pagrindiniai didžiųjų prekybos tinklų partneriai yra Vakarų Europos šalių prekybos įmonės, kurios, aišku, palaiko glaudžius ryšius su tiekėjais iš savo šalių, kuriose jos anksčiau vykdė veiklą ir kuriose dažnai yra jų supirkimo centrai prekybai naujose šalyse.

3.2 Reikalavimus atitinkantys produktai

3.2.1 Preambulės 6 punkte ir oficialiuose Komisijos paskelbtuose informaciniuose dokumentuose teigiama, kad į propagavimo sistemą nuo šiol reikėtų įtraukti visus SESV I priede nenurodytus Europos kokybės sistemų reikalavimus atitinkančius žemės ūkio maisto produktus (antrinio perdirbimo žemės ūkio produktus), pavyzdžiui, šokoladą, konditerijos gaminius, alų ir kt. Šis įtraukimas laikomas viena pagrindinių naujosios sistemos naujovių. Tačiau pasiūlymo 5 straipsnyje dėl reikalavimus atitinkančių produktų ir temų šie produktai neminimi, kadangi jame reikalavimus atitinkančiais produktais laikomi tik I priede nurodyti žemės ūkio ir maisto produktai bei vynas ir degtinė. Tai sudaro problemų, kadangi šių nuostatų turinys neaiškus.

3.2.2 Iš reikalavimus atitinkančių produktų tik vynui keliamos tam tikros sąlygos dėl paramos informavimo ir propagavimo priemonėms. Nustatyta sąlyga kartu propaguoti ir koki nors kitą produktą. Tai aiškinama tuo, kad informavimas apie Sąjungos vynus ir jų propagavimas bendrai organizuojant rinką yra viena iš svarbiausių pagal BŽŪP numatytų pagalbos programų priemonių vyno sektoriuje. Tačiau abejojama principu propaguoti vyną kartu su kitais maisto produktais, kadangi išskiriami žuvininkystės ir akvakultūros produktai, kurie yra natūralūs kai kurių vynų palydovai. EESRK prašo panaikinti 5 straipsnyje šiems produktams nustatytą išimtį.

3.2.3 Antra vertus, Europos vynams ypatingai didelę konkurenciją sudaro „naujojo pasaulio“ vynai, todėl mažėja vynų gamyba Europos valstybėse ir auga tokiose šalyse kaip Čilė, Argentina, Pietų Afrika, Australija, JAV ar net Kinija. Šio reiškinio priežastys įvairios, bet apskritai įvežamiems vynams būdinga žemesnė kaina, mažiau papildomos informacijos (labai nedaug geografinių nuorodų, nevyksta oficiali kokybės kontrolė, nenurodomas tipiskumas, susijęs su gerais metais ar nedidele gamybos zona, ribotas skaičius vynuogių veislių ir kt.), taip pat labai didelės propagavimo pastangos. Be to, trečiųjų šalių gamintojų galimybės pakankamais kiekiais ir reguliariai užtikrinti tiekimą, nesikeičiančias juslines savybes ir patrauklią kainą labai domina didžiųjų prekybos tinklų įmonės, ieškančias kaip tik tokio pobūdžio tiekėjų. Europos vyno sektoriuje, kuris yra daug įvairesnis, sunkiau tenkinti šiuos reikalavimus.

3.2.4 Todėl kokybiškiems Europos vynams reikia dar daugiau propagavimo ir informavimo priemonių, kad potencialūs vartotojai žinotų apie jų lyginamuosius pranašumus. Jeigu parama Europos vynams propaguoti dėl pirmiau išvardytų priežasčių (3.2.2 punktas) turi tenkinti tam tikras sąlygas, greta galimybės kartu propaguoti kitą žemės ūkio produktą rekomenduojame numatyti papildomą priemonę. Ši alternatyva leistų susieti vyno propagavimą su kaimo turizmo veikla. Iš tiesų daugelyje Vidurio Europos šalių šis vyno propagavimo būdas pasirodė esąs veiksmingas.

3.2.5 Toks abipusiai naudingas susiejimas su kaimo turizmu galėtų būti išplėstas įtraukiant visus žemės ūkio ir gyvulininkystės, taip pat žuvininkystės ir akvakultūros produktus, kad būtų kuo didesnė sinergija ir palankesnės sąlygos sukurti įvairesnius pajamų šaltinius kaimo ir pakrančių vietovėse.

3.3 Paprastų programų įgyvendinimas ir valdymas

3.3.1 Pagal Reglamentu (EB) Nr. 3/2008 nustatytą tvarką, valstybių narių nacionalinės valdžios institucijos du kartus per metus atrinkdavo kampanijas, kurioms galima skirti Sąjungos paramą. Tada jos gautus pasiūlymus perduodavo Europos Komisijai, kuri savo ruožtu juos peržiūrėdavo. Šiuo pasiūlymu siekiama supaprastinti procedūrą programų atrankai įvedant vieno langelio principą; atranką vieną kartą per metus vykdytų Komisija. Be jokių abejonių, tai supaprastins administracines procedūras. Tačiau už „paprastų“ programų (kurias teikia tik viena valstybė narė) valdymą toliau bus bendrai atsakingos valstybės narės po to, kai programą atrinks Komisija.

3.3.2 EESRK rekomenduoja, kad organizacijos savo kandidatūras ES paramai gauti Komisijai teiktų pagal vieno langelio principą ir, prieš Komisijai priimančią sprendimą, informacija apie kiekvieną kandidatūrą būtų perduodama tai valstybei narei, iš kurios yra kandidatūrą teikianti organizacija.

3.3.3 Pagal seną sistemą Europos Sąjunga galėjo finansuoti pusę kampanijos išlaidų. Profesinė organizacija prie kampanijos iniciatyvos turėjo prisidėti bent 20 proc. Finansavimą turėjo papildyti nacionalinės valdžios institucijos⁽⁴⁾. Tam tikrais atvejais (pavyzdžiui, propaguojant Europos mokyklų mokiniams skirtus vaisius ir daržoves) Europos Sąjungos indėlis galėjo sudaryti 60 proc. išlaidų.

3.3.4 Pagal siūlomame reglamente numatytą tvarką programas bendrai finansuos tik siūlanti organizacija ir Europos Sąjunga. Nacionalinės valdžios institucijos nebeprivalės (ir nebegalės) prisidėti prie šių programų finansavimo.

3.3.5 Europos Sąjungos finansinė parama galės sudaryti 50 proc. programos sąnaudų, bet daugiašalių programų atveju, jeigu programa skirta vienai ar keletui trečiųjų šalių arba jeigu ji susijusi su vaisių ir daržovių tiekimu Sąjungos švietimo įstaigų mokiniams, ji galės siekti 60 proc. išlaidų.

3.3.6 EESRK palankiai vertina tai, kad nuo šiol daugiau kandidatų atitiks reikalavimus 60 proc. išlaidų dydžio ES finansinei paramai gauti. Vis dėlto akivaizdu, kad pasiūlymą teikiančios organizacijos indėlis turės būti didesnis, negu pagal ankstesnę sistemą, kadangi nebegalės dalyvauti nacionalinės valdžios institucijos. Veikiausiai tai atbaidys finansiškai silpnesnes organizacijas ir padės santykinai turtingoms organizacijoms labiau negu anksčiau pasinaudoti paramos informavimo ir propagavimo priemonėmis sistema.

3.3.7 Todėl, EESRK nuomone, pageidautina, kad nacionalinės valdžios institucijoms būtų palikta galimybė iki 30 proc. prisidėti prie propagavimo priemonių finansavimo bent jau tais atvejais, kai valstybės narės dalyvauja programų valdyme (paprastų programų atveju).

3.3.8 Taip pat būtų pageidautina leisti ES teikti didesnę paramą (60 proc. išlaidų), kai įgyvendinamos informavimo ir propagavimo priemonės, kuriomis Sąjungos švietimo įstaigų mokiniai skatinami vartoti pieną. Tam, kad mityba būtų sveika ir subalansuota, šiuo metu vaikai turėtų valgyti ne tik daugiau vaisių ir daržovių, bet ir gerti daugiau pieno bei vartoti pieno produktų.

2014 m. balandžio 30 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽⁴⁾ Reglamento (EB) Nr. 3/2008 13 straipsnio 3 pastraipa.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl įpareigojimo iškrauti visas sužvejotas žuvis iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 850/98, (EB) Nr. 2187/2005, (EB) Nr. 1967/2006, (EB) Nr. 1098/2007, (EB) Nr. 254/2002, (EB) Nr. 2347/2002 ir (EB) Nr. 1224/2009 ir panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1434/98

COM(2013) 889 final – 2013/0436 (COD)

(2014/C 311/11)

Vienintelis pranešėjas **Gabriel Sarró Iparraguirre**

Europos Parlamentas, 2014 m. sausio 13 d., ir Taryba, 2014 m. sausio 16 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 ir 304 straipsniais, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl įpareigojimo iškrauti visas sužvejotas žuvis iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 850/98, (EB) Nr. 2187/2005, (EB) Nr. 1967/2006, (EB) Nr. 1098/2007, (EB) Nr. 254/2002, (EB) Nr. 2347/2002 ir (EB) Nr. 1224/2009 ir panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1434/98

COM(2013) 889 final – 2013/0436 (COD).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. balandžio 1 d. priėmė savo nuomonę.

498-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 199 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK mano, kad priėmus naują bendrą žuvininkystės politiką (BŽP), į kurią įtrauktas naujas įpareigojimas iškrauti ne tik tas žuvų rūšis, kurioms nustatytas bendras leidžiamas sužvejoti kiekis (BLSK) ir kvotos, bet ir tas, kurioms taikomi mažiausi išteklių išsaugojimą užtikrinantys orientaciniai dydžiai, būtina šį įpareigojimą iškrauti visas sužvejotas žuvis suderinti su galiojančiais teisės aktais, pagal kuriuos tam tikromis aplinkybėmis žuvų išmetimas į jūrą yra privalomas.

1.2 Vis dėlto Komitetas mano, kad Komisijos pasiūlymas yra pernelyg sudėtingas ir kad žvejai, vykdydami įpareigojimą iškrauti visas sužvejotas žuvis, turės pernelyg daug papildomo ir neproporcingo darbo. Todėl, Komiteto nuomone, reikėtų nustatyti pragmatiškesnes, aiškesnes, paprastesnes ir lankstesnes taisykles, pagal kurias žvejams būtų suteikta pakankamai laiko prisitaikyti nustatant jiems pereinamąjį laikotarpį ir netaikant griežtų baudų.

1.3 EESRK apgailestauja, kad nebuvo atliktas išankstinis poveikio vertinimas siekiant išanalizuoti įpareigojimo iškrauti visas sužvejotas žuvis vykdymo pasekmes skirtingiems laivynams.

1.4 EESRK mano, kad techninės priemonės yra labai svarbios žvejybai, todėl sprendimai dėl jų turėtų būti priimami tiesiogiai susisiekus su uostais, jos turi būti laikino pobūdžio, pritaikytos konkrečioms atvejams, joms turi būti taikomi spartūs ir veiksmingi sprendimų priėmimo procesai, kurie leistų prisitaikyti prie kintančių aplinkybių ir atitinkamų žuvų rūšių raidos.

1.5 Komitetas prašo teisėkūros procese dalyvaujančios institucijos atsižvelgti į jo pastabas dėl naujų apibrėžčių, sužvejotų žuvų kiekio pagal rūšis, sužvejotų žuvų kiekio registravimo, naujų kontrolės reikalavimų, žvejybos leidimų, paklaidų, kontrolės taikant apsauginę vaizdo stebėjimo sistemą (AVSS) ir sankcijų.

2. Bendros aplinkybės

2.1 2013 m. gruodžio 11 d. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos. Šis reglamentas taikomas nuo 2014 m. sausio 1 d.

2.2 Jį priėmus panaikintas 2003 m. sausio 1 d.–2013 m. gruodžio 31 d. galiojęs Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2371/2002, kuriuo buvo nustatyta Bendrijos žuvų išteklių išsaugojimo ir tausojančio naudojimo pagal bendrąją žuvininkystės politiką sistema.

2.3 Nauju reglamentu dėl BŽP iš dalies pakeičiami ir panaikinami įvairūs reglamentai, sprendimai ir direktyvos siekiant pritaikyti juos prie jame nustatytų naujų taisyklių.

2.4 Viena iš jų, dėl kurios rengiama ši nuomonė, išdėstyta 15 straipsnyje dėl jūrų biologinių išteklių išsaugojimo ir tausaus naudojimo priemonių, kuriame nurodomas įpareigojimas iškrauti visą laimikį.

2.5 Vien dėl šios į naująjį Reglamentą (ES) Nr. 1380/2013 įtrauktos nuostatos dėl įpareigojimo iškrauti visą laimikį reikia iš dalies pakeisti septynis ankstesnius reglamentus (EB), o aštuntą – panaikinti.

3. Bendri pastebėjimai

3.1 Reglamente (ES) Nr. 1380/2013 nurodytos BŽP reformos parengimas truko ilgiau nei iš pradžių buvo numatyta, todėl jo įsigaliojimas atidėtas vieneriems metams, visų pirma dėl prieštaringo įpareigojimo iškrauti visą laimikį (visas sužvejotas žuvis), kuris taip pat žinomas kaip draudimas išmesti žuvis.

3.2 Galima tvirtinti, kad pagrindinis naujos BŽP tikslas – Europos Sąjungoje laipsniškai panaikinti bet kokių išteklių sužvejojimą žuvų išmetimą į jūrą nustatant įpareigojimą iškrauti visas sužvejotas žuvis.

3.3 Nuomonės dėl BŽP reformos išvadų 1.8 punkte EESRK išreiškė nuomonę, kad draudimo išmesti žuvis į jūrą politika yra „pageidautinas tikslas“, tačiau pasisakė „už laipsniškesnį ir proporcingesnį metodą, paremtą laipsnišku išmetamų žuvų kiekio mažinimu, kartu propaguojant ir skatinant žvejybos įrankių selektyvumą, priemones, skirtas perdirbti žuvininkystės produktus suteikiant jiems pridėtinės vertės, pardavimo galimybių paiešką, taip pat laivų ir žvejybos uostų infrastruktūrą“.

3.4 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad pasiūlyme dėl pagrindinio BŽP reglamento buvo numatytas draudimas išmesti žuvis į jūrą, kuris priklausomai nuo skirtingų žuvų rūšių turi įsigalioti 2014 m. sausio 1 d.–2015 m. gruodžio 31 d.

3.5 Europos Parlamentas ir Taryba 2013 m. pabaigoje pasiekė politinį susitarimą dėl naujo įpareigojimo iškrauti visas sužvejotas žuvis įsigaliojimo grafiko, pagal kurį nustatytas laipsniškesnis jo vykdymas nei buvo numatyta pradžioje, t. y. 2015 m. sausio 1 d.–2019 m. sausio 1 d.

3.6 Kad įpareigojimas iškrauti visas sužvejotas žuvis galėtų būti vykdomas, reikia panaikinti arba iš dalies pakeisti kai kurias dabartinių reglamentų nuostatas dėl techninių bei valdymo priemonių ir kontrolės, nes jos prieštarauja minėtam įpareigojimui ir dėl jų žvejai turi išmesti žuvis į jūrą.

3.7 Taryba paragino Komisiją nedelsiant iš dalies pakeisti esamus teisės aktus. Komisija nori parengti naują techninių priemonių rinkinį, kuris padėtų užtikrinti visišką įpareigojimo iškrauti visas sužvejotas žuvis taikymą. Tačiau šis priemonių rinkinys greičiausiai dar nebus parengtas, kai įpareigojimas iškrauti visas sužvejotas žuvis 2015 m. sausio 1 d. bus pradėtas taikyti pirmajai žuvų išteklių grupei.

3.8 Todėl reikalingi teisės aktai, kuriais būtų panaikintos bet kokios teisinės ir praktinės kliūtys minėtą įpareigojimą taikyti pereinamuoju laikotarpiu, kol bus parengtas naujasis priemonių rinkinys.

3.9 Šis Komisijos pateiktas naujas teisės aktas, kuris, EESRK nuomone, yra būtinas tinkamam naujos BŽP įgyvendinimui, nagrinėjamas tolesniuose punktuose.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Pasiūlymo pradžioje pateikiami kai kurie apibrėžčių pakeitimai, taikytini įvairiems reglamentams. Pavyzdžiui, įvedamas naujas terminas „netyčia sužvejoti jūrų gyvūnai“ arba „mažiausi leidžiamų iškrauti žuvų dydžiai“ pakeičiami „mažiausiais išteklų išsaugojimą užtikrinančiais orientaciniais dydžiais“.

4.2 Dauguma techninių priemonių reglamentų pakeitimų daroma siekiant panaikinti dabartiniuose teisės aktuose nustatytą prievolę išmesti žuvis į jūrą dėl trijų priežasčių:

— nesilaikoma sužvejotų žuvų kiekio pagal rūšis taisyklių,

— nepasiektas mažiausias leidžiamų iškrauti žuvų dydis,

— nesilaikoma nuostatų dėl priegaudos.

4.3 Komisija siūlo išlaikyti prievolę išmesti į jūrą visa tai, kam netaikomas įpareigojimas iškrauti visas sužvejotas žuvis, ir, numatant nukrypti leidžiančias nuostatas, panaikinti šią prievolę tam, kam šis įpareigojimas taikomas ir kas, be kita ko, bus įskaičiuota į kvotas.

4.4 EESRK mano, kad techninės priemonės yra labai svarbios žvejybai, todėl sprendimai dėl jų turėtų būti priimami tiesiogiai susisiekus su uostais, jos turi būti laikino pobūdžio, pritaikytos konkrečioms atvejams, joms turi būti taikomi greiti ir veiksmingi sprendimų priėmimo procesai, kurie leistų prisitaikyti prie kintančių aplinkybių ir atitinkamų žuvų rūšių raidos. Deja, ES sprendimų priėmimo procesas to neleidžia padaryti.

4.5 Komitetas mano, kad pasiūlymas dėl reglamento yra labai sudėtingas ir kad žvejai, vykdydami įpareigojimą iškrauti visas sužvejotas žuvis, turės pernelyg daug papildomo ir neproporcingo darbo. Todėl, Komiteto nuomone, reikėtų nustatyti pragmatiškesnes, aiškesnes, paprastesnes ir lankstesnes taisykles, pagal kurias vadovaujantis kitų pasaulio šalių pavyzdžiu žvejams būtų suteiktas pereinamasis laikotarpis, kad jie galėtų prisitaikyti ir nesulauktų griežtų baudų. Taigi Komitetas mano, kad nustatytos naujos kontrolės priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti neprikaištingą teisės akto vykdymą nuo pat pirmos jo įsigaliojimo dienos neturint jo taikymo patirties, yra nepagrįstos.

4.6 Todėl EESRK apgailestauja, kad nebuvo atliktas išankstinis poveikio vertinimas siekiant išanalizuoti įpareigojimo iškrauti visas sužvejotas žuvis vykdymo pasekmes skirtingiems laivynams. Konkrečiai mano, kad tai visų pirma būtina pelaginių žuvų žvejybos, vykdomos regioninių žuvininkystės organizacijų valdomuose išoriniuose žvejybos plotuose, atveju, kai išsamus išankstinis tyrimas būtinas siekiant užtikrinti suderintą Europos Sąjungos teisės aktų taikymą atsižvelgiant į tose regioninėse žuvininkystės organizacijose jau nustatytas taisykles, kad nekiltų pavojus išoriniuose žvejybos plotuose žvejojančių Europos Sąjungos laivynų konkurencingumui ir jis nesuprastėtų palyginti su kitais.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Dėl „netyčia sužvejotų jūrų gyvūnų“, t. y. atsitiktinai sužvejotų jūrų gyvūnų, kurių žvejyba tam tikromis aplinkybėmis yra uždrausta, apibrėžties, Komitetas mano, kad ji yra paprasta, bet neviseiškai tinkama, kadangi iš esmės ji apima neišvengiamą vertingų nepagrindinių rūšių, kurios dėl su kvotų skyrimų susijusių priežasčių ar kitų taisyklių neleidžiama žvejoti tam tikru žvejybos įrankiu ar konkrečiam veiklos vykdytojui, priegaudą. EESRK mano, kad jas būtų geriau apibrėžti kaip „atsitiktinai sužvejotus jūrų gyvūnus, kurie neviseiškai atitinka galiojančius teisės aktus“.

5.2 Dėl apibrėžties „mažiausias išteklų išsaugojimą užtikrinantis orientacinis dydis“ – šiuo metu tai tik paprastas pavadinimo pakeitimas, ir tai reiškia, kad nustatyto dydžio nesiekianti rūšis, kuriai taikomas įpareigojimas iškrauti visas sužvejos žuvis, turės būti iškrauta atskirai ir kontroliuojant, kad iš naujo nepatektų į prekybos grandinę, o rūšys, kurioms šis įpareigojimas netaikomas, ir toliau bus išmetamos atgal į jūrą. EESRK laikosi nuomonės, kad turėtų būti numatyti nuokrypiai, turint omenyje tai, kaip techniškai sunku nuodugnai atskirti rūšių, kurioms taikomas įpareigojimas iškrauti visas sužvejos žuvis, skirtingus mažiausius išteklų išsaugojimą užtikrinančius orientacinius dydžius, kadangi priešingu atveju tai lems didžiulį teisinį netikrumą.

5.3 Dėl sužvejotų žuvų kiekio pagal rūšis taisyklių, kurios šiuo metu įpareigoja iškrauti rūšis, kurioms taikomas įpareigojimas iškrauti visas sužvejos žuvis, dalinio pakeitimo – tam tikrais atvejais yra neaišku, ar šios netyčia sužvejos žuvis turi būti įtrauktos apskaičiuojant žuvų kiekio pagal rūšis procentines dalis. Todėl Komitetas mano, kad problema yra tai, kad neaišku, į kokią kvotą bus įskaičiuotos šios sužvejos žuvis, o į šį klausimą sunku atsakyti nežinant kiek lankstumo suteiks įvairūs numatyti mechanizmai, kaip ateityje vyks valstybių narių kvotų mainai (angl. swaps) ir kokios politikos laikysis Komisija nustatydama skirtingų rūšių BLSK mišriosios žvejybos atveju. Jei kriterijumi bus didžiausias galimas tausios žvejybos laimikis, atsiras disbalansas, kuris lems visuotinį tam tikrų kvotų trūkumą ir tai sužlugdys daug žvejybos plotų.

5.4 Duomenų apie sužvejos žuvis ir apie į jūrą išmestas žuvis registravimas

5.4.1 Reglamento (EB) Nr. 1224/2009 14 straipsnio dėl žvejybos žurnalo pildymo ir pateikimo 1 dalyje anksčiau buvo liepiama „konkrečiai nurody[ti] visus kiekvienos sugautos ir laive laikomos rūšies kiekius, kurių gyvasis svoris viršija 50 kg“, o atlikus dalinį pakeitimą pastarasis kriterijus panaikintas. EESRK mano, kad ši priemonė labai apsunkins darbą, ypač mažuose laivuose, nors šis skyrius taikomas tik laivams, kurių ilgis yra 10 metrų ar didesnis. Jei norima gauti išsamesnę informaciją, tai būtų galima pakankamai tiksliai padaryti imant mėginius.

5.4.2 Komitetas taip pat mano, kad f punkto, kuris dabar reikalauja „atskiru įrašu nurod[yti] ir žuvų, nesiekiančių taikomo mažiausio išteklų išsaugojimą užtikrinančio orientacinio dydžio, kiekius arba skaičių“ dalinis pakeitimas atskirais atvejais taip pat gali reikšti neproporcingai didelę užduotį, ypač smulkiosios žvejybos laivams.

5.4.3 4 dalyje buvo nurodyta, kad „Bendrijos žvejybos laivų kapitonas į savo žvejybos žurnalus taip pat įrašo visus apytikrius į jūrą išmestus kiekius, kurie sudaro daugiau nei 50 kg gyvojo svorio ekvivalento visų rūšių atveju“. EESRK mano, kad nuorodos į 50 kg išbraukimas iš minėtos dalies taip pat lems didžiulį darbo kiekį, kuris net nebuvo įvertintas. Reikia turėti omenyje tai, kad dokumente kalbama apie visas rūšis, ir tas, kurioms taikomas įpareigojimas iškrauti visas sužvejos žuvis, ir tas, kurioms jis netaikomas.

5.5 EESRK ypač stebina naujas reikalavimas vykdyti kontrolę, keliamas kapitonams Reglamento (EB) Nr. 850/98 15 straipsnio 3 dalyje, kadangi neįmanoma numatyti, ką laivas sugaus konkrečios reiso metu ir negalima reikalauti, kad kapitonas turėtų pranašavimo galių. Nors dokumente apie praktinius šio reikalavimo rezultatus ar apie jo nesilaikymą užsimenama aptakiai, gali atsitikti taip, kad jis bus pritaikytas norint nubauti kapitonus arba pabloginti konfliktinę padėtį. Todėl Komitetas laikosi nuomonės, kad šis punktas, dėl kurio gali kilti rimtų teisinio netikrumo problemų, turėtų būti išbrauktas.

5.6 Komitetas mano, kad laivams, kuriems taikomas įpareigojimas iškrauti visas sužvejos žuvis, keliamas atskiro žvejybos leidimo reikalavimas atrodo perdėtas, kadangi turėtų poveikio daugybei mažų laivų ir lemtų didžiulę biurokratiją turint omenyje papildomus valstybės narėms keliamus reikalavimus teikti ataskaitas. EESRK laikosi nuomonės, kad šio reikalavimo būtų geriau netaikyti laivams, kurių reisas yra trumpesnis nei viena diena.

5.7 Kitos papildomos prievolės vykdyti kontrolę

5.7.1 Naujos kontrolės vykdymo taisyklės taikomos visiems žvejybos plotams ir tiek dideliems, tiek mažiems laivams. EESRK kartoja, kad šios priemonės yra ypač netinkamos mažų laivų atveju, kadangi pramonei ir administracijai užkrauna didžiulę administracinę naštą ir lemia praktinius darbo jūroje sunkumus.

5.7.2 Komisija siūlo atskirai laikyti mažo dydžio rūšis nurodant, kad jos turi būti „sudedamos į atskiras kiekvienų išteklių žuvims skirtas dėžes, talpyklas ar konteinerius“. Komitetas mano, kad šios priemonės gali būti neįmanoma taikyti mažų laivų atveju ir jam neatrodo, kad pakanka to, kad ši nuostata iš dalies netaikoma mažesniems kaip 12 metrų ilgio laivams. Todėl EESRK manymu, šio reikalavimo nereikėtų taikyti bent jau visiems tiems laivams, kurių reisas užtrunka vieną arba dvi dienas, neatsižvelgiant į jų dydį.

5.8 Sankcijos ir stebėtojai

5.8.1 Siūlomame Reglamento (EB) Nr. 1224/2009 90 straipsnio 1 dalies c punkto tekste bet koks įpareigojimo iškrauti visas sužvejotas žuvis neįvykdymas laikomas dideliu pažeidimu. EESRK manymu, šis vertinimas yra perdėtas ir kraštutinis ir turėtų būti išbrauktas iš pasiūlymo.

5.8.2 Nors tame pačiame straipsnyje patikslinama, kad pažeidimo sunkumą įvertins kompetentinga atitinkamos valstybės narės institucija, Komitetas laikosi nuomonės, kad teisės aktai bus tokie sudėtingi ir jų bus taip sunku laikytis, kad bet kokiam bet kokio laivyno kapitoniui nebus lengva išvengti mažų netyčinių pažeidimų.

5.9 EESRK manymu, yra pagrįsta nustatyti didesnius nuokrypius mažiems sugautų žuvų kiekiams. Tačiau Komitetas mano, kad pasiūlyti nuokrypiai nėra realistiški, ypač todėl, kad iš deklaracijų išnyko 50 kg riba ir reikalaujama įvertinti visą į jūrą išmestų žuvų kiekį. Vietoj to Komitetas siūlo dėl naujų nuokrypių, susietų su šiais reikalavimais teikti informaciją, derėtis ir atskirai tartis kiekviename žvejybos plote.

5.10 Komisijos teigimu, elektroniniam nuotoliniam stebėjimui (CCTV), nors jis šiuo metu ir nėra privalomas, skirto straipsnio įtraukimas atitinka poreikį turėti šios sistemos, kuri papildytų dabartines pagal kontrolės reglamentą jau turimas sistemas, reguliavimo sistemą. EESRK manymu, reikėtų aiškiau nustatyti ir tinkamai apibrėžti sąlygas, kada jis būtų privalomas.

2014 m. balandžio 29 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl ūkiniais tikslais laikomų ir dauginamų galvijų, kiaulių, avių, ožkų ir arklinių šeimos gyvūnų klonavimo

COM(2013) 892 final – 2013/0433 (COD)

pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl maisto produktų, pagamintų iš gyvūnų klonų, pateikimo rinkai

COM(2013) 893 final – 2013/0434 (APP)

pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl naujų maisto produktų

COM(2013) 894 final – 2013/0435 (COD)

(2014/C 311/12)

Pranešėjas **José María Espuny MOYANO**

Europos Parlamentas, 2014 m. sausio 16 d., ir Taryba, 2014 m. sausio 15 d. ir 17 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43, 403 ir 114 straipsniais, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl ūkiniais tikslais laikomų ir dauginamų galvijų, kiaulių, avių, ožkų ir arklinių šeimos gyvūnų klonavimo

COM(2013) 892 final – 2013/0433 (COD),

Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl maisto produktų, pagamintų iš gyvūnų klonų, pateikimo rinkai

COM(2013) 893 final – 2013/0434 (APP),

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl naujų maisto produktų

COM(2013) 894 final – 2013/0435 (COD).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. balandžio 1 d. priėmė savo nuomonę.

498-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (balandžio 30 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 174 nariams balsavus už, 2 prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Klonavimas

1.1.1 EESRK mano, kad būtina ir tikslinga reglamentuoti gyvūnų klonavimą ES siekiant užtikrinti ūkininkams vienodas gamybos sąlygas, apsaugoti gyvūnų sveikatą ir gerovę ir patenkinti vartotojų lūkesčius.

1.1.2 Atsižvelgdamas į piliečių ir vartotojų organizacijų prieštaraivimą ir trūkstamas technines žinias, EESRK pritaria laikinam gyvūnų klonavimo ir gyvūnų klonų ūkiniais tikslais importo sustabdymui.

1.1.3 EESRK tvirtai pareiškia, kad sustabdymas paremtas ne žinoma rizika sveikatai, o etikos ir gyvūnų gerovės sumetimais.

1.1.4 EESRK mano, kad draudimas neturėtų būti taikomas tokiose srityse kaip moksliniais tikslais atliekamas klonavimas, kuriose šios technologijos naudojimas yra pateisinamas.

1.1.5 EESRK manymu, laikiną draudimą ateityje bus galima persvarstyti ateityje atsižvelgiant į taikant teisės aktus sukaupą valstybių narių patirtį, mokslo ir technikos pažangą ir tarptautinius pokyčius, taip pat į piliečių ir vartotojų organizacijų nuomonę.

1.1.6 EESRK kelia klausimą, ar tikrai esama tinkamų technologijų, kurios padėtų, visų pirma importo atveju, gyvūnų klonus atskirti nuo gyvūnų, sukurtų naudojant šiuo metu ES leidžiamas technologijas; todėl reikalauja, kad visiško atsekamumo reikalavimas būtų taikomas ir importui, nes tik taip gali būti patikimai nustatyta gyvūno kilmė, ir tai yra nepakeičiama priemonė siekiant valdyti riziką sveikatai.

1.1.7 EESRK dar kartą pakartoja, kad ES taikomi teisės aktai turi būti taip pat taikomi importuojamiems gyvūnams, kad mūsų ūkininkai nepatektų į nepalankią padėtį palyginti su trečiųjų šalių ūkininkais.

1.1.8 EESRK mano, kad klonavimas gali kelti grėsmę kokybiškų produktų gamybai ir Europos ekonomikos ir žemės ūkio produktų grandinės tvarumui. Be to, plintant klonavimui ūkiniais tikslais kyla pavojus, kad materialinė gerovė iš dirbančiųjų ir gamintojų bus perduota patentų savininkams mokslinių tyrimų centrums.

1.2 *Prekyba maisto produktais, pagamintais iš gyvūnų klonų*

1.2.1 EESRK mano, kad būtina ir tikslinga aiškiai apibrėžti nuostatas dėl laikino draudimo maisto produktus, pagamintus iš gyvūnų klonų, pateikti rinkai, kad būtų atsižvelgta į skirtingus piliečių ir vartotojų organizacijų požiūrius.

1.2.2 EESRK pritaria tam, kad kartu su laikinu gyvūnų klonavimo sustabdymu ES būtų laikinai sustabdyta prekyba maisto produktais, pagamintais iš gyvūnų klonų.

1.2.3 EESRK manymu, šis draudimas galės būti persvarstytas ateityje, atsižvelgiant į taikant teisės aktus sukaupą valstybių narių patirtį, į mokslo ir technikos pažangą ir į tarptautinius pokyčius, taip pat į piliečių ir vartotojų organizacijų nuomonę.

1.2.4 EESRK tvirtai pareiškia, kad, atsižvelgiant į tai, jog kai kuriose ES nepriklausančiose šalyse yra leidžiama klonuoti gyvūnus, valstybės narės turi imtis visų tinkamų priemonių siekdamos užkirsti kelią trečiojoje šalyje įsigytų maisto produktų, pagamintų iš gyvūnų klonų, importui į ES.

1.2.5 EESRK kelia susirūpinimą tai, kad nėra tinkamų technologijų, kurios padėtų iš trečiųjų šalių importuojamuose maisto produktuose aptikti mėsos ir pieno, gauto iš gyvūnų klonų; todėl reikalauja, kad visiško atsekamumo reikalavimas būtų taikomas ir importui, nes tik taip gali būti patikimai nustatyta gyvūno kilmė, ir tai yra nepakeičiama priemonė siekiant valdyti riziką sveikatai.

1.2.6 Pripažindamas būtinybę išsaugoti vartotojų pasitikėjimą ir atsižvelgdamas į tai, kad trūksta pakankamai patikimų analitinių priemonių, leidžiančių atskirti gyvūnų klonus nuo tradicinių palikuonių, taip pat kad nėra aiškių ir saugių atsekamumo ir ženklinimo sistemų, EESRK perspėja dėl galimų būsimų neigiamų padarinių gyvūninės kilmės produktų rinkai.

1.3 *Nauji maisto produktai*

1.3.1 EESRK manymu, su naujais maisto produktais susijusių teisės aktų atnaujinimas yra būtinas ir tikslingas, nes taip būtų užtikrintas didesnis teisinis tikrumas ir geresnė maisto sauga; todėl jis remia Komisijos pasiūlymą sykiu ragindamas atsižvelgti į tam tikrus pasiūlymus.

1.3.2 EESRK mano, kad reikėtų tiksliau apibrėžti naujo maisto produkto sąvoką, kuri šiuo metu grindžiama tuo, kad tai toks produktas, „kuris Sąjungoje nebuvo plačiai vartotas žmonių maistui“, ir nustatyti atitinkamus reikalavimus.

1.3.3 EESRK manymu, reikėtų nuodugniai ištirti pasiūlyme numatyto bendrųjų leidimų modelio pasekmes, nes jokių būdu negalima užkirsti kelio būsimoms inovacijoms.

1.3.4 EESRK mano, kad reikėtų supaprastinti tradicinių maisto produktų iš trečiųjų šalių leidimo suteikimo procedūrą ir pagrįsti ją aiškiais kriterijais, kurie patvirtintų, kaip nurodoma pasiūlyme, „saugų maisto produkto naudojimą trečiojoje šalyje“.

1.3.5 EESRK nuomone, Sąjungos sąrašai turi būti aiškūs, nuolat atnaujinami ir lengvai prieinami vartotojams ir maisto pramonės atstovams. Sąrašuose turi būti nurodomi ne tik tradiciniai trečiųjų šalių maisto produktai ir nauji maisto produktai, kuriuos leidžiama tiekti rinkai, bet ir atvejai, kai buvo atsisakyta suteikti leidimą, kartu nurodant atsisakymo suteikti leidimą priežastis. Taip bus paskatintas skaidrumas ir užtikrintas būtinas teisinis tikrumas.

1.3.6 EESRK pažymi, kad nenumatyta nei sąrašo peržiūros sistema, nei tvarkaraštis, todėl siūlo, kad tame pačiame reglamente būtų nustatytas ir mechanizmas, kaip prireikus peržiūrėti sąrašus.

1.3.7 Komitetas mano, kad verslo įmonių pastangas mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų srityje turėtų apsaugoti valdžios institucijos užtikrindamos tinkamą duomenų apsaugą. Todėl jis siūlo, kad šios apsaugos sąlygos būtų siejamos ne su Komisijos nuomone apie jo paraišką, o su pačiu pareiškėju.

1.3.8 EESRK tvirtai pareiškia, kad reikėtų numatyti pereinamojo laikotarpio priemones tiems produktams, kurie neatitiks reglamente nustatytų reikalavimų jo įsigaliojimo dieną.

2. Pasiūlymų santrauka

2.1 Klonavimas

2.1.1 Pasiūlyme nustatomos pagrindinės gyvūnų klonavimo ūkiniais tikslais ir embrionų klonų bei gyvūnų klonų pateikimo rinkai ES taisyklės.

2.1.2 Jame taikomos šios apibrėžtys:

- a) ūkiniais tikslais laikomi ir dauginami gyvūnai – gyvūnai, laikomi ir dauginami maisto, vilnos, odos ar kailių gamybai arba kitu ūkiniu tikslu; ši apibrėžtis neapima gyvūnų, laikomų ir dauginamų išskirtinai kitu tikslu, pavyzdžiui, moksliniams tyrimams, vaistų ir medicinos prietaisų gamybai, siekiant išsaugoti retas arba nykstančias rūšis arba sporto ir kultūros renginiams;
- b) klonavimas – gyvūnų dauginimo nelytiniu būdu metodas, kuomet atskiro gyvūno ląstelės branduolys yra perkeliamas į kiaušialąstę, iš kurios branduolys buvo išimtas, siekiant sukurti genetiškai tapatų embrioną (toliau – embriono klonas), kuris vėliau gali būti įsodinamas į surogatinę motiną, siekiant gauti genetiškai tapačių gyvūnų populiacijas (toliau – gyvūno klonas);
- c) pateikimas rinkai – gyvūno arba produkto tiekimas vidaus rinkai pirmą kartą.

2.1.3 Valstybės narės turi laikinai uždrausti gyvūnų klonavimą ir gyvūnų klonų bei embrionų klonų pateikimą rinkai.

2.1.4 Tai netaikoma gyvūnų, laikomų ir dauginamų išskirtinai kitu tikslu, pavyzdžiui, moksliniams tyrimams, vaistų ir medicinos prietaisų gamybai, siekiant išsaugoti retas arba nykstančias rūšis arba sporto ir kultūros renginiams.

2.1.5 Valstybės narės nustato taisykles dėl sankcijų, taikomų pažeidus pagal šią direktyvą priimtas nacionalines nuostatas.

2.2 *Prekyba maisto produktais, pagamintais iš gyvūnų klonų*

2.2.1 Šiuo pasiūlymu siekiama atsižvelgti į vartotojų suvokimą apie maisto produktą, pagamintą iš gyvūnų klonų, naudojimą.

2.2.2 Pasiūlymu laikinai uždraudžiama pateikti rinkai maisto produktus, pagamintus iš gyvūnų klonų.

2.2.3 Taikomos tokios apibrėžtys:

a) klonavimas – gyvūnų dauginimo nelytiniu būdu metodas, kuomet atskiro gyvūno ląstelės branduolys yra perkeliamas į kiaušialąstę, iš kurios branduolys buvo išimtas, siekiant sukurti genetiškai tapatų embrioną (toliau – embriono klonas), kuris vėliau gali būti įsodinamas į surogatinę motiną, siekiant gauti genetiškai tapatių gyvūnų populiacijas (toliau – gyvūno klonas);

b) maisto produktas – maisto produktas, kaip apibrėžta Reglamento (EB) Nr. 178/2002 2 straipsnyje.

2.2.4 Draudžiama importuoti gyvūninės kilmės maisto produktus iš trečiųjų šalių, kuriose teisiškai leidžiama pateikti rinkai ar eksportuoti maisto produktus, pagamintus iš gyvūnų klonų, siekiant užtikrinti, kad gyvūninės kilmės maisto produktai būtų pateikiami ES rinkai tik tuomet, jei laikomasi visų konkrečių importavimo sąlygų.

2.2.5 Pasiūlyme užtikrinama, kad tokie maisto produktai kaip mėsa ar pienas, pagaminti iš klonų, nebūtų pateikiami ES rinkai.

2.2.6 Valstybės narės nustato taisykles dėl sankcijų, taikomų pažeidus pagal šią direktyvą priimtas nacionalines nuostatas.

2.3 *Nauji maisto produktai*

2.3.1 Pirmasis Europos reglamentas dėl naujų maisto produktų parengtas 1997 m. ir yra atnaujinamas šiuo pasiūlymu dėl reglamento.

2.3.2 Šio pasiūlymo tikslas – užtikrinti maisto saugą, apsaugoti visuomenės sveikatą ir garantuoti vidaus rinkos veikimą, taip pat skatinti inovacijas maisto sektoriuje.

2.3.3 Pasiūlymu siekiama supaprastinti leidimų suteikimo procedūrą ir padaryti ją veiksmingesnę bei skaidresnę. Be to, jame paaiškinama naujo maisto produkto apibrėžtis ir atsižvelgiama į naujas technologijas, darančias poveikį maisto produktams.

2.3.4 Juo nustatomas greitesnis ir proporcingesnis tradicinių trečiųjų šalių maisto produktų, kurių sauga patvirtinta saugiu maisto produkto naudojimu trečiojoje šalyje, saugos vertinimas.

2.3.5 Pasiūlyme išlaikomi esami bendrieji naujo maisto produkto apibrėžties kriterijai:

„a) naujas maisto produktas – bet kuris maisto produktas, kuris Sąjungoje nebuvo plačiai vartotas žmonių maistui iki 1997 m. gegužės 15 d., įskaitant:

i) maisto produktus, pagamintus naudojant naują, iki 1997 m. gegužės 15 d. Sąjungoje nenaudotą maisto gamybos procesą, dėl kurio iš esmės pasikeičia maisto produktų sudėtis ar struktūra ir tai turi įtakos jų maistinei vertei, įsisavinimui ar nepageidaujamų medžiagų kiekiui;

ii) maisto produktus, kuriuose yra dirbtinai sukurtų nanomedžiagų, kaip apibrėžta Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies t punkte, arba kurie sudaryti iš tokių medžiagų;

iii) vitaminus, mineralines ir kitas medžiagas, naudojamas pagal Direktyvą 2002/46/EB, Reglamentą (EB) Nr. 1925/2006 arba Reglamentą (ES) Nr. 609/2013, jeigu:

taikytas naujas gamybos procesas, kaip nurodyta šios dalies i punkte; arba tokiose medžiagose yra dirbtinai sukurtų nanomedžiagų arba jos sudarytos iš tokių medžiagų;

iv) maisto produktus, kurie Sąjungoje iki 1997 m. gegužės 15 d. buvo naudoti tik kaip maisto papildų sudėtinė dalis, jeigu jie skirti naudoti ne kaip maisto papildų, o kitų maisto produktų sudėtinė dalis, kaip apibrėžta Direktyvos 2002/46/EB 2 straipsnio a punkte.“

2.3.6 Reglamente taip pat pateikiamos kitos esminės apibrėžtys, pavyzdžiui, „tradicinis trečiosios šalies maisto produktas“ ir „ilgas saugus maisto produkto naudojimas“.

2.3.7 Naujų maisto produktų sauga yra vertinama ir jų leidimai suteikiami taikant suderintą procedūrą.

2.3.8 Jame taip pat nustatoma, kad į rinką galima teikti tik tokius naujus maisto produktus, kurie įrašyti į Sąjungos sąrašą ir atitinka šias sąlygas:

— remiantis turimais moksliniais įrodymais, nekelia pavojaus sveikatos saugai;

— neklaidina vartotojo;

— jeigu jų paskirtis – pakeisti kitą tradicinį maisto produktą, jie nesiskiria nuo tokio maisto produkto tiek, kad jo įprastas vartojimas maistingumo atžvilgiu būtų nenaudingas vartotojui.

2.3.9 Dabartinė individualių leidimų sistema pakeičiama bendrųjų leidimų sistema.

2.3.10 Visos paraiškos suteikti naujo maisto produkto leidimą pateikiamos Komisijai, o ji prašo Europos maisto saugos tarnybos (EMST) pateikti mokslinę nuomonę dėl rizikos vertinimo. Komisija, remdamasi šia nuomone, priima sprendimą dėl naujo maisto produkto įtraukimo į Sąjungos naujų maisto produktų sąrašą; šią užduotį atlikti jai padeda Maisto grandinės ir gyvūnų sveikatos nuolatinis komitetas (SCOFCAH).

2.3.11 Remiantis saugiu maisto produkto naudojimu trečiojoje šalyje bent 25 metus, nustatytas tradicinių trečiųjų šalių maisto produktų saugos vertinimas ir rizikos valdymas.

2.3.12 Tuo atveju, jei pateikiama pagrįstų prieštaravimų dėl tradicinio trečiosios šalies maisto produkto saugos, EMST turi atlikti vertinimą, po kurio vykdoma ES leidimų suteikimo procedūra, panaši į įprastą leidimų suteikimo procedūrą, bet jos terminai trumpesni. Komisija, vadovaudamasi EMST nuomone, gali nustatyti reikalavimą stebėti po pateikimo rinkai, jei to reikia maisto saugai užtikrinti.

2.3.13 Pasiūlyme numatyta teisė į duomenų apsaugą ne ilgesnį kaip penkerių metų laikotarpį ir tik tinkamai pagrįstais atvejais.

2.3.14 Valstybės narės nustato taisykles dėl sankcijų, taikomų pažeidus pagal šį reglamentą priimtas nacionalines nuostatas.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Klonavimas

3.1.1 EESRK pritaria pasiūlymui dėl direktyvos, atkreipdamas dėmesį į turimų mokslo ir technikos žinių nepakankamumą, su gyvūnų gerove susijusias problemas ir piliečių bei vartotojų nepritarimą, nors mano, kad atėjus laikui reikės persvarstyti laikiną draudimą klonuoti gyvūnus atsižvelgiant į tobulėjančias technologijas ir mokslo pažangą, tarptautinę aplinką ir būtiną susijusių sektorių konkurencingumą.

3.1.2 EESRK primena, kad valstybės narės yra prisiėmusios išsipareigojimą užtikrinti, kad „savininkai arba laikytojai imtųsi visų atitinkamų priemonių, kad užtikrintų jų priežiūroje esančių gyvūnų gerovę ir kad tiems gyvūnams nebūtų be reikalo sukeltas skausmas, kančios arba sužalojimai.“⁽¹⁾

3.1.3 EESRK mano, kad labai svarbu pabrėžti lemiamą EMST vaidmenį vertinant galimą riziką, susijusią su gyvūnų klonavimo technologijos naudojimu, ir priimant sprendimus dėl šios technologijos naudojimo.

3.1.4 EMST nustatė daug gyvūnų gerovės problemų, susijusių su surogatinių motinų ir pačių klonų sveikata (didelis abortų skaičius, placentos funkcijų sutrikimai, įsodinamas į keletą surogatinių motinų, kad būtų gautas vienas klonas, neįprastai didelis embrionas ir didelis mirtingumas), dėl kurių klonavimo technologija siejama su dideliu mirtingumu.

3.1.5 Klonavimas kenkia biologinei įvairovei bei genetiniam paveldui ir kelia problemų, susijusių su atsparumu atsirandantiems rizikos veiksniams ir naujiems zoonozių sukėlėjams, patenkantiems į Europą (ypač Šmalenbergo virusui).

3.1.6 EESRK laikosi nuomonės, kad klonavimas gali kelti grėsmę kokybiškų produktų gamybai ir Europos ekonomikos ir žemės ūkio produktų grandinės tvarumui. Be to, plintant klonavimui ūkiniais tikslais kyla pavojus, kad materialinė gerovė iš dirbančiųjų ir gamintojų bus perduota patentų savininkams mokslinių tyrimų centrums.

3.2 Prekyba maisto produktais, pagamintais iš gyvūnų klonų

3.2.1 EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl direktyvos, tačiau atkreipia dėmesį į turimų mokslo ir technikos žinių nepakankamumą, su gyvūnų gerove susijusias problemas ir piliečių bei vartotojų nepritarimą, nors mano, kad reikės persvarstyti laikiną draudimą teikti į rinką maisto produktus, pagamintus iš gyvūnų klonų, atsižvelgiant į tobulėjančias technologijas ir mokslo pažangą, tarptautinę aplinką ir susijusių sektorių konkurencingumą.

3.2.2 Pripažindamas būtinybę išsaugoti vartotojų pasitikėjimą ir atsižvelgdamas į tai, kad trūksta pakankamai patikimų analitinių priemonių, leidžiančių atskirti gyvūnų klonus nuo tradicinių palikuonių, taip pat kad nėra aiškių ir saugių atsekamumo ir ženklinimo sistemų, EESRK perspėja dėl galimų būsimų neigiamų padarinių gyvūninės kilmės produktų rinkai.

3.2.3 Komitetas pažymi, kad iki šiol paraiškų leisti teikti rinkai maisto produktus, pagamintus naudojant klonavimo technologiją, pateikta nebuvo.

⁽¹⁾ Tarybos direktyva 98/58/EB (3 straipsnis).

3.2.4 EESRK pabrėžia EMST vaidmenį vertinant galimą riziką, susijusią su gyvūnų klonavimo technologijos naudojimu.

3.2.5 EESRK pabrėžia, kad EMST atliktuose vertinimuose nėra įrodymų, jog sveikatos saugumo požiūriu iš klonų ir jų palikuonių gauta mėsa ir pienas skirtųsi nuo mėsos ir pieno, gautų iš įprastu būdu veisiamų gyvūnų.

3.2.6 Draudimas teikti rinkai maisto produktus, pagamintus iš gyvūnų klonų, yra susijęs ne su žinoma rizika sveikatai, o su etikos ir gyvūnų gerovės klausimais.

3.3 *Nauji maisto produktai*

3.3.1 EESRK palankiai vertina pasiūlymą persvarstyti galiojantį teisės aktą dėl naujų maisto produktų turint omenyje, kad jis parengtas 1997 m. ir per 17 metų atsirado svarbių naujovių.

3.3.2 EESRK nuomone, pasiūlymas turi būti pakankamai aiškus ir išsamus, kad veiklos vykdytojai galėtų jį taikyti.

3.3.3 EESRK mano, kad, siekiant pažangos kuriant bendrąją rinką, reikalinga ir tinkama nustatyti centralizuotą leidimų suteikimo procedūrą ir suderintą sankcijų sistemą.

3.3.4 EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija suteikia svarbų vaidmenį EMST atliekant naujų maisto produktų rizikos vertinimą, kadangi tai turės teigiamos įtakos saugai ir vartotojų apsaugai bei pačiai pramonei.

3.3.5 EESRK mano, kad sąvoka „maisto produktas, plačiai naudojamas žmonių maistui“ yra nepakankamai aiški.

3.3.6 EESRK pažymi, kad būtina nustatyti aiškius kriterijus, kurie padėtų įrodyti „ilgą saugų maisto produkto naudojimą trečiojoje šalyje“; tai būtina sąlyga, kad būtų galima suteikti leidimus tradiciniams trečiųjų šalių maisto produktams.

3.3.7 EESRK reiškia susirūpinimą dėl duomenų, kuriuos pareiškėjas pateikia norėdamas gauti leidimą naujam maisto produktui, konfidencialumo.

3.3.8 EESRK mano, kad reikia išsamiau išdėstyti ir paaiškinti pasiūlyme numatytas pereinamojo laikotarpio priemones.

3.3.9 EESRK nuomone, svarbu, kad Komisijai padėtų SCOFCAH.

4. **Konkrečios pastabos**

4.1 *Klonavimas*

4.1.1 Klonavimo technologija šiuo metu ES nėra naudojama ūkiniais tikslais.

4.1.2 Tačiau gyvūnai klonuojami tokiose šalyse kaip Argentina, Brazilija, Kanada ir JAV, nors šios šalys negalėjo tiksliai nurodyti klonavimo masto.

4.1.3 ES piliečiai išreiškė iš esmės neigiamą nuomonę apie klonavimo technologijos naudojimą ūkiniais gyvūnams veisti.

4.1.4 Kadangi pasiūlyme dėl direktyvos nustatomas laikinas draudimas klonuoti gyvūnus ir pateikti rinkai gyvūnų klonus bei embrionų klonus ES, valstybės narės turės nustatyti būtinas mėginių ėmimo ir kontrolės priemones, kad užtikrintų šio draudimo vykdymą.

4.1.5 Kol kas nėra patvirtintos, pripažintos ir suderintos analitinės metodikos šioje srityje. Todėl Komisija ir valstybės narės šioje srityje turi pradėti reikiamus veiksmus.

4.1.6 Be to, EESRK ragina valstybes nares suderinti pažeidimo atveju taikomų sankcijų taisykles siekiant išvengti, kad atsirastų vietovių, kuriose palankesnės ar laisvesnės sąlygos paskatintų „nuolaidų lenktynes“.

4.2 Prekyba maisto produktais, pagamintais iš gyvūnų klonų

4.2.1 Kadangi pasiūlyme dėl direktyvos nustatomas laikinas draudimas klonuoti gyvūnus ir pateikti rinkai gyvūnų klonus bei embrionų klonus ES, valstybės narės turės nustatyti būtinas mėginių ėmimo ir kontrolės priemonės, kad užtikrintų šio draudimo vykdymą.

4.2.2 Kol kas nėra patvirtintos, pripažintos ir suderintos analitinės metodikos šioje srityje. Todėl Komisija ir valstybės narės šioje srityje turi pradėti reikiamus veiksmus.

4.3 Nauji maisto produktai

4.3.1 Naujo maisto produkto apibrėžtis

EESRK mano, kad pasiūlyme pateikta naujo maisto produkto apibrėžtis yra pagrįsta vartojimu ir kad ji turėtų būti labiau patikslinta siekiant išvengti, kad į šią apibrėžtį patektų tie maisto produktai, kurie nėra nauji (pvz., pica su naujomis sudedamosiomis dalimis).

4.3.2 Esminio pakeitimo sąvoka

EESRK pažymi, kad reikėtų išsamiau išdėstyti kriterijus, kurie padėtų suprasti, ką reiškia esminis pakeitimas, siekiant nustatyti, ar naujas maisto produktas patenka į pasiūlymo taikymo sritį.

4.3.3 Sąvoka „maisto produktas, plačiai naudojamas žmonių maistui“

EESRK yra sutrikęs dėl sąvokos „maisto produktas, plačiai naudojamas žmonių maistui“, kadangi ji labai neaiški (kas turima omenyje: regionas, šalis, geografinė zona ar konkretūs gyventojai?).

4.3.4 Centralizuota leidimų suteikimo procedūra

Savo ankstesnėje nuomonėje⁽²⁾, kuri iš esmės tebegalioja, EESRK šiuo klausimu pažymėjo: „Centralizuota naujų maisto produktų vertinimo ir leidimų suteikimo procedūra, į kurią įtraukiama EMST ir Komisija, yra būtina; tačiau reikia nustatyti paprastą, aiškią, veiksmingą ir išsamią procedūrą ir laikotarpį...“.

Nors pasiūlyme numatomi tam tikri terminai (pvz., devyni mėnesiai EMST parengti nuomonę, dar devyni mėnesiai Komisijai pateikti atitinkamą įgyvendinimo aktą, kuriuo leidžiama pateikti rinkai naują produktą), reikalingas didesnis aiškumas ir tikslumas, kad veiklos vykdytojas tiksliai žinotų, kuriame proceso etape yra pateikta paraiška.

4.3.5 Sąrašai

Minėtoje nuomonėje EESRK šiuo klausimu pažymėjo: „Iniciatyva sudaryti sąrašus [...], į kuriuos bus įtraukti nauji maisto produktai, padės geriau informuoti vartotojus ir suteiks maisto verslo subjektams daugiau teisinio apibrėžtumo. Šis sąrašais paremtas modelis iš esmės nėra naujas dalykas, kadangi tokie sąrašai vis dažniau naudojami (pvz., be kitų, paminėtinas reglamentas dėl maisto produktų papildymo vitaminais ir mineralais bei tam tikromis kitomis medžiagomis).“

⁽²⁾ OL C 224, 2008 8 30, p. 81.

Ši pastaba visiškai tebegalioja, išskyrus tai, kad Komisija šiuo metu siūlo vieną, o ne du atskirus sąrašus.

4.3.6 Intelektinės nuosavybės apsauga

Minėtoje nuomonėje EESRK nurodo: „Naujų maisto produktų kūrimas reikalauja aktyvaus įmonių dalyvavimo ir investicijų į MTTP, todėl reikia ne tik paprastų, skubių ir nedidelėmis sąnaudomis įgyvendinamų procedūrų, bet ir apginti savo žinias ir naujoves taip, kad nenukentėtų jų konkurencingumas. Nėra aiškios duomenų apsaugos lygio apibrėžties, kurio, kaip nurodyta pasiūlyme, pareiškėjai turi teisę reikalauti (kalbama tik apie leidimų suteikimą ir apie tai, kas atsitinka, jei paraiškos atmetamos).“

Be to, šioje nuomonėje pažymima: „Įtraukus į būsimą reglamentą tokią priemonę kaip duomenų apsauga, maisto verslo subjektams būtų suteikta šiek tiek apsaugos, kai kalbama apie ekonominius ir žmogiškuosius išteklius, kuriuos jie skiria naujiems produktams kurti. Duomenų apsauga jiems taptų priemone, suteikiančia būtiną apsaugą diegiant inovacijas ir tampant dar labiau konkurencingais dirbant augančių poreikių rinkoje su vis reiklesniais vartotojais.“

Šios pastabos visiškai tebegalioja.

2014 m. balandžio 30 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato „Pagrindinio transporto tinklo kūrimas. Pagrindinio tinklo koridoriai ir Europos infrastruktūros tinklų priemonė“

COM(2013) 940 final

(2014/C 311/13)

Pranešėjas **Pierre-Jean COULON**

Bendrapranešėjis **Stefan BACK**

Europos Komisija vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. vasario 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato „Pagrindinio transporto tinklo kūrimas. Pagrindinio tinklo koridoriai ir Europos infrastruktūros tinklų priemonė“

COM(2013) 940 final.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2014 m. balandžio 11 d. priėmė savo nuomonę.

498-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. balandžio 29–30 d. (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 209 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina komunikatą kaip svarią ir naudingą paramą kuriant pagrindinio tinklo koridorius ir įgyvendinant iš anksto nustatytus projektus, kaip apibrėžta Reglamento, kuriuo sukuriamas Europos infrastruktūros tinklų priemonė (EITP reglamentas (ES) Nr. 1316/2013), I priedo 1 dalyje remiantis kriterijais, kurie nustatyti Reglamentu dėl Sąjungos transeuropinio transporto tinklo plėtros gairių, kuriuo panaikinamas Sprendimas Nr. 661/2010/ES (Gairės – Reglamentas (ES) Nr. 1315/2013).

1.2 EESRK palankiai vertina tai, kad komunikatuose dėmesys sutelkiamas į valdymo sistemą kaip pagrindinę veiksmingo įgyvendinimo varomąją jėgą ir jos teikiamą paramą rengiant pagrindinio tinklo koridorių darbo planus; tai yra žingsnis koordinuoto tarpvalstybinio koridorių planavimo link, siekiant užtikrinti nuoseklius pajėgumus ir išvengti pralaidumo kliūčių.

1.3 EESRK pabrėžia, kaip svarbu užtikrinti darnią ir veiksmingą sąveiką tarp koordinatorių, kurių veikla bus svarbiausias veiksmingo įgyvendinimo veiksnys, tarp koridorių forumų bei jų darbo grupių ir ypač tarp viešųjų ir privačiųjų suinteresuotųjų subjektų įvairiais lygmenimis, įskaitant pilietinę visuomenę.

1.4 EESRK pažymi, kad užtikrinti aiškų ir nuoseklų koordinavimą bus itin sunku atsižvelgiant į pagrindinio tinklo koridorių geografinę aprėptį ir į būtinybę derinti su kitomis iniciatyvomis, pavyzdžiui, krovinių vežimo geležinkeliais koridoriais, sukurtais Reglamentu Nr. (ES) 913/2010, NAIADES II – vandens kelių vystymo iniciatyva, jūrų greitkeliais ir Europos geležinkelių eismo valdymo sistema (EGEVS), taip pat į būtinybę įtraukti privačiuosius ir viešuosius suinteresuotuosius subjektus. Tačiau yra ir priemonių šiai problemai išspręsti, pavyzdžiui, galima naudoti darbo grupes.

1.5 Atsižvelgiant į EESRK kaip tilto, jungiančio ES institucijas su pilietine visuomene, vaidmenį ir į iniciatyvą pradėti dalyvaujamąjį dialogą su pilietine visuomene dėl 2011 m. Transporto baltosios knygos ⁽¹⁾ įgyvendinimo, manome, kad EESRK atstovo dalyvavimas kiekvieno koridoriaus forumuose būtų labai naudingas.

⁽¹⁾ OL C 299, 2012 10 4, p. 170.

1.6 Todėl EESRK pabrėžia suprantamos ir skaidrios valdymo sistemos svarbą. EESRK tiki, jog bus dedamos deramos pastangos, kad būtų pasiektas šis svarbus tikslas siekiant sustiprinti viešąjį interesą ir didinti visuomenės pritarimą TEN-T įgyvendinimui.

1.7 EESRK atkreipia dėmesį į galimą išsamių ir nešališkų preliminarinių projekto tyrimų vaidmenį kaip svarbų skaidraus dialogo aspektą. Be to, būtų galima apsvarstyti, ar nereiktų ginčų sprendimo mechanizmo.

1.8 Bet kuriuo atveju EESRK pastebi esminių, su veiksmingumu susijusių trūkumų valdymo sistemoje, kurioje bet kuris sprendimas gali būti priimtas tik valstybėms narėms pritarus ir kurios neremia tvirta teisinio vykdymo užtikrinimo sistema, tuo atveju, kai gairėse ar EITP reglamente nustatyti tikslai nėra tinkamai įgyvendinami.

1.9 Atsižvelgiant į neprivalomojo pobūdžio valdymo sistemą, grindžiamą valstybių narių ir infrastruktūros savininkų konsensu, kuris yra būtinas priimant svarbiausius sprendimus dėl infrastruktūros kūrimo ir naujų objektų statybos, ypač svarbus tampa ES bendras finansavimas. EESRK nuomone, ES bendras finansavimas turi būti nuolat naudojamas kaip priemonė sudaryti suderintus statybų susitarimus ir laiku juos užbaigti. Žr. tolesnį 4.7 punktą.

1.10 Komitetui susirūpinimą taip pat kelia ES lygmeniu turimi nedideli biudžetiniai ištekliai, lėtas tempas ir neaiškios perspektyvos, kurioms esant kuriami alternatyvūs finansavimo mechanizmai, pavyzdžiui, projektų obligacijos ir privačiojo ir viešojo sektoriaus partnerystės.

2. Įžanga

2.1 2013 m. gruodžio mėn. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė gaires ir EITP reglamentą.

2.2 Gairės suteikia naują pagrindą kurti daugiarūši tarpvalstybinį infrastruktūros tinklą, sudarantį palankias sąlygas išteklius tausojančiam ir tvariam asmenų ir prekių mobilumui ES, siekiant 2030/2050 m. perspektyvoje pagerinti susisiekimą ir konkurencingumą Europos Sąjungoje.

2.3 EITP reglamentu nustatytas ES bendras finansavimas transporto infrastruktūros projektams ir susijusiems prioritetams 2014–2020 m. daugiametės finansinės programos (DFP) laikotarpiu.

2.4 Gairės ir EITP reglamentas yra svarbūs įgyvendinant 2011 m. transporto baltosios knygos tikslus.

2.5 Svarbiausi komunikato „Pagrindinio transporto tinklo kūrimas. Pagrindinio tinklo koridoriai ir Europos infrastruktūros tinklų priemonė“ (COM(2013) 940) (toliau – komunikatas) tikslai yra šie:

- paaiškinti, kaip Komisija ketina remti pagrindinio tinklo koridorių ir jų valdymo struktūros įgyvendinimą;
- teikti informaciją apie turimą biudžetą, finansinių priemonių kūrimą ir finansavimo prioritetus;
- pareiškėjams arba paramos gavėjams teikti rekomendacijas dėl projekto valdymo ir nurodyti, ko Komisija iš jų tikisi.

2.6 Kartu su komunikatu Komisija paskelbė Komisijos tarnybų darbo dokumentą, kuriame nustatomas planavimo metodas, taikytinas apibrėžiant gairėse numatytus visuotinius ir pagrindinius tinklus (SWD (2013) 542).

3. Pagrindiniai komunikato aspektai

3.1 Komunikate paaiškinamas pagrindinio tinklo koridorių vaidmuo ir veikimas. Jame pabrėžiama Europos koordinatorių funkcija ir koridorių forumui, kurį gali remti darbo grupės, tenkantis vaidmuo kaip konsultaciniam organui ir tarpininkui tarp koordinatoriaus ir ES valstybių narių, visų lygmenų valdžios institucijų bei kitų suinteresuotųjų šalių.

3.2 Minėtame komunikate aprašomos koordinatoriaus ir forumo užduotys rengiant kiekvieno koridoriaus darbo planą iki 2014 m. gruodžio mėn., taip pat lemiamas susijusių valstybių narių vaidmuo įgyvendinimo procese, įskaitant forumo sudėtį ir darbo plano tvirtinimą. Šį darbo planą ketinama peržiūrėti 2017 m., tuo pat metu, kai Komisija turi parengti darbo planą EITP reglamentui įgyvendinti, ir 2023 m. Darbo plane bus išanalizuota esama koridoriaus padėtis, nustatyti trūkumai, pavyzdžiui, pralaidumo kliūtys, sąveikos problemos, įskaitant administracines ir panašias kliūtis teikti optimalias ir tvarias daugiarūšio transporto paslaugas, ir pasiūlyti sprendimai, įskaitant pasiūlymus dėl finansavimo.

3.3 Komunikate taip pat trumpai užsimenama apie du horizontaliuosius koordinatorius – jūrų greitkelių ir Europos geležinkelių eismo valdymo sistemos (ERTMS).

3.4 Be to, komunikate pabrėžiama pagrindinio tinklo koridorių ir devynių krovinių vežimo geležinkeliais koridorių, kurie sukurti remiantis Reglamentu (ES) Nr. 913/2010 ir kuriems turėtų būti atstovaujama pagrindinio tinklo koridorių forumo, bendradarbiavimo svarba. Komunikate minimi ir kiti projektai ir išreiškiama viltis, kad šiuose projektuose dalyvaujančios suinteresuotosios šalys susidomės koridorių forumais ir prisidės prie koridorių darbo planų.

3.5 Bus tęsiama *Marco Polo* iniciatyva, tačiau ji bus finansuojama pagal EITP reglamentą kaip su gairėmis susietos novatoriškos ir tvartos krovinių pervežimo paslaugos.

3.6 Likusioje komunikato dalyje nagrinėjami EITP reglamentu grindžiami finansiniai prioritetai, pirmenybę teikiant koridorių projektams (tarpvalstybiniais, pralaidumo kliūčių šalinimo ir daugiarūšio transporto projektams). Taip pat įvardijami ne koridorių finansavimo prioritetai, įskaitant nedidelę lėšų dalį visuotinio tinklo projektams.

3.7 Komunikate pateikiami dotacijų valdymo principai ir su projektais siejami lūkesčiai. Jame nurodoma, kad Komisija išlaiko teisę finansuoti projektą iš dalies, jei jame yra elementų, neatitinkančių nustatytų prioritetų. Finansavimas gali būti sumažintas arba nutrauktas ir perskirstytas, jei projektus vėluojama įgyvendinti arba jų valdymas yra netinkamas. Darbų finansavimo intensyvumas, atsižvelgiant į EITP reglamente nustatytą viršutinę ribą, daugiausia bus grindžiamas sąnaudų ir naudos analize ir jų svarba koridorių darbo planams.

3.8 Iš bendro 26,3 mlrd. EUR TEN-T biudžeto 2014–2020 m. laikotarpiu 11,3 mlrd. EUR rezervuota sanglaudos šalims. Visa sanglaudos šalims rezervuota suma bus skirta iš anksto nustatytiems pagrindinio tinklo projektams šiose šalyse, kaip apibrėžta EITP reglamento I priede. Asignavimai bus skiriami remiantis sanglaudos fondo principais, kurie taikomi skiriant asignavimus atskirai šaliai 2014–2016 m. laikotarpiu. Finansavimo intensyvumas viršys įprastą TEN-T viršutinę ribą, nes bus taikomi sanglaudos fondo principai. Valdymo ir administraciniai principai išliks tie patys. Bus dedamos ypatingos pastangos remti programos veiklą sanglaudos šalyse.

3.9 Galiausiai komunikate glaustai aprašomi kūrimo planai ir finansinių priemonių kūrimui rezervuoti ištekliai. Daroma išvada, kad šiam projektui rezervuota suma labai priklausys nuo šių priemonių panaudojimo rinkoje.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK palankiai vertina komunikatą kaip vertingą pagalbą suinteresuotosioms šalims, norinčioms kurti TEN-T tinklą. Nors komunikato pridėtinę vertę labiausiai pajus suinteresuotosios šalys, kurios nori vykdyti EITP reglamento I priede iš anksto nustatytus projektus ir yra susijusios su pagrindinio tinklo koridoriumi ar jame dalyvauja, jis gali sudominti ir kitus veikėjus.

4.2 Tam tikrais aspektais komunikatas yra išsamesnis už gaires ir EITP reglamentą ir pagerina galimybes suinteresuotosioms šalims imtis veiklos ir optimizuoti savo planavimą. EESRK pažymi, kad ne vieną komunikate iškeltą klausimą EESRK yra anksčiau pateikęs savo nuomonėse dėl Pasiūlymo dėl gairių ⁽²⁾ ir dėl Pasiūlymo dėl EITP reglamento ⁽³⁾.

4.3 EESRK nuomone, komunikatas turi reikiamų savybių, kad būtų naudingas remiant TEN-T gairių įgyvendinimą ir paskatintų elgtis taip, kad būtų gerinamas susijusių šalių tarpvalstybinis bendradarbiavimas ir komunikate nurodytų įvairių programų sinerginis poveikis.

4.4 Vis dėlto, kad komunikatas dar geriau atitiktų siekiamą tikslą, EESRK nori pateikti keletą pastabų dėl tam tikrų punktų paaiškinimo.

4.5 Valdymo struktūra, numatant koordinatorių, kiekvieno pagrindinio tinklo koridoriaus forumą ir darbo planą, gali paspartinti pagrindinio tinklo koridorių kūrimą ir iš anksto nustatytų projektų juose vykdymą. Todėl svarbu, kad valdymo struktūra būtų sukurta ir kuo skubiau pradėtų veikti. Dėl šios priežasties EESRK palankiai vertina komunikate dedamas pastangas suplanuoti valdymo sistemos taikymo pradžią ir rengiamą darbo planą.

4.6 Tačiau EESRK, pasinaudodamas šia proga, išreiškia savo apgailestavimą, kad pradžioje siūlyta pagrindinio tinklo koridorių sistema palyginti su Komisijos pasiūlymu dėl gairių (COM/2011/0650 final/2 – 2011/0294 (COD)) buvo šiek tiek susiaurinta. EESRK nuomone, tinkama įgyvendinimo kontrolė yra gyvybiškai svarbi.

4.7 Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, EESRK pabrėžia ypač svarbų nustatytą statybų planavimą, kurį Europos Komisija, valstybės narės ir infrastruktūros savininkai turi koordinuoti ir dėl jo susitarti. Tai bus lemiamas sėkmingo TEN-T pagerinimo veiksnys. EESRK nuomone, viena iš pagrindinių koordinatoriaus užduočių turėtų būti pagalba įgyvendinant šias koordinavimo procedūras, kad būtų sudaryti privalomi susitarimai, taip pat daryti įtaką, kad šie susitarimai būtų įgyvendinti. ES finansavimas galėtų būti naudojamas siekiant užtikrinti tiek susitarimų sudarymą, tiek jų įgyvendinimą.

4.8 Vis dėlto EESRK palankiai vertina gairių 50 straipsnio nuostatas dėl viešųjų ir privačiųjų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo, kuris sudaro dialogo kultūros pagrindą, taip pat minimą komunikate ⁽⁴⁾. EESRK nurodo, jog svarbu, kad dialogas, įskaitant dialogą su plačiąja visuomene, būtų pradėtas ankstyvuoju etapu siekiant užtikrinti skaidrumą ir didinti pasitikėjimą.

4.9 Koordinatoriaus veiksmų klausimu EESRK pabrėžia koordinatoriaus pareigų svarbą ir nuo šios pareigybės neatsiejamas galimybes spręsti problemas ir prisidėti siekiant tam tikro koridoriaus kūrimo pažangos. Koordinatoriams kartu tenka didelė atsakomybė užtikrinti, kad apskritai koridorių kūrimas taptų darnia bendros, techniškai sąveikos, tvarios ir našios Europos transporto erdvės dalimi. Viena svarbi to prielaida – koordinatoriui turi būti skirti atitinkami ištekliai sekretoriato veiklai.

⁽²⁾ OL C 143, 2012 5 22, p. 130.

⁽³⁾ OL C 143, 2012 5 22, p. 134.

⁽⁴⁾ OL C 299, 2012 10 4, p. 170.

4.10 EESRK pabrėžia, kad siekiant patikimumo ir kuo didesnės naudos, koridoriaus forume turėtų dalyvauti visų suinteresuotųjų šalių atstovai, įskaitant nacionalines, regionų ir vietos valdžios institucijas, rinkos dalyvius, susijusių sektorių darbuotojus, socialinius partnerius ir naudotojus.

4.11 EESRK nuomone, svarbu užtikrinti, kad rengiami koridorių darbo planai derėtų su daugiamečiu darbo planu, dėl kurio, remdamasi EITP reglamentu, sprendimą priima Komisija. EESRK mano, kad, atsižvelgiant į bendrus komunikate išdėstytus prioritetus ir EITP reglamento I priede pateiktą iš anksto nustatytų projektų sąrašą, tai neturėtų kelti problemų. Kadangi atitinkami planai greičiausiai bus rengiami vienu metu, EESRK pabrėžia, kad svarbu laikytis komunikate išdėstytų su tuo susijusių nurodymų, kurie grindžiami gairių ir EITP reglamento nuostatomis.

4.12 EESRK palankiai vertina tai, kad komunikate pagrįstai dėmesys sutelkiamas į koridoriaus veiklos koordinavimą su krovinių vežimo geležinkeliais koridoriumi (Reglamentas (ES) Nr. 913/2010), vidaus vandenims skirta NAIADES II programa (COM(2013) 0623 final), uostų iniciatyva, skirta skatinti uostų efektyvumą (COM(2013) 0295 final) ir tvaraus vystymosi projektais, tokiu būdu siekiant išvengti darbo dubliavimo ir kurti sinergiją. EESRK taip pat apgailestauja, kad šiam koordinavimui nėra numatyta nei sistema, nei teisinės nuostatos, išskyrus gairėse nustatytą pagrindinio tinklo koridoriaus ir krovinių vežimo geležinkeliais koridorių bendradarbiavimo įpareigojimą; ten taip pat nustatyta, kad susijusiems geležinkelio koridoriams turi būti atstovaujama koridoriaus forume. Komitetui kyla klausimas, ar nebūtų naudinga, kad koridoriaus forume būtų bent atstovaujama kitiems, su atitinkamu koridoriumi susijusiems projektams arba programoms. Vienas iš tokių projektų pavyzdžių – „Swiftly Green“; tai tarpvalstybinis žaliojo koridoriaus tipo projektas, kuris dėl geografinio išsidėstymo tampa svarbus Šiaurės šalių–Viduržemio jūros regiono pagrindinio tinklo koridoriui. Atsižvelgiant į komunikate jūriniams greitkeliams teikiamą svarbą, tai taip pat galėtų būti taikoma vykdomiems tam tikro koridoriaus jūrų greitkelių projektams. Bet kuriuo atveju EESRK laikosi nuomonės, kad reikia atsižvelgti į jau atliktą darbą ir kiek galima dažniau naudoti esamą infrastruktūrą.

4.13 Panašių su skirtingų rūšių koridoriais ar projektais susijusių problemų gali kilti, kai koridoriai vienas kitą kerta arba iš dalies sutampa. EESRK pabrėžia, kad svarbu tokias situacijas spręsti skaidriai ir tausojant išteklius.

4.14 EESRK pažymi, kad koridorių valdymo struktūra neatsiejama nuo finansavimo sprendimų, kuriuos priima Komisija, remdamasi konkrečiais kriterijais ir nepriklausomai nuo koridorių valdymo struktūros. Šiuo požiūriu EESRK palankiai vertina tai, kad komunikate pripažįstama koridorių darbo planų svarba atsižvelgiant į finansinius sprendimus.

4.15 EESRK pripažįsta, kad tiek praktiniu, tiek formaliu požiūriu pagrindinio tinklo koridoriai ir jų valdymo struktūra yra svarbi, kaip ir į juos sutelktas dėmesys, atsižvelgiant į administracinius išteklius ir finansavimą, tačiau norėtų pakartoti jau anksčiau savo nuomonėje dėl Pasiūlymo dėl gairių iškeltą klausimą, ar pagrindinio tinklo koridoriai iš tikrųjų nėra trečioji ir aukščiausia TEN-T tinklo kategorija⁽⁵⁾.

4.16 EESRK pritaria komunikate nustatytiems prioritetams ir pažymi, kad didžiausias prioritetas teikiamas geležinkeliams ir jūrų greitkeliams, visų pirma jungiantiems salas ar pusiasalius su žemynu, ir priemonėms transporto išmetamam šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekiui mažinti. Šioje srityje EESRK atkreipia dėmesį į jūros kelius Baltijos jūroje, Šiaurės jūroje, palei Biskają ir tarp keleto Viduržemio jūros uostų; visiems jiems būdinga tai, kad sutrumpinami sausumos transporto atstumai ir (arba) plėtojamas mišrus transportas.

4.17 Komitetui nerimą kelia turimų ES biudžeto išteklių nepakankamumas ir neatsakyti klausimai dėl galimybių kurti alternatyvius finansavimo mechanizmus, įskaitant projektų obligacijas ir privačiojo ir viešojo sektoriaus partnerystes.

⁽⁵⁾ OL C 143, 2012 5 22, p. 130.

5. Konkrečios pastabos

5.1 EESRK pažymi, kad ES bendram finansavimui, atsižvelgiant į komunikate nustatytus prioritetus, siūloma suma, kaip atrodo, viršija finansavimui turimas lėšas. Nenurodoma, ar atsižvelgta į galimybes naudoti finansines priemones ir kokių mastu.

5.2 Komunikate didelė svarba teikiama sąnaudų ir naudos analizei kaip projekto įvertinimo priemonei. Sanglaudos šalyse vykdomiems projektams komunikate nurodomas specialus metodas, taikomas apskaičiuoti sąnaudas ir naudą, kai naudojamos sanglaudos lėšos. Ne sanglaudos šalims nurodomas ne šis, o kitas pripažintas metodas. EESRK nuomone, galbūt vertėtų, pavyzdžiui, kai kviečiama teikti paraiškas, pasiūlyti vieną ar daugiau rekomenduojamų metodų. Taip būtų galima padidinti skaidrumą ir užtikrinti vienodas sąlygas. Tai būtų daugiau nei skelbiami principai, kuriais grindžiamas sąnaudų ir naudos vertinimas ir Europos pridėtinė vertė, kaip nustatyta gairių 51 straipsnyje.

5.3 Šiomis aplinkybėmis EESRK primena, kad nagrinėjant projektus būtina atsižvelgti į socialinius, aplinkos ir ekonominius aspektus, remiantis strategija „Europa 2020“. Taip pat reikia užtikrinti, kad planuojama infrastruktūra atitiktų faktinius poreikius ir būtų tinkamai naudojama.

5.4 Komunikate labai trumpai užsimenama apie EITP reglamente nurodytą galimybę padidinti novatoriškų finansinių priemonių naudojimą TEN-T finansuoti. Pagrindinis iškeltas opus klausimas – galimas pripažinimas rinkoje, kuris kol kas dar nėra užtikrintas. EESRK atkreipia į tai dėmesį ir primena savo pastabas, kurias yra pateikęs pirmiau minėtose nuomonėse dėl Pasiūlymo dėl gairių ir Pasiūlymo dėl EITP reglamento, taip pat savo nuomonėje dėl Projektų obligacijų iniciatyvos⁽⁶⁾. Be to, šiuo klausimu EESRK nori atkreipti dėmesį į tai, kad projektai, pradėti įgyvendinti projektų obligacijų bandymo laikotarpiu, sulaukė rinkos pripažinimo, ir kad projektų obligacijų bandomasis laikotarpis bus įvertintas artimiausioje ateityje.

2014 m. balandžio 29 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽⁶⁾ OL C 143, 2012 5 22, p. 134.

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIEUKSEMBURGAS

LT